

48/101

VERSLAG

VAN HET

ZES-EN-TWINTIGSTE CONGRES
DER S. D. A. P., GEHOUDEN OP
25 EN 26 DECEMBER 1921 TE ARNHEM.

N. V. BOEKHANDEL EN UITGEVERS-MIJ „ONTWIKKELING“, PALEISSTRAAT. 43, AMSTERDAM

V E R S L A G

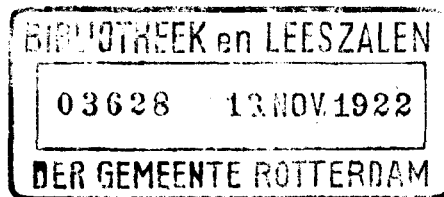
VAN HET

**ZES-EN-TWINTIGSTE CONGRES
DER S. D. A. P., GEHOUDEN OP
25 EN 26 DECEMBER 1921 TE ARNHEM.**

INHOUD.

1. Congresverslag.
2. Congresbesluiten.
3. Beschrijvingsbrief.
4. Ontwerp-Verkiezingsprogram.
5. Financieel Verslag over het jaar 1921.
6. Verslag van den Bond van Sociaal-Democratische Vrouwenclubs.
7. Verslag Commissie van Geschillen.

VERSLAG VAN HET ZES-EN-TWINTIGSTE CONGRES DER S. D. A. P., GEHOUDEN OP 25 EN 26 DECEMBER 1921 TE ARNHEM.

Eerste dag.

Arnhem, 25 December 1921.

In het gebouw „Musis Sacrum” had op 25 en 26 December 1921 plaats het zes-en-twintigste gewone jaarlijksche congres der Sociaal-Democratische Arbeiderspartij. Het is het verkiezingscongres en wordt daarom vervroegd gehouden. De hoofdtak van het congres is het program voor de komende verkiezingen der Tweede Kamer vast te stellen.

Het podium der congreszaal is gesierd met palmen en laurier. Boven deze decoratie kleurt de roode partijvlag. Ook het vaandel der partijafdeeling Arnhem is er opgesteld.

Het officieele openingsuur is gesteld op 10 uur in den morgen. Maar het wordt iets later. De afgevaardigden moeten uit alle deelen des lands komen. Tegen half elf evenwel zijn alle plaatsen ingenomen.

Om de lange groene tafel op het podium is het Partijbestuur geschaard. Wij zien er ook Van Roosbroeck, de secretaris der Belgische Werkliedenpartij, die het congres als gast bijwoont.

De openingsrede.

De partij-voorzitter W. H. VLIEGEN neemt dan het woord tot het houden der openingsrede.

Waarde partijgenooten, zegt hij, ik heet alle aanwezigen namens het P.B. hartelijk welkom. Reeds op het vorig congres is het voornemen medegedeeld, om dit congres op Kerstmis te houden, met het oog op de voorbereiding der verkiezingen. Dit congres is de inzet van den strijd, die beslist over de machtspositie der arbeidersklasse in dit land. Niet alleen politiek, maar ook economisch. Die machtspositie wordt bedreigd. Indien er in de laatste jaren eenheid van wil en eenheid van actie was geweest bij het proletariaat, zou de bourgeoisie niet alleen radeloos, zooals nu, maar ook reddeloos zijn geweest. Doch die eenheid was er niet. Zij werd vooral ondergraven door het tweedracht zaaiend bolsjewisme.

Op één punt is er wel eenheid geweest, n.l. in de pogingen, om dadelijke verbetering te brengen in de arbeidsvoorwaarden der arbeiders, welke de grondslagen van het kapitalisme evenwel onaangetast laten. Het kapitalisme is zelfs weer bezig zich te herstellen. En nu handelt de kapitalistische klasse niet naar den stelregel, eens gegeven, blijft gegeven. Overal tracht zij terug te nemen, wat haar in de laatste jaren is afgedwongen. Het kapitalisme is bezig, zijn grondslagen te herstellen voorzover die geschaad waren. Die pogingen slagen. Ellende voor de arbeidersklasse, herleving van militarisme en oorlogsgevaar zijn er de gevolgen van.

Talooze feiten hameren nu de socialistische gedachte zelfs in de hardste arbeiderskoppen. De wereld schreeuwt om andere maatschappelijke verhoudingen. De wederopbouw der wereld moet geschieden op andere grondslagen dan uitbuiting en oorlogsgevaar. Onze socialistische taak ligt dan ook duidelijk voor ons. Maar zij kan niet worden uitgevoerd, indien in schier alle landen de arbeidersklasse verdeeld en verbrokken blijft. Dat schijnt men zelfs in Moskou te gaan begripen. Een teeken daarvan is, dat de Roode Vak-Internationale het I. V. V. heeft gesmeekt tot samenwerking om de versplintering der Fransche vakbeweging te voorkomen. Dat men het gevaar ook daar gaat zien, dat men ook daar verantwoordelijkheid gaat voelen, is te begroeten als een verblijdend teeken van beter inzicht. (Applaus.) De bron der Moscouische papieren banvloeken schijnt opgedroogd. Dat is een bezuiniging, die wij allen kunnen goedkeuren. (Vreugde.) Want de verdeeldheid der arbeidersklasse is de grootste kracht van het kapitalisme.

Duidelijker dan elders is dit in Duitschland gebleken. De felle onderlinge strijd heeft daar de proletarische kracht gebroken. Door een onverantwoordelijke strijdwijze der communisten is daar de reactie aangewakkerd. Er moet dus eenheid komen nationaal, alvorens van een levenskrachtige Internationale sprake kan zijn. Het groote bezwaar tegen de vorming van zoo'n levenskrachtige Internationale ligt in de nationale verdeeldheid.

Allereerst op nationaal terrein moet worden gewerkt voor eenheid en concentratie. Dit congres moet den Nederlandschen arbeiders toeroepen: Sluit de gelederen! (Appl.)

Het aloude woord „Vrede op aarde”, dat in deze dagen weer klinkt, is trots zijn verkondigen door de eeuwen heen een woord gebleven. Door eenheid en daadkracht alleen kan ons woord vleesch worden. Het socialisme is vrede. Slechts wij en wij alleen kunnen hun brengen en bewaren. (Toejuiching.)

De grieven der arbeidersklasse zijn diep en zwaar. Tal van groepen, metaalbewerkers, sigarenmakers, veenarbeiders, landarbeiders, hebben zich te verweren tegen inzinking. De grondwetsherziening laat heel de arbeidersklasse onbevredigd.

Zijn wij er toe gereed?

Over de aanstaande verkiezingen behoeven wij ons niet bezorgd te maken. Onze partij is frisch en gezond en er is ontreddeering bij onze tegenstanders.

Het Alg. Ned. Werkliedenverbond, eenmaal van zooveel betekenis in ons land, is dit jaar officieel afgestorven. De vrijzinnigen hebben géén arbeiders meer achter zich.

Bij de kerkelijke groepen staat het nog anders. Daar houdt men de arbeiders nog grootendeels vast. Maar het rommelt en gist er aan allen kant. Men zal daar concessies moeten doen aan het socialisme, of men zal de

arbeiders verliezen. Laat ons dat proces niet storen. Men kan het wel overlaten aan het natuurlijk klassegevoel, indien wij niet afstooten, maar aantrekken.

Bij het communisme verwoesting, vernieling, verdoeming. Vooral in eigen kring. Men scheldt er nu elkaar voor verrader, zooals uit de Amsterdamsche speech van Gorter bleek.

Tegenover dat alles staat de S. D. A. P. Zij moet den arbeiders den juisten weg wijzen. Zij is er toe gereed. Op ons vorig congres moesten wij het verlies berichten van 10.000 leden. De vijandelijke pers spottte: „Varus, waar zijn uw legioenen?” Als men iets verloren heeft, gaat men het terugzoeken. Welnu, ook wij zijn gaan zoeken. En het resultaat? Ons ledencijfer op het vorig Paaschcongres was 36580. Op 1 December j.l. was dit cijfer gestegen tot 40819 (applaus) en de resultaten van de roode week zijn nog niet alle binnen. Bij de Amsterdamsche raadsverkiezingen bleek bovendien de gezonde levenskracht van onze Partij. Wij maakten geen slecht figuur. In 1918 en 1919 was er een gevoel van malaise en de opkomst der communisten werkte daartoe mee. Dit voorjaar hebben wij in Amsterdam onzen vijanden echter laten zien, dat onze partij in Amsterdam nog de oude is. Bij deze raadverkiezing, de eerste waarbij in Amsterdam de vrouwen aan de verkiezingen deelnamen, werden hoopvolle resultaten verkregen: de 35241 stemmen, den vorigen keer op onze partij uitgebracht, stegen dit voorjaar tot 84027. De tegenstanders stonden dan ook min of meer paf. En als wij bij de komende Kamerverkiezingen in het land de zaak op dezelfde wijze inpikken, zullen aan de driekwart miljoen stemmen niet veel meer ontbreken. (Applaus.)

De beteuverte gezichten onzer tegenstanders na de Amsterdamsche verkiezingen willen wij nog wel eens zien over het heele land. Of wij dat zullen, zal van onze eigen energie en daadkracht afhangen. (Instemming.)

Een enkel woord nog over de actie der partij. Van Schaper's brochure aan de vrouwen zijn 109.000 exemplaren geplaatst, van mevrouw Wibaut's geschrift „De gouden boot” 100.000, van Kleerekoper's brochure voor de Roode Week 85.000, van Sannes' geschrift over de veenstreken 50.000, terwijl van onze kerstkrant „De Roode Hulst” 636.000 exemplaren het land zijn ingegaan. Wij moeten dat werk voortzetten tot de verkiezingen. Onze lectuur moet in honderd-duizenden exemplaren worden verspreid.

Het kan en het zal. De partij is gezond en sterk, bereid tot werk en strijd, een groote en trouwe familie. Van gezond en sterk gesproken, daar zit Van Kol! Van Kol kom eens hier? Hij vierde zijn zeldzaam jubileum van 50-jarig lidmaatschap der socialistische beweging. (Van Kol verschijnt op het podium.)

Vijftig jaar heeft hij het proletariaat gediend met onbezweken trouw. Daarvoor, Van Kol, onzen hartelijken dank. (Applaus, dat uitgroeit tot een langdurige ovatie, het congres rijst op en zingt de „Internationale”.)

De VOORZITTER overhandigt Van Kol een oorkonde, in prachtige band gebonden. Moge, zegt hij, dit document zijn een blijvend aandenken, ook voor het nageslacht, aan den strijd der arbeidersklasse voor haar ontvoegding en het groote aandeel, dat gij, Van Kol, in dien strijd genomen hebt. (Toejuichingen.)

VAN KOL, het woord nemend, zegt, dat dit

moment voor hem onvergetelijk zal zijn, een aansporing om de rest zijner krachten aan de groote zaak van het socialisme te wijden.

Welk een verschil, de arbeiders van 50 jaren geleden en van nu! Toen slaafs, onderworpen, nu hebben zij de toekomst der menschheid in handen. Want het socialisme alleen kan redding brengen uit het barbarisme, waarheen het kapitalisme ons zou leiden. (Daverend handgeklap.)

De VOORZITTER, zijn openingsrede vervolgend, herdenkt onze dooden sinds het laatste congres: allereerst Helsdingen en Van Kuyk hof. Zij hebben beiden een onvervulbare plaats in onze geleerden open gelaten. Hun nagedachtenis zal in dankbare herinnering bij ons blijven. Voorts zijn ons ontvallen Otto Cohen, het Utrechtsch Statenlid, Joesse, de hoofdbestuurder van den Bond van Nederl. Onderwijzers en de hoofdbestuurder van den Sigarenmakersbond Boerkel, alle drie verdienstelijke strijders, de laatste sedert onheuglijke jaren reeds, voor onze partij.

De congresleden verheffen zich ter eere van hun nagedachtenis voor eenige oogeblikken van hun zetels.

Spr. heet dan welkom Van Roosbroeck, onzen Belgischen gast. (Luid applaus.) Wij zijn dankbaar, dat hij weêr gekomen is. Wij hopen op het a.s. Paaschcongres der Belgische zusterpartij het tegenbezoek te kunnen afleggen. (Applaus.)

Hier is het goede moment om te herinneren aan de conferentie, in Mei j.l. te Brussel gehouden tusschen delegaties uit onze en de Belgische partij over de geschillen tusschen beide landen. Wij hebben bij de Belgische broeders ontmoet dezelfde verlangens als bij ons leefden, om aan die geschillen een vreedzaam einde te maken. En van hoe goeden invloed dat is geweest, mag blijken uit de verklaringen op dit punt der nieuwe Belgische regeering.

Onze Belgische partij heeft inmiddels een fellen verkiezingsstrijd moeten voeren. Alle partijen richtten zich tegen haar, het was een nationalistische hetze zonder weerga. Zij heeft zich niettemin prachtig gehouden. Daarvoor, Belgische kameraden, hartelijk dank. (Instemming.)

Ik kom aan het eind van mijn rede. Wij gaan den komenden strijd in met ernst en vertrouwen. Moge het nieuwe jaar een flinke versterking onzer positie geven. Wij moeten er bij zijn en wij zullen er bij zijn met hart en ziel. Voorwaarts, naar de Toekomst. (Daverend handgeklap en gejuich.)

Van Roosbroeck spreekt.

VAN ROOSBROECK (Belgische Werkliedenpartij) begroet het congres. Nu reeds roept hij den gedelegeerden der S. D. A. P. op het a.s. Paaschcongres een welkom bij voorbaat toe.

Ja, wij hebben een harden verkiezingsstrijd gevoerd. Het ging zuiver klasse tegen klasse. Nergens vielen liberalen en clericalen elkaar aan. Het ging alleen tegen ons. En de nieuwe massa, in de laatste jaren tot ons gekomen, was nog niet ten volle tot socialistenvormd.

De communisten haalden te Brussel 2000 stemmen voor den achtsten zetel te kort. De te bezetten. Maar wij kwamen slechts 400 stemmen voor den achtsten zetel te kort. De communisten hebben dien zetel dus aan de bourgeoisie uitgeleverd. Precies zoo is het gegaan in de provincie Namen. Maar ons groote

proletarisch bloe is onaangeroerd gebleven. Onze 68 gekozenen op de 186 getuigen er van.

Gij moet straks ook in den strijd. Moogt gij winnen! De Amsterdamsche verkiezing was een prachtig voorsteek. Gij zult winnen. De sociaal-democratie moet vooruit in alle landen. Wellicht zal over enkele weken de Internationale weer volledig op de pooten komen. En dan voorwaarts naar het socialisme, naar een gelukkiger menschheid! (Langdurige toejuichingen.)

Vaststelling der dagorde.

De **VOORZITTER** stelt nu de regeling der dagorde aan de orde, overeenkomstig hetgeen daaromtrent is gepubliceerd.

Wanneer wij, zegt spr., de discussies kort en bondig houden, kunnen wij op deze wijze in den vastgestelden tijd gereed komen.

Afd. **BOEKELO** wil de vereenigbaarheid der functies meer naar voren brengen op de congressagenda en van punt 10 punt 6 maken.

De **VOORZITTER** zegt, dat er een algemeene meening in de partij is, dat er omtrent de vereenigbaarheid der functies een congresbesluit moet komen. De besprekingen echter zijn moeilijk te voeren in het volle congres en spr. geeft in overweging het principe, het al of niet vereenigbaar zijn van functies, die den vollen mensch opeischen, in het congres te behandelen, maar den Partijraad de beslissing over bepaalde gevallen in handen te geven. Met het oog op de persoonlijke kanten, die aan deze zaak vast zitten, acht spr. dit beter.

Verandering van de dagorde acht spr. niet noodig. Dit congres moet zich houden aan de vaststelling van de groote lijnen en spr. stelt daarom voor geen verandering te brengen in de volgorde der behandeling.

Aldus wordt besloten.

De beschrijvingsbrief.

Spr. stelt dan aan de orde het eerste punt van den beschrijvingsbrief, de motie van Amsterdam V, betreffende de benoeming eener commissie, die de voorstellen, welke geen principiele of tactische kwesties behandelen, zal onderzoeken.

S. **HARTOG** (Amsterdam V) licht de motie toe. Wil men kleinere voorstellen van organisatorischen en anderen aard behoorlijk afdoen, dan moet dat geschieden op de aangegeven wijze. Vaak worden zij nu met den Franschen slag afgedaan, of komen zij heelemaal niet aan de orde. Dat kan niet. De nieuwe werkwijze moge gevolgd worden ook op volgende congressen.

De **VOORZITTER** ziet geen bezwaren van betekenis tegen dit voorstel. Het congres heeft dikwijls geen tijd tot het behandelen van „kleine” voorstellen. Zoo'n commissie zou in enkele gevallen wel bevrediging kunnen schenken. Het beste ware de motie over te nemen. Men drage de benoeming der commissie aan het Partijbestuur op.

DE **BOER** (Leeuwarden) vindt de moeite, aan de bedoelde voorstellen besteed, vergeefs gedaan. De meeste van die voorstellen worden toch naar de betrokken partij-instanties verwezen.

DE **VOORZITTER** wijst er op, dat op buitenlandsche congressen steeds zulke commissies worden benoemd. Wordt een voorstel eenvoudig

naar het P. B. verwezen, dan kan het wel gebeuren, dat de voorstellende afdeeling meent, dat het ook wordt aangenomen. Het werk van zulk een commissie kan dus zeer nuttig zijn.

BOEKMAN (Amsterdam III) meent, dat zulk een commissie niet opvoedend zal werken. De afdeelingen dienen te leeren zich te beperken in het doen van onbelangrijke voorstellen.

Het voorstel van Amsterdam V, wordtaangenomen met groote meerderheid van stemmen.

De commissie, aldus wordt verder besloten, zal worden benoemd door den voorzitter.

Aan de orde komt dan een voorstel van het P. B., om alle amendementen en voorstellen betreffende het ontwerp-verkiezingsprogram te doen behandelen door een commissie ad hoc.

Het voorstel wordt aangenomen met algemeene stemmen.

De **VOORZITTER** stelt voor, **Wibaut** tot president dezer commissie te benoemen. Verder **Sannes**, **Ankersmit**, **Stokvis**, v. d. **Sluis**, **Boekman**, mevr. **Wibaut**, **Veltkamp**, **Bredman**, **H. de Boer**, **Joh. de Vries**, **Sikkema** en **Van Eck**. Alle mogelijke schakeeringen zijn dan in deze commissie bijeengebracht.

HOMMES (Lochem) meent, dat de kleine afdeelingen bij deze samenstelling niet tot hun recht komen.

De **VOORZITTER** noemt dit bezwaar ongegrond. Er zitten wel degelijk vertegenwoordigers der kleine afdeelingen in. Alleen ontbreekt wellicht een onderwijsspecialiteit.

SCHAPER (P.B.): **Bredman**!

De **VOORZITTER**: **Ziezoo**, dan kan de commissie blijven zooals ze was.

Het congres besluit tot de voorgestelde samenstelling der commissie.

De toestand der partij.

De partijsecretaris **WERKHOVEN** neemt nu het woord tot het doen van enkele mededeelingen omtrent den toestand der partij. Omtrent den komenden groei uitte spreker zich op het vorig congres wat te optimistisch. De 10.000 leden, die spr. veronderstelde dat teruggewonnen zullen worden, zijn er niet gekomen. Toch kunnen wij vrijwel tevreden zijn. In het eerste deel van het jaar waren er nog eenige schommelingen. Zoo was het ledental op 1 Januari 1921, 37.412, waarvan 27.770 mannen en 9642 vrouwen. Op 1 April daaropvolgend was dit ledental gedaald met 832 op 36.580, maar op 1 Juni was het weer gestegen met 1704 op 38.284. Deze vooruitgang was goeddeels te danken aan den mooien afloop der Amsterdamsche verkiezing, die haar goeden invloed ook in het land deed gelden. Op 1 October was het ledental weer met 417 teruggelopen tot 37.867. Daarna kwam de Roode Week. De organisatie er van, wat verspreiding van lektuur en de regeling van het huisbezoek betreft, was goed geregeld.

Op 1 December zegt spr. een extra-kwartaalstaat te hebben opgevraagd. Daaruit blijkt, dat op dien datum het aantal leden 40.819 bedroeg, zoodat de partij in de twee maanden na 1 October is vooruitgegaan met bijna 3000 leden. De aanwinst gedurende de Roode Week bedraagt ongeveer 4000 leden. Er werden echter na 1 October plm. 1000 leden afgeschreven. Het resultaat der Roode Week is dus vrij goed

en op verschillende plaatsen wordt de actie nog voortgezet, zoodat op verdere resultaten gerekend mag worden. De 10.000 nieuwe leden zijn er dus niet alle gekomen. De tijd was wat te kort, vooral voor de groote steden.

Omtrent de groote plaatsen, speciaal Amsterdam en Den Haag moet spreker een bijzondere opmerking van het hart. Het zijn thans in zeker opzicht de zwakke plekken in de partij...

TROELSTRA: Treurig!

WERKHOVEN hoopt, dat gedurende de verkiezingsactie in de groote plaatsen het besef levendig zal worden, hoe sterk de positie der partij gebaat zal worden door een uitbreiding van het ledental.

Geconstateerd kan in het algemeen echter worden, dat de partij de tijd van malaise te boven is. De 4000 nieuwe leden die zijn gewonnen in de laatste weken, is een resultaat, dat gezien mag worden. (Applaus.)

De partijpenningmeester DROP zal enkele cijfers geven omtrent den financieelen toestand der partij. Allereerst dit. De begrooting van dit jaar was gebaseerd op een kontributie-ontvangst van f 92.000 van de afdelingen. Ontvangen is tot nu toe f 61.549,50. Spr. schat de ontvangsten voor het laatste kwartaal op f 15.000. Totaal is dat dus ruim f 76.500, zoodat er f 17.000 aan het geraamde bedrag van f 92.000 tekort komt.

Behalve, dat de tekorten over vorige jaren, wat de gewone uitgaven betreft, niet kunnen worden afgedaan, zal dit jaar een nieuw tekort van ongeveer f 4000 geven.

Dat is een toestand, die niet bestendig kan worden, vooral niet waar er nog enkele oude schulden zijn te dekken.

Spr. meent, dat de oorzaak van een en ander voor een deel schuilt in het feit, dat in de afdelingen niet voldoende gelet wordt op de doorvoering van het kontributie-systeem, door het congres indertijd vastgesteld. Vele afdelingen nemen het niet al te nauw met de contributieheffing en houden te veel rekening met allerlei plaatselijke omstandigheden. Doorvoering van het bestaande systeem kunnen wij niet forceeren. Dat zou gaan ten koste van de propaganda en de uitbreiding van de partij. Maar er kan en er moet meer gedaan worden dan thans geschied.

Spr. wijst er verder op, dat de oude schuld kan worden gedekt door de nalatenschap van onzen overleden partijgenoot Cohen te Maarsse, die de partij de helft van zijn vermogen heeft vermaakt. Daardoor is het mogelijk geworden het nieuwe jaar blanco in te gaan. Maar het komende jaar zal veel van de partijfinanciën vorderen.

In dit verband wijst spr. op het bezit der afdelingskassen. Uit de aan den penningmeester gezonden gegevens van ongeveer de helft der afdelingen (meer zijn er niet ingekomen) blijkt, dat deze helft ongeveer beschikt over f 16.500. Dat wijst er op, dat de afdelingen veel beter dan ze doen, hun verplichtingen inzake den zegelverkoop kunnen nakomen.

Dan staat er op de congresagenda een voorstel tot het storten van één uur loon voor de verkiezingskas. Spr. hoopt, dat het wat meer dan dat uur loon zal worden. Als het niet méér wordt, zou deze heffing niet meer dan een f 40.000 opbrengen.

KLEEREKOPER: Ik bied er f 50.000 voor.

DROP: Daarvoor geef ik de opbrengst niet. Het moet zeker f 100.000 worden.

Spr. doet daarna enkele vergelijkende mededeelingen. De zegelafname van de drie groote steden, Amsterdam, Rotterdam en Den Haag, is iets achteruit gelopen. Dat mag niet voortduren, deze afname dient opgevoerd.

Spr. deelt dan mee, dat het speciale fonds voor de vrouwenpropaganda f 4867,63 opgebracht heeft. De steunbeweging voor Rusland bracht tot dusverre f 8252,45 op en voor de kinderen der veenarbeiders werd f 33.107,50 opgebracht (applaus) en het druppelt nog wat door. Voor de metaalbewerkeren werd ruim f 900 bijeengebracht. Dat is veel te weinig, doch dat komt, omdat de partij dezen steun inzamelt daar, waar de vakbeweging niet kan komen. Spr. wil trouwens ook van de andere inzamelingen, behalve die voor de venen, wel verklaren, dat deze te weinig hebben opgebracht.

Omtrent een enkele uitgaaf van de partij, deelt spr. het volgende mee. In overleg met het N.V.V. werd het verslag der socialisatiecursus in 2000 exemplaren uitgegeven. Daarvan zijn reeds meer dan 1700 exemplaren geplaatst. Dat is een blijk van de belangstelling, die de socialisatie-beschouwingen in de partij hebben gevonden.

Samenvattend zegt spr. dat 't er dus met den financieelen toestand der partij niet slecht voorstaat. Schulden en bezittingen staan met elkander vrijwel in evenwicht. Maar dat is niet voldoende. Het bureau van de partij moet een apparaat worden, dat aan alle eischen, die er aan te stellen zijn, kan voldoen en spr. doet daarom een ernstig beroep op de offervaardigheid der partijgenooten tot verbetering van de financieele positie. (Applaus.)

De VOORZITTER deelt mede, dat het P.B. heeft voorzien in de vacature van een penningmeester. Uit Rotterdam maakt men nu de juiste opmerking, dat krachtens de statuten de verkiezing van een partijbestuurder moet geschieden door het congres. Maar op ieder congres treedt heel het P.B. af en men kan dus tot penningmeester kiezen, wien men wil. Wij moesten wel in de vacature voorzien. Ik heb het werk van Van Kuykhof gedurende negen maanden gedaan. Toen stierf Van Kuykhof, in Juni van dit jaar en even later werd ik tot wethouder van Amsterdam gekozen. In de penningmeestersvacature moest dus worden voorzien. Hadden wij tijdelijk iemand moeten aanstellen tot dit congres b.v.? Een werkloze of zoo? Dat ging niet. Het P.B. besloot den naar zijn oordeel besten man te kiezen, in het vertrouwen, dat het congres die keuze zou goedkeuren. Wij zijn dus inderdaad buiten ons boekje gegaan, doch in het belang der partij konden wij niet anders. De keuze geschiedde met algemeene stemmen. Het congres blijft evenwel vrij in deze zaak te handelen zooals het noodzakelijk acht.

BEKKER (Rotterdam 5) licht de motie van zijn afdeling over deze aangelegenheid toe. Het gaat niet over den benoemden persoon, maar over de wijze waarop de zaak is behandeld. Dat is in strijd met art. 22 der partijstatuten. Het P.B. sprak in zijn mededeeling niet van „voorloopig benoemd”, maar van „benoemd” zonder meer.

De VOORZITTER: Leest u die mededeeling eens voor.

BEKKER: Er staat „benoemd”.

WERKHOVEN: Neen, u leest niet het communiqué van het P.B. voor.

BEKKER betoogt dan, dat men iemand voorloopig had moeten aanstellen. Het P.B. had toe-

zicht kunnen houden op de boekhouding. Inmiddels heeft Drop reeds zijn functie in den Transportarbeidersbond neergelegd. Kozen wij nu een ander, dan stond Drop buiten de deur en zou men hem volgens het huishoudelijk reglement een jaar salaris moeten geven. Dat is een beetje dubbelen met het partij-geld.

VAN ECK (Leiden) bespreekt het voornemen om een uur loon te heffen van alle partijleden ten behoeve van de vorming van een verkiezingsfonds. Tegen dat voornemen heeft spreker geen bezwaar. Maar moet dat geld geheel in de partijkas vloeien? Men geve ook een deel aan de gewestelijke besturen. Ten opzichte van de partijleiding bestaat een zeker wantrouwen omtrent de besteding van het geld „bij de groote hoop”. Verdeelt men het geld, dan zal het geld veel ruimer toevloeien.

KALTER (Nieuw-Amsterdam) keurt de houding van het P.B. inzake de benoeming van een nieuwen penningmeester goed. Het partijbestuur is verantwoordelijk voor de financiën van de partij. Er kan niet anders gehandeld worden. Ook in den benoemden persoon heeft het een goede keuze gedaan. Drop is jong in de beweging gekomen en is een goed organisator. Wie moet nu wegejaagd worden, Drop of het artikel der statuten, waarop men zich hier beroept? Ik zeg: het artikel. (In stemming.)

VAN MELZEN (Utrecht) vraagt, of alle gewestelijke federaties wel hun bijdragen trouw storten. Inzake de benoeming van Drop heeft het P.B. goed gehandeld. (A p p l a u s.)

GIES (Goor) constateert, dat de contributie-ontvangst f 17.000 beneden de raming blijft. Dat is niet goed. De uitgaven moeten uit de contributie-inkomsten worden gedekt. Spr. wil, waar hier een vrij groot overschot in de afdelingskassen gebleken is, een heffing-in-eens doen uit die afdelingskassen van 50 cent per lid om het tekort aan te vullen. (G e l a c h.) Het schijnt het congres geen ernst te zijn met de financiën der partij. (R u m o e r.) Spr. acht het denkbeeld uitvoerbaar.

VERHEUL (Rotterdam 9) zegt, dat de groote afdelingen minder zegels hebben afgenomen, omdat er zoovele werklozen en stakers zijn.

DE BOER (Leeuwarden) bespreekt het voorstel, om een centraal verkiezingsfonds te vormen. De gewesten zullen een groot deel der verkiezingskosten dragen. Moeten de leden nu nog een uur loon storten voor de centrale kas? Laat men liever eens wachten hoe het met de financiën in de gewesten gaat. Anders is het te vreezen, dat de boel een beetje door elkaar gaat, het eene fonds door het andere zal lijden.

De VOORZITTER antwoordt op de gemaakte bemerkingen, dat het doel van het centraal verkiezingsfonds wel degelijk is om de gewesten te steunen. Maar laat men de inzameling geheel aan de gewesten over, dan krijgen de groote gewesten met veel leden veel meer geld dan de anderen. De zwakke gewesten moeten gesteund. Ook zijn er kosten te maken voor heel het land. Denk aan onze drie kranten, die wij uitgeven. De „Roode Hulst” is gedrukt in ruim 600.000 exemplaren. Dat kost alleen aan drukken f 5000. Denk ook aan de brochures en geschriften, die met verlies geleverd zullen worden. Allen zullen dus genieten van het centrale fonds. Voor de verkiezingen moet er nu eenmaal geld zijn en het moet van de partijgenooten komen. Zij moeten wat over hebben voor hun zaak.

Een woord nog over de penningmeesters-benoeming. Het P.B. heeft in zijn eerste communiqué wel degelijk geschreven, dat de benoeming van Drop zou zijn „voorwaardelijk”. Drop had dit risico te aanvaarden, al achtte ik het niet groot. Het ging niet anders. Bijna een jaar lang hadden wij het gedaan zonder penningmeester. Maar het kon niet langer, toen ik benoemd werd tot wethouder. Was er wat in de war geloopt, dan zou het congres ons dat terecht verweten hebben. Wij hebben nu formeel gezondigd, maar wij bevonden ons in een dwangpositie.

Het voorstel-Rotterdam 5 (strijd met de statuten bij de penningmeesters-benoeming) wordt ingetrokken.

Op voorstel van den VOORZITTER wordt besloten het bijeenbrengen der geldmiddelen voor de verkiezingen te verwijzen naar den Partijraad.

De VOORZITTER deelt ten slotte mede, dat er geen tegencandidaten zijn gesteld voor dagelijkse bestuurders, zoodat de huidige functionarissen zijn herkozen. Ook met den voorzitter is dat zoo. (A p p l a u s.) Mendels heeft zich als candidaat voor het P.B. terug getrokken.

De penningmeester DROP deelt nog mede, dat de meeste gewesten voldoen aan hun financieele verplichtingen. De vermindering der inkomsten geldt niet alleen de groote steden, maar ook het platteland.

Het congres wordt geschorst tot half drie.

Middagzitting.

De voorzitter W. H. Vlieggen heropent om half drie het congres. Hij deelt mede, dat de Centrale Arbeiders-Verzekerings- en Risicobank dit jaar voor het eerst een uitkeering aan de arbeidersbeweging heeft gedaan. Het is een bedrag van f 14.850. De helft kwam aan de Partij, die er het dagblad „Voorwaarts” mee steunde. (A p p l a u s.) Wij brengen hiervoor onzen dank aan de directie der Centrale!

Het is wenschelijk gebleken de commissie, die inzake het verkiezingsprogram is benoemd uit te breiden met v. d. Tempel, Brok, Ossendorp en v. d. Kieft.

Dit wordt goedgekeurd.

De verkiezingen van 1922.

Het woord is nu aan TROELSTRA, tot het houden van een inleiding over de verkiezingen van 1922.

Hij was van plan allereerst een blik te slaan op den internationalen toestand. Maar de voorzitter heeft in zijn openingsrede reeds een internationale beschouwing gevlochten en het is niet noodig dubbel werk te doen. De beschouwing van den voorzitter was echter iets te donker wat de internationale organisatie van het socialisme betreft. De toestand van desorganisatie is bezig zich te herstellen, al zijn er nog groote moeilijkheden te overwinnen. De verdeeldheid der socialistische arbeiders in Duitschland en Frankrijk is wel de ergste moeilijkheid. De opheffing daarvan heeft noch de Internationale van Londen, noch die van Weenen in de hand. Maar het groote lichtpunt is het I. V. V., dat een echt-socialistische agitatie voert. Zoolang er zulk een internationale organisatie der arbeiders is, hoeft er geen reden te zijn te wanhopen.

Overigens lijdt de wereld onder vreeselijke malaise. De werkloosheid heerscht overal, als

gevolg van den ontreddeerden toestand, ontstaan zoowel door den oorlog als door den vrede.

De pogingen om met de gewone aktie der vakbeweging het lot der arbeiders te verbeteren, stuiten op steeds grootere moeilijkheden.

De economische reaktie heeft ook voor de politiek gevolgen. Ook daar wint de reaktie veld. En in ons land is het niet anders dan elders. Men ziet hier de reaktie tegen de arbeidswetgeving en het levenspeil der arbeidersklasse steeds sterker opkomen. Zij is nog lang niet geweken, maakt steeds meer indruk op groote bevolkingsgroepen. Zij is het groote gevaar der naaste toekomst en daarom moet ik op haar in deze rede wel den nadruk leggen.

Allereerst gaat die reaktie tegen den 8-urendag. Zoogenaamd gaat zij in tegen de straffe uitvoering der 45 urenweek, in werkelijkheid gaat zij verder. Het duidelijkst sprak dat de woordvoerder der Roomsche-Katholieke werkgevers, mr. Van Spaendonck, uit. Zij willen den 10-urendag met behoud van het tegenwoordig loon. Niet alleen wil men dus af van den 8-urendag, men wil vooral het loon verlagen.

Deze reaktie richt zich scherp tegen de ratificatie der conventies van Washington. Die conventies gaan nog niet zoo ver, als thans reeds de Nederlandsche wetgeving strekt. Toch willen de heeren er niet aan.

Fel is men ook gekant tegen het ontwerp-Landarbeidswet. Hiemstra heeft van dat ontwerp een overzicht in „Het Volk” gegeven en Hilgenga schreef over wat er reeds door de boeren tegen is ingebracht. De Nederl. Tuinbouwraad heeft in een resolutie tegen de mogelijkheid van een 8-urendag — meer wil het wetsontwerp niet — geprotesteerd. Men wil een vrije collectieve overeenkomst. De heer v. d. Ban heeft in het „Landbouwkundig Weekblad” de wet besproken van boerenstandpunt. Die kritiek is zwak, want zij richt zich in hoofdzaak er tegen, dat zooveel kan worden geregeld bij maatregel van bestuur, hetgeen juist bewijst, dat de regeering met de eigenaardigheden van het landbouwbedrijf de noodige rekening wil houden.

In een besloten gezelschap, dat spr. niet nader mag aanduiden, zonder last te krijgen met den voorzitter der Tweede Kamer, heeft spr. twee anti-revolutionairen gehoord. De eerste vond, dat de sociale wetgeving moest worden uitgebreid tot den landbouw, de tweede kwam daar dadelijk krachtig tegenop.

De Vrijheidsbond zingt mee in het koor der tegenstanders en zegt tot de boeren: „Nu krijgt gij ook het touw om den nek.” De uitdrukking is van prof. Eerdmans.

Zoo vreet de reaktie tegen uitbreiding van staatsbemoeiing en arbeidswetgeving voort. In den laatsten tijd breidt zij zich uit op het terrein der algemeene politiek. Er is een storm opgestoken voor bezuiniging en vermindering van belasting. De Bond van Belastingbetalers eischt vermindering der staatsuitgaven van 900 tot 500 miljoen gulden. Afschaffing van allerlei belastingen wordt gevorderd. Ons heele belastingstelsel moet er aan gelooven. Het nadert het caricatuurpunt. En toch is het mogelijk, dat de verkiezingsstrijd wordt vertroebeld door een anti-belasting-campagne, als onlangs bij de raadsverkiezingen in Engeland is gevoerd.

Daartegenover moeten wij stellen, dat de uitgaven voor de sociale wetgeving, die wij bevorderen, productieve uitgaven zijn, omdat zij der arbeidskracht en arbeidslust des volks ver-

hoogen. Zij zal op den duur moeten leiden tot vergrooting van inkomsten, zoowel der schatkist als der partikulieren.

Wij zijn echter altijd tegenstanders geweest van onproductieve uitgaven als die voor leger en vloot.

Daarom moet zich de bezuinigingscampagne niet richten tegen ons, maar tegen die partijen die veroorzaken, dat in ons land dit jaar meer dan 134 miljoen guldens voor het militarisme zal worden uitgegeven, terwijl een nieuwe vlootwet minstens 300 miljoen kosten zal en een bewapeningsfonds op komst is. Hiertegen richt zich de bezuinigingswoede niet; maar wel tegen sociale voorzieningen.

Er gaat in ons land een reactie rond, zij het niet van bepaalde kleur. Zij is te vinden zoowel bij Colijn als bij de liberale fabrikanten. Men mag aan dien geest niets toegeven, wil men niet tot schromelijke gevolgen komen.

Welke invloed heeft die geest van reactie op de regeering? Zij wil ten aanzien der Arbeidswet zich inperken, al geeft zij zich niet geheel over. Zij heeft een herziening der Arbeidswet ingediend, die gevaarlijk genoeg is. De 45-urige arbeidsweek wordt losgelaten, werkgeversorganisaties kunnen met arbeidersorganisaties overeenkomen er van af te wijken. Daartegen is het N.V.V. in zijn buitengewoon congres reeds gewaarschuwd, al is het niet duidelijk, waarom zulk een overeenkomst alleen gevaarlijk is ten aanzien der Arbeidswet. Gewaarschuwd is daar ook tegen de verslechtingen ten opzichte van den seizoen-arbeid.

Daar is voorts de woning-circulaire van minister Aalberse. De woningnood grijpt sterk weer om zich heen. Voorziening in dien nood is een der noodzakelijkste onderwerpen van wetgeving. Maar men is in ons land alweer op den terugweg.

Ook de zorg voor de werklozen wordt ingekrompen, hoewel er streken in ons land zijn, waar de nood en ellende zoo groot zijn als in Rusland. Het N.V.V. is er tegen opgekomen, onze fractie heeft bij monde van v. d. Tempel er de regeering over geïnterpelleerd. Die interpellatie heeft stellig eenige gevolgen gehad, maar de regeering is niet op haar koers teruggekomen. Integendeel, zij heeft 15 cent per dag van de werklozen-uitkeeringen afgeknepen. Bovendien moet een uitgetrokkene 78 dagen werken, om dit jaar weer uitkeering uit de kas te kunnen krijgen. Uit zulke onzinnige regelingen blijkt, dat Aalberse geen voldoende weerstand bieden kan aan de reactie.

De minister van Financiën wil bezuinigen op drieërlei wijze. Ten eerste door versobering der staatsuitgaven. Hoe meer hoe liever, wat ons betreft. Want men schijnt daar zeer weelderig en onoordeelkundig te werken. Ten tweede wil hij geen nieuwe wetten, die meerdere uitgaven vorderen; wat dit beteekent weten wij allen. Ten derde schrapping van reeds in uitzicht gestelde maatregelen op sociaal gebied. Onder dit laatste blijkt de Ziekteverzorgingswet te vallen. Deskundige schrijvers in de „N. Rott. Ct.” schatten de jaarlijksche kosten eener voldoende ziekteverzorging op 50, 100 en zelfs 170 miljoen. Spr. raadpleegde hierover partijgenoot dr. Heijermans, die schreef, dat de Delimaatschappij de sterfte onder hare koelies door uitgebreide maatregelen heeft weten te verminderen tot 1/10. Koelies zijn duur, schreef Heijermans. Maar arbeiders zijn ook duur. Een goede ziekteverzorgingswet moet volgens hem 60 miljoen gulden per jaar kosten. Doch de

regeering wilde er aanvankelijk slechts 10 mil-
lioen per jaar voor geven. En nu heeft minister
Aalberse aangekondigd, dat het nog minder
worden moet. Dat is een zuinigheid, die de
wijsheid bedriegt. Het is een aantasting van de
volksgezondheid, de volkskracht. Ook de moe-
derschapszorg, waarvoor de Partij zich zoo
interesseert, komt er bij in 't gedrang. Daarom
moeten wij de vrouwen, die bij deze zaak zoo-
veel belang hebben, tegen deze regeerings-
reactie aanvoeren.

Met deze opsomming is onze eerste taak bij
de verkiezingen aangewezen. Wij kunnen niet
laten afbrokkelen wat reeds veroverd is, wij
mogen niet toestaan, dat de sociale koers wordt
verlaten.

Nummer één moet dus bij de a. s.
verkiezingen zijn: Afweer door
de arbeiders van de Reactie.

De arbeiders zijn daarmee reeds bezig. Ik
doel hier op de stakingen tegen loonsverlaging.
Daar is de staking der metaalbewerkers, welke
verloopt wij met spanning volgen en die ons aller
geestdriftigen steun verdient. (A p p l a u s.)

Ik herinner aan de betoogingen tegen de
Reactie in den afgelopen zomer. De katholieken
demonstreerden voor het eerst tegen de
Reactie. Die betooging van 25.000 man had
onze instemming. Maar veel grootscher was
onze 5-Juni-betooging te Amsterdam. Zulk een
kracht, wil en geestdrift heb ik nimmer in de
arbeidersbeweging gezien. (A p p l a u s.) De
Amsterdamsche raadsverkiezing geeft ons moed
voor de toekomst, maar nog meer deze betoog-
ing tegen de reactie. (H e r n i e u w d a p p l.)

Spr. herinnert aan het aanvankelijk verboden
katholieke manifest. Er staan nuchtere, zuivere
woorden in. Maar zij moeten gevolgd worden
door daden. De katholieke arbeiders moeten
steeds meer gaan inzien, dat alleen een eens-
gezinde actie der organisaties van alle richting-
den arbeiders kan baten. De toestand eischt
van de arbeidersklasse aller samenwerking
tegen de reactie en vóór den uitbouw
der sociale wetgeving.

Hoe staat het met die samenwerking? De ver-
schillende groepen strijden nog afzonderlijk en
zij vergeten daarbij helaas de onderlinge bestrij-
ding niet. Op het jongste congres van het N. V.
V. werd aangedrongen op een algemeene werk-
staking. Stenhuis zei terecht, dat dit alleen
kon bij eenheid der arbeiders, met name bij
samenwerking met de katholieke arbeiders. Ook
voor een krachtigen politieken strijd geldt dit.

In de Tweede Kamer moest onze fractie ech-
ter ervaren, dat de christelijke, de katho-
lieke arbeidersvertegenwoordigers, van die
gezamenlijke actie niets willen weten. Zij heb-
ben zelfs gestemd tegen de motie-v. d. Tempel,
tot behoud der uitkeering bij werkloosheid. En
even later kwamen de vertegenwoordigers der
katholieke bonden bijeen, om van de regeering
intrekking harer verslechteringen der uitkeerin-
gen te eischen. Maar hebben hun eigen vertegen-
woordigers niet een vrijbrief aan de regeering
gegeven door hun stemmen tegen de motie-v. d.
Tempel? Dat is het verschrikkelijke in deze
zaak! (D a v e r e n d a p p l a u s.)

Bezien wij nu den toestand van het socialisme
in Nederland, dan is er voor ons geen reden tot
ontevredenheid. Voor de richting van het Bolsje-
wisme is de toestand steeds slechter geworden.
Ieder weet, dat het Sovjet-systeem bezig is het
kapitalisme te herstellen. Zij verweten ons vroe-
ger, dat wij het kapitalisme wilden herstellen
en dat zij het wilden vernietigen. Daarop heeft,

na een verwijzing naar wat in Rusland ge-
schiedt, niets meer te worden geantwoord. Een
enkele vraag slechts. Lenin heeft groote fouten
gemaakt en dat kon niet anders bij zijn onmen-
schelijk-zware taak. Dat hij die fouten thans
erkent in verstandige redevoeeringen is goed.
Maar mag men hier dan voortgaan met het
schelden van „verraders” van hen, die geweig-
erd hebben zulke fouten mede te maken?

St e m m e n : Zeer juist.

TROELSTRA: Het eerste woord in deze
richting moet nog worden gesproken. (A p p l.)
Maar waarheid en verstand zijn bij onze kom-
munisten zoek. Daaraan gaan zij te gronde.
Ook door het feit, dat zij zelfs geen poging
doen, de mogelijkheid en de wijze der ontwik-
keling hunner theorien op Nederlandschen
bodem aan te toonen. Zij leveren slechts
Russische namaak. Maar wie op Rusland
zweert gaat te gronde aan de reactie,
die dit land treft. De partij van Wijn-
koop beleeft rare dingen. Dat is op het
congres van Groningen wel gebleken. Wijnkoop
heeft daar echter zijn eerste ware woord gespro-
ken toen hij zei: „De Communistische Partij
was tot nu toe een kletsparij”. (V r o o l i j k
h e i d.)

Van die partij zullen wij in de komende ver-
kiezingen weinig last hebben.

Ook niet van de S.P. Zeker, Kolthek heeft
ook zijn eigenaardige kwaliteiten. Maar hij is
nooit verder gekomen dan op het standpunt,
dat de S. D. A. P. in haar beginjaren innam.
Hij komt daar niet uit...

V L L E G E N : Gemarionceerd! (V r e u g d e.)

TROELSTRA: De ontwikkeling der politiek
gaat evenwel voort en daarin gaat Kolthek
teloor. Als hij zich maar los kon maken van zijn
politiek verleden, zou hij wel bij ons komen.
Maar hij is, als menig ander, nu eenmaal vast-
gelopen in zijn jarenlangen strijd tegen de
S. D. A. P. Zoo blijft hij, ondanks alle mooie
woorden, als een onuitgegroeide S. D. A. P.-er
in zijn onmacht te steken.

Hoe staat het met de ons bevriende vak-
beweging, het N. V. V.? Men beluistert daar
wel eens een stem, alsof men het bondgenoot-
schap met de S. D. A. P. zou willen verzwak-
ken, om samen te kunnen gaan met de neu-
tralen. Eén vraag echter. Kan dat samengaan
met de neutralen voor het N. V. V. wel ooit
zoo veel voordeel brengen als het levenwekkend,
sterkend samengaan met onze partij?

S T E M M E N : Zeer juist. (A p p l a u s.)

TROELSTRA: In „De Strijd” werd na de
Utrechtsche katholieke betooging geschreven
over een zelfstandig samengaan van de vakar-
beiders van verschillende kleur. Bij de arbe-
iders moge die gedachte een goed onthaal vin-
den, de leiding der andersgezinde vakbe-
weging wil er niet van weten.

Spr. heeft in zijn begrotingsrede het gedrag
der katholieke arbeiders-Kamerleden geschetst.
Ik herinnerde aan het gebeurde met Bulten
tijdens de behandeling der onderwijzers-salaris-
sen, aan de stemming over de moties-Van den
Tempel inzake de werkloosheid, aan de stem-
ming over de verhooging van het inkomen der
kroon. Spr. staat bij dit laatste stil. Iedere
arbeider, ieder die bezuiniging wil, had daar
tegen moeten zijn, vooral waar in de troon-
rede op bezuiniging v o o r a l l e n was aange-
drongen. Maar nog erger is het volgende: Men
kent het inkomen der koningin niet, omdat men
de opbrengst der kroondomijnen niet kent. Spr.
heeft een motie gesteld, om, zooals vroeger

steeds is gedaan, een staat der opbrengsten dier domeinen tot op heden over te leggen. De motie werd verworpen, mede door de katholieke democraten en arbeidersleiders.

Bij den strijd tegen het Indische groot-kapitalisme hadden wij evenmin steun bij die groep. Den strijd tegen het Djambi-schandaal liet zij ons over. Sterker, zij keerde zich daarbij tegen ons. Zoo ook, toen wij bij de behandeling der spoorwegovereenkomsten en der grondwet de eischen der katholieke arbeiders tot medezeggingschap in voorstellen belichaamden. Het is noodig, hierop de aandacht te vestigen. Maar het is geen genoegen. Spr. heeft, als hij het doet, het gevoel te snijden in eigen vleesch. Men heeft hier toch te doen met de leiders van een deel des volks, dat dezelfde nooden ondergaat als onze massa. Maar zal het tot samengaan komen, dan zal het niet gaan door mooi weer te spelen met de leiders der katholieke arbeiders. Het moet gaan door de misdragingen der leiders vast te nagelen voor die katholieke arbeiders, hun onwaardig, ja schandelijk gedrag te signaleren.

Een betere toekomst, aldus moeten wij constateeren, kan alleen geboren worden uit den groei der S. D. A. P., uit den groei van het N. V. V. samen vormend de kern van het lijdend en strijdend proletariaat.

Tot nu toe had ik het, aldus vervolgt spreker, over ons verweer. Op welke punten zullen wij aanvallen? Ik zal niet het verkiezingsprogramma behandelen, doch eenige hoofdpunten beziën, die ons volk in beroering zullen brengen, omdat zij haar beste gevoelens aangaan: de ontwapening en de socialisatie.

Spr. herinnert er aan, dat hij namens het P. B. in Den Haag onlangs heeft gesproken over de ontwapening. Dat is geschied, opdat de bevolking, nog voor de verkiezingsstrijd begon, wete, wat het op het stuk der ontwapening van ons heeft te wachten en niet te wachten.

De S. D. A. P. is geen propagandaklub, zij is een politieke partij, zelfs op één na de grootste politieke partij van ons land. Zij komt in de periode, dat zij haar program moet verwezenlijken. En de vraag is nu, of de ontwapening moet worden uitgesteld totdat de S. D. A. P. de meerderheid heeft, of dat met de ontwapening moet worden begonnen, zoolang de partij nog een minderheid is.

Bij andere kwesties hadden wij hetzelfde probleem op te lossen. Zóó bij den 8-urendag. Toen de inwilliging van den eisch nog ver weg leek, heeft indertijd het congres van partij en vakbeweging te Amsterdam den 10-urendag op afbetaling geëischt, om tot den 8-urendag te komen.

Wij hebben thans 22 zetels van de 100 in de Tweede Kamer. Aan groote machtsverschuivingen bij de a.s. Kamerverkiezing gelooft spr. niet. Als wij ons aantal zetels behouden, zal ieder in het land dit voelen als een overwinning der S. D. A. P. Onze winst aan zetels kan niet groot zijn. Wij zullen nog lang blijven in de positie van te zijn een minderheid. Welnu, als wij nu eens samenwerking kunnen krijgen met de katholieke democraten — al gelooft spr. daar niet zoo dadelijk aan, het is toch het eenig mogelijke perspectief — dan zullen wij tot een sterke vermindering van het militarisme, niet tot zijn geheele afschaffing kunnen komen. Wij moeten overal en zooveel mogelijk den geest van het militarisme bestrij-

den en beperken, om desnoods stap voor stap ons programpunt van ontwapening uit te voeren.

Reeds nu heeft onze propaganda uitwerking. Daar is generaal Kolemans Beijnen, daar is de nieuwe democratische partij van prof. Heeres, daar is verder het toenemend besef bij de vrijz. dem., dat hun leuze der „algemeene oefenplicht” niet tot ontwapening, maar tot het duurste militarisme zal leiden. En als de christelijke groepen onder de arbeiders vrij raken van den druk eener christelijke coalitie-regeering, zullen ook zij onzen eisch gaan aanvaarden.

Zoo komt — als zoovele van onze vroegere programpunten — de eisch der ontwapening midden in het politieke leven te staan, om eindelijk tot overwinning te komen.

Een tweede hoofdpunt van ons program is de socialisatie. Het tegenwoordig maatschappelijk stelsel toont zich in al zijn afschuwelijkheid, in heel zijn onmenselijkheid. Ieder ernstig mensch moet snakken naar een nieuw en beter stelsel. De socialisatie is ons middel daartoe. En wij zullen er van verwezenlijken zooveel als wij kunnen, als onze nieuw te verwerven politieke invloed toelaat.

De christelijke arbeiders zijn voor een groot deel voor dien eisch gewonnen. Wat hun tegenwoordigers in de Kamer er van zeiden, geeft volstrekt de stemming niet weer hunner volgelingen. Ook daar leeft een hartstoechtelijk verlangen naar vernieuwing. Men wil ook daar niet langer zijn de knechten der groote heeren, die over hun lot, over hun wel en wee beslissen, zonder dat zij er invloed op kunnen uitoefenen.

Hier ligt een prachtig veld van propaganda. Medezeggenschap van arbeiders en verbruikers in het bedrijfsleven is een eisch, die tot groote volksgroepen spreken moet. Zeker, over de uitwerking van dit beginsel is verschil van meening tusschen ons en de katholieken. Maar over het hoofdbegrip zijn wij het eens. Men wil alom het absolutisme in de industrie breken. De verwezenlijking van dit denkbeeld is van later zorg. Daaromtrent is tusschen arbeiders een gemeenschappelijk resultaat te bereiken. De beteekenis er van duidelijk te maken en het verband te leggen met de socialisatie, in ons werk bij de a.s. verkiezing.

Nieuwe zaken vragen overigens onze aandacht. Daar zijn de belangen der boeren, die na de artikelen van Van der Sluis voor velen in een nieuw licht zijn verschenen.

Het koloniale vraagstuk is eveneens van de grootste beteekenis, nu het steeds duidelijker wordt, dat de strijd tegen het koloniale imperialisme en kapitalisme in ons land den eigenlijken kern vormt van den strijd der arbeidersklasse voor hare vrijmaking en voor de vernieuwing der maatschappij.

Van Kol heeft dat steeds weer ons aange-toond. Hij heeft de koloniale schandalen blootgelegd, hij is den strijd tegen Colijn, dien leider van de partij der „kleine lyden”, begonnen. Hij heeft daarvoor de aandacht getrokken niet alleen onzer partij, maar van groote kringen daarbuiten.

Onze koloniale politiek is één geworden met den anti-kapitalistischen strijd onzer partij in het land. En wij zullen hem krachtiger dan ooit, ook bij deze verkiezingen, voeren.

Ten slotte een woord over de vraag, of onze partij kan deelnemen aan eenige regeering. Van een socialistische regeeringsmeerderheid kan

geen sprake zijn. Hoe nu, als het gaat om het toetreden tot een koalitieregering? Wij hebben dat principieel reeds uitgemaakt bij de behandeling van het program voor de verkiezingen van 1918. Alles hangt af van de omstandigheden en de voorwaarden. De beantwoording dezer vraag, zei ik de vorige week reeds in de Kamer, hangt af van wat deze verkiezingen zullen opleveren. Ik herinnerde aan het versje:

Laat ons dezen twist beslechten
Door er stevig saam te vechten!

Eerst moet het resultaat der verkiezingen bekend zijn, dan kan men overwegen, of er een bodem voor samenwerking aanwezig is.

Van katholieke zijde heeft men in de Kamer gezegd; misschien is de uitslag der verkiezingen zóó, dat wij moeten samenwerken. Maar de katholieke partij zal dat alleen als eenheid doen. En tegelijkertijd eischt men van die zijde van ons loslating onzer eenheidsmotie. Wij denken er echter niet aan! Wij zullen niet zoo dwaas zijn, als wij een overwinning bij de stembus hebben bevochten, na de verkiezingen iets te ondernemen, waardoor wij uiteen vallen en onze macht verliezen. Alleen de vraag, of men tot een gemeenschappelijk regeringsprogram kan komen, dat den steun der georganiseerde arbeiders van beide zijden heeft, kan beslissen.

Hierin reeds ligt opgesloten, dat, als deze vraag normaal urgent mocht worden, zij niet is op te lossen in parlementaire onder-onsjes. Een eventueele regering moet op een socialistisch-katholieke meerderheid in de vakbeweging rusten. Daarbij heeft dan ook de vakbeweging van beide zijden een woord mede te spreken. Zoiets kan niet buiten deze beide vakbewegingen omgaan.

Alleen op die wijze kan zulk een regering mede het middel zijn, om aan de verdeeldheid der arbeidersbeweging in ons land een einde te maken. Alleen in zulk een politiek verband denk ik mij een eventueele samenwerking der katholieke partij met de onze in de regering.

Ik heb in den laatsten tijd herhaaldelijk moeten spreken over den achteruitgang van het prestige van het parlement tegenover de regering. Ik heb een middel aan de hand gedaan, om het evenwicht weer te herstellen (uitbreiding van het aantal Kamerleden). Dat is niet gelukt. Welnu, als het staatsrechtelijk en feitelijk juist is, dat het parlement steeds zwakker, de regering steeds sterker wordt, dan is de manier, om werkelijk macht uit te oefenen, steeds meer, in de regering te treden op de aangegeven voorwaarden.

Maar van dat alles kan alleen iets komen, indien wij er in slagen bij de a.s. verkiezingen duizenden christelijke arbeiders te overtuigen, dat zij slechts door te stemmen op de soc.-dem.-lijst hun politieke en vakverenigingsleiders aan het verstand kunnen brengen, dat de antithesepolitiek voor een samenwerking met de S. D. A. P. moet plaats maken.

Een reuzenarbeid wordt thans van ons gevorderd.

Daarvoor is noodig geld, werk, geloof. Ook geld. Ik kan hier niet over spreken zonder te zeggen, dat wij het geluk hebben een Mozes in ons midden te hebben, die de kunst heeft verstaan om in enkele dagen ten behoeve der hongerende veenarbeiders uit de rots een stroom van zilver te slaan. (D o n d e r e n d, l a n g d u r i g a p p l a u s.)

Dat was een mooi werk. Er is mij gevraagd:

Is dat wel goed, moeten wij aan filantropie doen? Ik antwoord: Ja, het is goed dat wij ons menschen toonen met een warm hart. Die daad is ons een eer, zal ons altijd een eer blijven. Maar ik geef hem toe, dat ook de strijd zijn eischen stelt. Veel zal er noodig zijn, om de zware, grootsche taak te vervullen, die op ons rust. Het zal misschien noodig zijn den staf van Mozes weer te hulp te roepen. Maar zorgt gij er voor, dat het geld er komt.

Voorts is er noodig aller persoonlijke arbeid.

En om dien arbeid te doen is noodig: geloof. Geloof in uw eigen zaak. Geen malaise, geen windstilte bij ons.

Wij gaan deze verkiezingen in met een eenheidsbesef als de S. D. A. P. nimmer had, met een onbuigbaren wil om grooter dingen te doen dan wij ooit deden. Maak dezen strijd tot een overwinning als Nederland nooit zag. Roept allen tot u, die belast zijn en beladen met het leed dezer wereld.

Laat men zeggen: Welk een kracht, welk een wil zit er in het socialisme. Aan dat socialisme moet wel zijn de Toekomst!

(Het congres applaudisseert, juicht, rijst op en zingt geestdriftig de Internationale.)

De VOORZITTER kondigt onder applaus een collecte voor de metaalbewerkers aan.

Redactie „Het Volk”.

De VOORZITTER stelt daarna aan de orde de voorstellen die omtrent „Het Volk” op de Congresagenda staan.

DE WOLFF (Amsterdam VIII) vraagt of het niet beter is de exploitatie van „Het Volk” te bespreken. De hoofdredacteur is niet aanwezig en daarom ook acht spr. het niet wel mogelijk de redactie te behandelen.

De VOORZITTER geeft de rechtmatigheid dezer opmerking toe en verdaagt daarom het congres tot acht uur precies.

Avondzitting.

De voorzitter W. H. VLIEGEN heropent het congres en doet mededeeling, dat de partijbestuurders R. Kuiper en v. d. Goes verhinderd zijn te komen, de eerste wegens ongesteldheid. De collecte voor de metaalbewerkers heeft opgebracht f 116.75¼. (A p p l a u s.)

Verkiezing Partijbestuur.

De VOORZITTER deelt voorts den uitslag mede van de verkiezing voor het Partijbestuur. Deze uitslag is: dat zijn uitgebracht 994 stemmen. Van onwaarde waren 13, blanco 52, totaal 65 stemmen zoodat er 929 geldige stemmen uitgebracht zijn. Daarvan kregen Bergmeijer 598, de Boer 170, v. Eck 356, v. d. Goes 764, Suze Groeneweg 849, Hiemstra 195, v. Kersen v. Muylwijk 77, Kuiper 706, J. ter Laan 202, Loopuit 567, Mendels 161, Roetman 11, Sannes 876, Schaper 866 en Troelstra 929.

Verkozen zijn dus alle aftredende partijbestuurders, n.l. Troelstra, Schaper, Sannes, Loopuit, R. Kuiper, Suze Groeneweg, van der Goes en Bergmeijer.

Onvereenigbaarheid van functies.

Dan stelt de VOORZITTER aan de orde de voorstellen betreffende de vereenigbaarheid van functies.

Het P.B., zegt hij, stelt voor onvereenigbaar te verklaren de functies van Tweede Kamerlid en

wethouder van een der vier groote steden of het burgemeesterschap van belangrijke gemeenten. De Partijraad zal eventuele gevallen daarvan moeten beoordeelen.

Dit geldt natuurlijk voor de toekomst. Men kan gegroeide verhoudingen evenwel niet plotseling verbreken. Er moet ieder tijd gegeven worden, om zijn zaken te regelen en de tweede functie op behoorlijke wijze te verlaten. De vraag of een Gedeputeerde al dan niet Kamerlid kan zijn, moet in het algemeen ontkennend beoordeeld worden, maar dit kan toch niet he zelfde zijn in alle gevallen. Elk voorkomend geval zal de Partijraad moeten beoordeelen.

EISENAGGER (Aalsmeer) meent, dat Leiden in een moeilijk parket zit omdat v. Eck in de commissie voor het verkiezingsprogram zit.

De VOORZITTER meent, dat dit geen bezwaar kan zijn.

KALTER (Nieuw Amsterdam) zegt, dat het reeds lang een grief is, dat sommige leden bij belangrijke stemmingen niet aanwezig kunnen zijn. Dat is onze eigen schuld. Wij hebben het te lang laten gaan en te veel functies opgedragen aan enkelen. Van onze tegenstanders verwacht ik daarop geen aanmerking. De werkring van onze mensen in de Kamer is een geheel andere dan bv. die van een fabrikant die in de Kamer zit. Als een onzer Kamerleden, die in de vakbeweging een belangrijke plaats inneemt, voor zijn organisatie weg moet, kan hij niet als zoonfabrikant zich laten vervangen. Daarom duldt spr. geen aanmerking van tegenstanders, Maar bij belangrijke stemmingen moeten zij er zijn. Dat moeten wij verlangen.

Met wat de voorzitter zei is spr. het niet eens. Het geldt niet in de eerste plaats burgemeesters en wethouders.

De financieele positie van de Kamerleden is nu verbeterd. Laat ons zorgen, dat bij de komende verkiezingen de vakbewegingsleiders die deel uitmaken van het I.V.V. waarvan dus van te voren vast staat, dat ze niet in de Kamer kunnen zijn, een plaats op de lijsten krijgen, zoo laag, dat hun verkiezing is uitgesloten.

HEINRICHS (Den Haag) geeft als de meening der Haagsche Federatie te kennen, dat zij er onstemd over is, dat sommige personen zooveel functies waarnemen en zij heeft gezocht naar middelen, om daar een eind aan te maken.

De Federatie Den Haag besloot om den candidaat, die zij als No. 1 op de lijst denkt te plaatsen de voorwaarden te stellen, dat hij voor belangrijke nevenfuncties bedankt. De methode van het P.B. zal niet veel baten. Iedere organisatie zie, bij de te stellen candidaten er op toe, wie zij op de lijst brengt en de Partijraad houdt rekening met de wenschen der kieskring-organisaties.

WOLF (Den Haag I) betoogt, dat het samenvoegen van functies in één persoon moet leiden tot het slecht waarnemen van het Kamerlidmaatschap. Jarenlang is het goed gegaan, zei de voorzitter. Maar dit is niet juist. Onze ervaring is zeer slecht. Vandaar ons voorstel. Wordt het voorstel van het P.B. goedgekeurd, dan blijft alles bij het oude. Beter is het, dwingende bepalingen te maken.

VERSTEGEN (Den Helder): De kwestie is niet nieuw. Er is al veel over gesproken en geschreven, er moet nu eens een besluit vallen. Het kan mij niet schelen, of iemand particuliere functies heeft, zich overlaadt met werk, als hij maar in de Kamer is, als hij er zijn moet. Daarvoor hebben wij hem in de Kamer gebracht. Het systeem van het P.B. kan spr. niet aanvaarden. Ook in kleinere gemeenten eischt het werk van de wethouders veel tijd, zooveel, dat men er geen Kamerlid bij kan zijn. Hetzelfde geldt voor leden van Ged. Staten. Ook

dat is een belangrijke functie. Het moet niet weer kunnen gebeuren, dat bij belangrijke stemmingen 10, 11 leden onzer fractie in de Kamer mankeeren. Spr. wenscht het voorstel van het P.B. in dien geest gewijzigd te zien. (Applaus).

GIES (Goor) wil een anderen kant der zaak belichten. Het gaat om de propaganda op het platteland. Sprekers zeggen spreekbeurten af, omdat zij overladen zijn met werk. En dat terwijl de propaganda moet voorgaan. Men kan bovendien niet altijd zeggen, dat het wethouderschap de propaganda versterkt. (Luid gelach). Ook aan propagandisten moet men niet teveel werk opdragen, zooals met Van der Pfluis is gebeurd met zijn onderzoek naar landbouwtoestanden voor „Het Volk“. (Tegenspraak).

De VOORZITTER: Ik verzoek den spreker bij het onderwerp te blijven.

GIES: Ik kom er dadelijk op terug. Er is vooral gebrek aan inwendige zending, aan het werk der propagandisten in de afdelingen. Bakker van het gewest Gelderland wist daarvoor te zorgen.

De VOORZITTER herhaalt zijn verzoek, om tot de orde terug te keeren.

GIES: Toen Dijkgraaf propagandist van Overijsel was, zat hij zoo in den Raad van Almelo en was hij wethouder...

KLEEREKOPER (P.B.): Dijkgraaf is nooit wethouder geweest.

GIES: Hij stond op de nominatie. Straks komen wij voor 't feit te staan, dat ook onze tegenwoordige propagandist in den gemeenteraad wordt gekozen. Dat is overlading met arbeid. Dat moet niet.

TROELSTRA wil een enkel woord zeggen over dit veelbesproken onderwerp. De ideale toestand zou zijn, dat wij beschikten over een onbeperkte hoeveelheid menschen voor de functies, die de Partij bezetten moet. Genoeg menschen om iedere plaats op de best mogelijke wijze te bezetten. Maar het is zeer moeilijk. De partij verkeert in het tijdperk, dat zij haar jeugd nauwelijks is ontwassen. De eischen, die worden gesteld aan menschen, die een leidende of vertegenwoordigende functie vervullen, zijn geweldig groot. De Kamerfractie voelt diep den last, waartoe de cumulatie van functies voert. Er zijn gemeenten waarin het raadslidmaatschap of wethouderschap zooveel vergt, dat het naast het Kamerlidmaatschap niet is waar te nemen. Maar dikwijls kan zoo iemand uit dien Raad niet worden gemist. Het komt in de Raden niet alleen aan op stemmen, maar vooral op het voeren van den strijd. Zoo kan voor hen, die in de raadsfractie een leidende rol vervullen, zelfs het raadslidmaatschap een groote moeilijkheid zijn bij de vervulling van het kamerlidmaatschap.

Er is een ander verschil, waarop de persoonlijke hoedanigheden invloed hebben. De een kan vlug werken, de ander heeft meer tijd noodig om zich er in te werken. Zoo zijn er allerlei redenen, die het moeilijk maken om alle gevallen over één kam te scheren.

Een geval moge ik u vertellen. In de Partijraadsvergadering, gehouden voor het maken van de groslijsten voor de vorige verkiezingen, klaagde iemand over het verzuimen van twee bepaalde Kamerleden. Hij wilde Oudegeest op een hunner plaatsen. (Vreugde.) Gij weet hoe dat geloopt is met Oudegeest, die een zoo belangrijke functie kreeg in de internationale vakbeweging.

Men mag niet vaste voorschriften maken voor alle gevallen. Zeker, het is onaangenaam, als op een belangrijk moment vele onzer menschen mankeeren, zoodat het invloed heeft op de stemming. Maar wat wilt gij dan? Weet gij wat het beteekent daar heele dagen in de banken der Kamer te

zitten, als men propagandisten-bloed, activiteit in het lijf heeft? Men kan zeggen: gij behoeft er niet elken gewonen dag te zijn. Maar wie weet altijd de belangrijke momenten te voorspellen?

Men wil, dat de Kamerleden meer voor de propaganda in vergaderingen optreden, maar hoe is dat te rijmen met het verlangen, dat wij steeds allen in de Kamer zullen zijn? Aan uitnodigingen om te komen spreken, ontbreekt het ons niet. Maar als ik steeds in de Kamer moet zijn, komt er van mijn verkiezings-propaganda niets terecht.

HUGENHOLTZ: Per vliegmaschine.

TROELSTRA: Dat is iets voor Van Kol. Ik ben bang er een bronchitis van te krijgen. (Vreugde.) De propaganda zal in de komende maanden veel van ons eischen. Dus zult gij ook een daarmede overeenkomend absentieisme bij ons waarnemen. Maar dat is niet ten schade, maar tot heil der Partij.

De grondslag van het euvel der cumulatie van functies moet gevonden worden bij de partijgenooten zelf. Zij moeten ten slotte ieder geval op zichzelf beoordeelen.

Wij begrijpen uw aandrang. Maar sluit van het Kamerlidmaatschap niet uit personen, die het druk hebben, maar die toch in de Kamer thuis hooren. Ik heb gehoord van het lijstje van „De Telegraaf“ Ik heb het niet gezien, maar denk, dat ik er een slecht figuur op zal maken. Wat tegenstanders daarvan zeggen, laat mij koud, maar ik kan mij daarover voor de partijgenooten goed verantwoordelijk maken. Moet ik nu uit de Kamer? Ik geloof niet, dat men die konsekwentie trekken zal. Kamerleden kunnen niet zijn dienstknechten der Partij, doch dienstknechten van de groote zaak van het Socialisme.

LOOPUIT: Zeer juist!

TROELSTRA: Pruttel tegen ons, dat is goed. Maar bindt ons niet de handen. Eisch van ons, dat wij ieder naar zijn aard en aanleg, kan het zijn met talent, ons aller zaak verdedigen. Maar bindt ons niet vast. (Applaus.)

VLLIEGEN betoogt, dat men dient te aanvaarden, hetgeen het Partijbestuur voorstelt. Als iemand b.v. een burgemeestersfunctie reeds heeft aanvaard, kan hij die niet zonder meer thans neerleggen.

Spr. zou ernstig willen waarschuwen, de leiders van de vakbeweging van het Kamerlidmaatschap niet uit te sluiten. Dat zou zeer te betreuren zijn en niet ten goede komen aan de partij. En voor de partij en voor de vakbeweging zou dit een gevaarlijke overdrijving zijn.

Nu een ander geval. De functie van Gedeputeerde kan practisch met het Kamerlidmaatschap onverenigbaar zijn. Er zijn echter gevallen, waarin het wel kan. De bewijzen daarvoor zijn er. Met het wethouderschap van Albarda is het evenzoo gesteld. Daarom moeten wij deze zaak beperkt houden en niet alles over één kam scheren. Het burgemeesterschap van een kleine plaats b.v. kan soms wel verenigbaar zijn met het Kamerlidmaatschap, van een groote plaats is dit niet altijd mogelijk. Maar, wanneer zal men dat naar juistheid uit kunnen maken? Als het geval zelf voor ons ligt. De partij moet zich niet zelf in een keurslijf wringen.

Het voorstel van het P.B. wil spr. als volgt formuleeren:

„Het congres verklaart onverenigbaar:

Het Tweede Kamerlidmaatschap met het wethouderschap van een der vier grootste steden en met het burgemeesterschap van een belangrijke gemeente.

Welke gemeenten dit zijn, wordt in ieder speciaal geval door het Partijbestuur en, zoo noodig, door den Partijraad beslist.

Of het lidmaatschap van Gedeputeerde Staten in speciale gevallen al of niet met het Kamerlidmaatschap verenigbaar is, wordt op dezelfde wijze beslist.

Dit besluit geldt niet voor de reeds bestaande gevallen, welke op dezelfde wijze naar omstandigheden worden beslist.”

Dit besluit slaat dus niet op de thans bestaande gevallen. Verder kunnen wij thans niet gaan. De keuze moet niet méér worden beperkt dan absoluut noodig is en spr. beveelt daarom het voorstel ernstig bij het congres aan.

KALTER (Nieuw Amsterdam) zegt, dat het voorstel van den voorzitter over onze bezwaren heen loopt. Hier is nu gevestigd het I. V. V. De leiders daarvan kunnen geen Kamerlid zijn. Zij moeten te dikwijls afwezig zijn, ook buitenslands.

In het P.B.-voorstel wordt van deze menschen niet gesproken.

De VOORZITTER: Dat zijn toch geen functies waarover wij hier kunnen beslissen.

KALTER is het niet eens met den voorzitter, dat wij over deze menschen niet kunnen beslissen. De vakverenigingen maken de candidatenlijsten niet op, doch de Partij en blijft van meening, dat wij degenen, die bij belangrijke stemmingen niet afwezig mogen zijn, niet tot Kamerlid kunnen maken. Kan 't P.B. de leiders van het I. V. V. er bij betrekken, dan kan spr. zich met het voorstel P.B. vereenigen.

De VOORZITTER zegt, dat hetgeen Kalter zegt enkel Oudegeest geldt. Wanneer wij hem uitzonderen, zou dat een zeer vreemden indruk maken. Men zou er vijandschap met de vakbeweging in kunnen zien. Het geval dat Kalter noemt, doet zich echter practisch niet voor, omdat wij daarover geen zeggenschap hebben. Er zijn verschillende voorstellen, die op deze zaak betrekking hebben. Kan, als het P.B.-voorstel wordt aangenomen, men het beschouwen, dat de zaak daarmee is afgedaan?

HEINRICH (Den Haag) meent, dat zijn voorstel van de verste strekking is.

De VOORZITTER meent, dat het Haagsche voorstel zoo is geredigeerd, dat het niet uitgevoerd kan worden. Spr. beveelt nogmaals aan, eerst over het P. B.-voorstel te stemmen.

Dit voorstel wordt aangenomen met overgrote meerderheid. De andere voorstellen worden daarmee als afgedaan beschouwd.

De VOORZITTER stelt aan de orde het voorstel van Loosduinen, waarin gesproken wordt over het afstaan van salarissen, genoten boven de f 6000.

Het voorstel wordt niet ondersteund en is dus verworpen.

Aan de orde is het voorstel-Leiden, bedoelende de Kamerleden in dienst der partij te doen treden.

VAN ECK (Leiden) zegt, niet te verwachten dat dit voorstel een meerderheid zal halen. Wij dienden het toch in. Zooiets doen we wel eens meer, als wij aan willen geven, welke richting de zaken moeten nemen. Spr. herinnert aan het voorstel-Dijkgraaf van 4 jaar geleden omtrent het absentieisme. Wij hebben nu iets dergelijks te wachten, als wij geen forsche besluiten nemen. Gebleken is, dat het voorstel-Dijkgraaf, dat onder applaus werd aangenomen, niets heeft uitgewerkt.

VAN DER WAERDEN: Er is een Kamerlid door weggegaan.

VAN ECK: Wat Dijkgraaf beoogde, was er voor te waken, dat het werk, dat van de Kamerleden geëischt wordt, zoo goed mogelijk zou

worden verricht. Het voorstel-Leiden beoogt iets anders. Het wil, naast een zoo goed mogelijk nakomen van hun plicht, van de Kamerleden het andere werk gedaan zien te krijgen. Wij willen het parlementarisme er niet door achteruit dringen. Spr. zegt, het hooge belang van den parlementairen strijd niet te onderschatten. Maar de tijd, waarover de Kamerleden beschikken, wil spreker zoo economisch mogelijk tusschen het parlementaire werk en het andere zien verdeeld. Niet enkel door het werken in het parlement zullen wij ons doel bereiken. Is dat zoo, dan mag men de beste mannen en vrouwen niet alléén voor het werk in Kamer, Staten en Raad opeischen. Dat de Kamerleden geen tijd over hebben, weet spreker ook. Zij komen tijd te kort, in mijn artikel, zegt spr., heb ik dat zeer duidelijk op den voorgrond gesteld. Maar wij, die tot doel hebben, de maatschappij om te vormen, moeten trachten onze menschen geschikt te maken voor de toekomst. Met het schrijven daarover komt men er niet. Wij moeten ze daarvoor geschikt maken, door opvoering van het vereenigingsleven. Dat kan alleen, wanneer onze vooraanstaande menschen daaraan deel nemen. Ik verwijt ze niet, dat ze dit niet doen. Ze hebben er geen tijd voor. Toch moeten ze zich er voor beschikbaar stellen door ander werk ter zijde te stellen.

Wat is nu het doel van Leiden? De Kamerleden moeten hun Kamerwerk zoo goed mogelijk waarnemen en prijs geven de bijbaantjes, die ze hebben. In de plaats daarvan moet komen het werk in de partij zelf.

Er is groot gebrek aan sprekers. Vooral op het platteland is deze behoefte groot. Uit propaganda-oogpunt moeten onze beste menschen daarin voorzien.

Leiden verlangt verder ook deelname van de Kamerleden aan het gewone afdelingswerk. Dat houdt hen frisch...

TROELSTRA: Gij wilt de Kamerleden dwingen; machines van ons maken.

VAN ECK: dat is onjuist en overdreven. Ik wil, dat zij doen, wat van andere partijgenooten ook wordt gevraagd. Ik wil er geen ambtenaren van maken...

TROELSTRA: Lees dan je eigen voorstel.

VAN ECK voortgaande, zegt, dat, als gebeurt wat spreker wil, de zaak nog niet direkt afdoende is geregeld. Maar als de Kamerleden het voorbeeld geven, kan ook van anderen meer gevraagd worden voor de opvoeding der arbeiders tot goede socialistten.

Spr. eindigt, met de hoop uit te spreken, dat zijn ideeën ingang zullen vinden al weet hij, dat het voorstel thans zal worden verworpen.

Den VOORZITTER spijt het, dat Van Eck geen antwoord gaf op de vraag, wat praktisch gebeuren zal, als zijn voorstel wordt aangenomen. Hij toonde niet aan, dat de Kamerleden thans niet doen, wat zij moeten doen.

In het voorstel staat: „De Kamerleden treden in dienst der partij”. Zij worden dus ambtenaren der partij en mogen zonder toestemming van het P. B., geen ander werk doen. Als spr. zich alleen maar eens voor den geest haalt, wat er zou gebeuren, als het P. B. deze 22 menschen in dienst kreeg, duizelt hij er van. Er zijn zeer lastige menschen onder. (V r e u g d e).

Van Eck kan de zaak voorstellen zooals hij wil, maar zulk een voorstel mag van een afdeling der S. D. A. P. niet komen. Het zou leiden tot klinkklaren onzin.

Nu de zaak van den kant der Kamerleden bezien. Ze worden gekozen door de groote massa der arbeiders, die in hen vertrouwen stellen. Als deze menschen in de Kamer kwamen met het odium, dat zij in dienst van de Partij staan, dat zij geen vrije mannen zijn, zou dat geen mooien indruk maken. Bovendien het P. B. zou moeten ingrijpen in hun leven en werken, in hun Kamerwerk zelfs. Dat is toch een onmogelijke positie. In het buitenland zijn Kamerleden wel eens onder contrôle gesteld. Hun positie werd er door verlaagd. Een andere uitwerking had het niet. Onze Kamerleden moeten en kunnen worden overgelaten aan hun eigen plichtsgevoel.

Van Eck zegt, dat door zijn voorstel een 20-tal menschen beschikbaar komen. Zijn deze dan nu voor het partijwerk niet beschikbaar?

Spr. eindigt met de hoop uit te spreken, dat voorstellen als deze niet meer terug zullen komen. Dergelijke voorstellen verlagen het peil van onze partij-congressen. Honderden andere menschen in de partij kunnen veel meer doen in het belang der propaganda, dan de 20 Kamerleden, die Van Eck op het oog heeft. Gevraagd of het voorstel ondersteund werd heeft spr. niet, omdat hij gelegenheid tot bespreking wilde geven, maar spreker meent te spreken namens allen, die aan het propagandawerk der partij deelnemen, als hij de meeningen van Van Eck omtrent hun plichtsbetrachting, die in zijn voorstel zijn belichaamd, ernstig terugwijst.

Het voorstel wordt in stemming gebracht en met twee stemmen, Leiden en Aalsmeer vóór, verworpen.

De Hoofdredactie van „Het Volk”.

Aan de orde is de benoeming van de hoofdredactie van „Het Volk” met de daarbij behorende voorstellen.

DEN BROEDER (Amsterdam II) maakt de opmerking, dat in zijn afdeling het feit ter sprake is gebracht, dat de directeur van „Het Volk” zoo spoedig als zoodanig ontslag heeft genomen. Men dacht, dat hij de rechte man was op de rechte plaats. Heeft het P. B. niets gedaan, om den directeur op zijn post te behouden.

Een andere opmerking is, dat Amsterdam ruim 80.000 roode kiezers heeft, terwijl de krant slechts 10.000 abonnees heeft. Wat is de oorzaak daarvan? Een gevolg kan zijn, dat onze beweging een terugslag krijgt. Onze beginzelen worden immers zoodoende niet ruim genoeg verbreid.

Welke zijn de middelen tot verbetering? Er moet een ochtendblad komen. „Het Volk” moet meer populair zijn om „er in” te komen. Waarom staat niet eens een stukje van „Jans”, die zoo populair schrijven kan in „de Prol. Vrouw” en „De Strijd” ook in „Het Volk”? Men geve daar eens aandacht aan.

NES (Oostwoud) verdedigt een voorstel van Wijdenes, om een plattelands-rubriek te openen. Dat is noodig om de krant „er in” te brengen op het platteland. Men zou er zeer opvoedend werk mee doen, ook bij de stadsmenschen. Stad en land zullen er elkaar nader door komen. En dat is noodig, want beider krachten zijn voor het socialisme noodig.

GAYAARD (Schagen) brengt hulde aan de artikelen van Van der Sluis. Zij zijn met

enthousiasme op het platte land ontvangen. Het socialisme kan niet slechts gebracht worden door de arbeiders van de stad. Ook de menschen van het land moeten wij trekken. Rusland heeft bewezen hoe noodig dat is. Daarom moet er een vaste plattelandsrubriek in „Het Volk” komen. Men moet ook niet schrijven zonder kennis van zaken over tuinders enz. „Het Volk” voert een hetze van de stad tegen het platteland. (L u i d e, a l g e m e e n e o n t k e n n i n g e n.) Spr. vraagt een maandblad voor het platteland onder de redactie van een bevoegd redacteur.

VAN DER VALL (Langedijk) brengt eveneens hulde aan Van der Sluis voor wat hij schreef over het platteland. (A p p l a u s.) Spr. vraagt, om naast het „Populair-Wetenschappelijk Bijvoegsel”, een paar pagina's per week te geven aan het platteland gewijd, onder bevoegde redactie. Er zijn er genoeg in ons midden die dat kunnen. Er zijn er ook in den „kop van Noord-Holland”, die dit kunnen. Laat ons het platteland bewerken. Het is altijd de stok geweest, waarmee de bourgeoisie ons sloeg.

TROELSTRA: Zeer juist!

VAN DER VALL: De tijden zijn nimmer zoo goed geweest als thans. Er wordt honger geleden op het platteland. Tuinders hebben het slechter dan stakende metaalbewerkeren. Neemt ons voorstel in ernstige overweging.

HIEMSTRA (Kamerlid) klaagt over de buitenlandsche rubriek, met name over de laatste Arbeidsconferentie te Genève. Daar zijn absoluut onjuiste berichten over gegeven, geknipt uit de burgerlijke bladen. In zulke gevallen moet „Het Volk” een eigen verslaggever zenden.

ONDERDIJK (Middelburg) vroeg, of het niet mogelijk is „Het Volk” zóó te maken, dat het onze „kleine pers” overbodig kan maken. Vooral het Zaterdagavond-nummer moet zoo gemaakt worden, dat het als kopblad kan dienen, met wat plaatselijk nieuws er in. Het is in het algemeen noodig in de krant wat meer plaatselijk nieuws op te nemen, anders is het niet mogelijk met de plaatselijke pers te concurreren. Spr. is niet tevreden met de nieuwe indeeling der krant en vroeg minder vreemde woorden te gebruiken.

HUIZINGA (Groningen) vraagt, ten behoeve der ambtenaren, opneming eener rubriek „Uit de Staatscourant”. Dan kunnen wij eischen: Het burgerblad de deur uit, „Het Volk” er in.

BOOMSMA (Utrecht) verdedigt een voorstel, om voor de agenten van „Het Volk” een rechtspositie te scheppen. Er is een rechtspositie, maar zij is lang niet voldoende. Dat is bij een blad als het onze toch noodig.

Voorts bepleit spr. de opening eener rubriek „Geestelijke stroomingen”, nu er meer ruimte komt. Veel te lang is dat onderwerp verwaarloosd. Er is gekomen „De Nieuwe Gedachte” en het „Religieus-Soc. Verbond”.

EEN STEM: En de „Nieuwe Cultuur”.

BOOMSMA: Het is zusje en broertje.

KLEEREKOPER: Uit een ongenoeglijk gezin.

BOOMSMA: Er blijkt uit, dat er behoefte is aan geestelijke verdieping, aan welke door „Het Volk” moet worden voldaan.

NOORDIJK (Heerlen) wilde het „Populair-Wetenschappelijk Bijvoegsel” op Vrijdag doen verschijnen, omdat er met het Zaterdagavond-nummer wordt gecolporteed en dan p r o p a

g a n d i s t i s c h e artikelen meer van noode zijn.

Spr. vraagt vervolg-artikelen voor het „Populair-Wetenschappelijk Bijvoegsel” zóó in te kleeden, dat ieder artikel een geheel is.

MUILWIJK (Amersfoort) houdt een pleidooi tegen loonsverlaging voor de agenten van „Het Volk”. Nu de prijs van „Het Volk” verlaagd wordt, gaat automatisch ook hun loon achteruit.

KUMMER (directeur van „Het Volk”): Dit is onjuist. Het percentage wordt verhoogd.

MUILWIJK (Amersfoort): Dan zie ik van het woord af. Ik ben dan verkeerd ingelicht.

KLEEREKOPER (P.B.) oppert bezwaar tegen een rubriek „Geestelijke Stroomingen”. Er zijn verschillende richtingen. Die zullen met elkaar gaan debatteeren en zoo zal men een cultuurkamp aanstichten, die niet gewenscht is in onze krant.

Anders is het, geestelijke vraagstukken heel in het algemeen zoo nu en dan te doen behandelen door een bevoegde. Maar laat ons geen geestelijke twisten beginnen.

Belangrijk is de technische kwestie, door Onderdijk aangevoerd. Vaak wordt het werk onzer partijgenooten in de gemeenteraden gesaboteerd door plaatselijke, burgerlijke blaadjes, zonder dat de partijgenooten een orgaan hebben tot verweer. „Het Volk” kan daarin niet voorzien. Daarom werpe men „de kleine pers” niet te spoedig weg. Daar is nog veel van te maken, als men het plaatselijk interessant redigeert en advertenties zoekt.

TROELSTRA, wegens tijdelijke afwezigheid van Ankersmit sprekend als hoofdredacteur, behandelde allereerst de kwestie van de uitbreiding van „Het Volk” in Amsterdam. De tegenwoordige misstand wordt scherp door de redactie gevoeld. Men moet komen tot de uitgave van een ochtendblad. Hopen wij, dat zoo spoedig mogelijk aan dien eisch der Amsterdammers is te voldoen. Daarvoor is overleg met de nieuwe directie noodig. Kan inmiddels de Amsterdamsche Partij-federatie niets doen? Zij weigert het als er geen ochtendblad komt. Maar ook de Amsterdammers moeten roeien met de riemen, die er nu eenmaal zijn.....

S. HARTOG: Wij hebben zoo iets nooit gezegd. Wij betoogden steeds, dat onze propaganda thans niet baat.

TROELSTRA: Dan moet gij met ons overleggen. Gij neemt een afwijzend standpunt in. Dat is mijn bezwaar. Wij moeten werken met de middelen, die wij hebben. Er moet weer contact komen tusschen krant en Federatie.

HARTOG: Wij zijn bereid.

TROELSTRA: Best. Maar dan moet gij afkomen van uw standpunt, dat gij niets doen wilt, tenzij uw groote eisch geheel is ingewilligd.

Er is gevraagd de krant meer populair te maken. Het is waar, de krant is zwaar. Maar zij moet ook partijorgaan zijn. Tikt ons daarom maar telkens weer op de vingers, herinnert ons er steeds weer aan, dat de krant licht en populair moet zijn.

Wij zijn er van doordrongen, dat de krant ook geschikt moet zijn voor het platteland. Wij hebben den grondslag gelegd door de artikelen van Van der Sluis, aan wien ook de redactie hulde brengt. De vraag is, hoe nu verder te gaan. Dat moet overwogen worden. Er zijn reeds regelingen voor getroffen. Kan er een Zaterdagavond-bijblad voor het platteland komen? Spr. persoonlijk vindt het een goeden

vorm. De zaak met het platteland komt wel in orde.

Nu de grief van Hiemstra tegen den buitenland-redacteur. Hij heeft uit een enkel onjuist bericht algemeene conclusies getrokken over de betrouwbaarheid der rubriek. Spr. komt daar tegen op. De redacteur van het „Buitenland” is ten volle betrouwbaar, hij is een gewetensvol man. Wat Genève betreft, een der Nederlandsche gedelegeerden had op zich genomen den redacteur in te lichten; hij is die afspraak echter niet voldoende nagekomen.

De wensch van Onderdijk stelt de redactie voor een taak, die zij onmogelijk vervullen kan. Men moet „de kleine pers” ook niet afschaffen, maar verbeteren. Zij is noodig, om te beantwoorden de aanvallen der plaatselijke burgerlijke pers. Laat men de hulp inroepen van het P. B. voor die verbetering.

De wijziging van de indeeling van „Het Volk” heeft plaats gehad, omdat men er over klaagde, dat het een te „zware” indruk maakte. Wij gelooven niet, dat wij ons bij die reorganisatie vergist hebben.

Wat de vreemde woorden betreft, men kan er niet steeds de vertaling bij geven. Er is behoefte aan een boekje ter verklaring van vreemde woorden, zooals Liebknecht er indertijd een voor Duitschland samenstelde. Het is werk voor „Ontwikkeling”.

Wij zullen trachten ruimte te vinden voor een rubriek „Uit de Staatscourant”.

De kwestie der rechtspositie voor de agenten moet door de nieuwe directie onder de oogen worden gezien.

Ik ben het eens met Kleerekoper over de rubriek „Geestelijke Stroomingen”. In Nederland loopt elke geestelijke strooming gevaar van sectarisme. Dat schijnt ook bij de nieuwe geestelijke stroomingen in de arbeidersbeweging reeds zoo te zijn. Maar wij moeten in de krant wel werken aan de geestelijke verdieping der arbeiders. Bij bepaalde gelegenheden kan dat gebeuren. „Het Volk” is daarmee tot nu toe te sober geweest. Wij hebben reeds vroeger een bijeenkomst uitgeschreven voor medewerkers van dezen aard. De bijeenkomst is echter niet geslaagd, wij slechts enkelen der genoodigden waren verschenen. (B e w e g i n g.) Wij zullen herhaling dezer poging overwegen en hopen dan op meer succes.

Het verlangen van Heerlen zal ernstig worden overwogen, al is het geen compliment voor het „Pop. Wetenschappelijk Bijvoegsel”.

De VOORZITTER antwoordt op de vraag, waarom de directeur ontslag heeft gevraagd. Omdat er verschil van mening was tusschen hem en het P. B. over de exploitatie van „Het Volk”. Men is in vriendschap uiteengegaan. Er zit niets anders achter. Kummer heeft bereids een ander ambt aanvaard. De nieuwe directie treedt 1 Januari a.s. op. Masereeuw wordt directeur, Van Doorn onder-directeur. Samen zullen zij ook de uitgevers-maatschappij „Ontwikkeling” leiden, zoodat de zaken der partij meer gecentraliseerd worden. (A p p l a u s.)

Het voorstel-Leeuwarden inzake artikelen voor drankbestrijding zal onder de aandacht der redactie worden gebracht. Hetzelfde gebeurt met voorstellen van Zutphen (geestelijke stroomingen), Wijdenes (platteland) en Ede (betrekkings), benevens enkele andere punten.

Een voorstel-Breda bestrijdend, zegt spr., dat men thans den prijs der krant niet verder verlagen kan dan tot 25 cent. Deze verlaging, gepaard gaande met uitbreiding, is reeds een

groot waagstuk. Verder te gaan ware lichtzinnig op dit oogeblik. Wij moeten betere tijden afwachten.

„Het Volk” gratis te geven aan werklozen is praktisch onuitvoerbaar. Men heeft het vroeger eens geprobeerd, maar heeft er geen goede ervaringen mee opgedaan.

Spr. vestigt er verder de aandacht op, dat uit zijn mededeelingen van hedenochtend over steun aan de „Voorwaarts” niet moet worden opgemaakt, dat het blad slecht gaat. Het is sterk vooruit gegaan en heeft thans een goede positie gekregen onder een uitstekend beheer. (A p p l a u s.)

Het congres wordt verdaagd tot Maandag half tien.

Tweede dag.

Arnhem, 26 December 1921.

Ochtendzitting.

Verkiezingen.

Hedenmorgen half tien heropent de Partij-voorzitter W. H. Vlieggen het congres. Hij stelt aan de orde de verkiezing van de hoofdredacties van „Het Volk” en „Voorwaarts”.

De herbenoeming van de tegenwoordige functionarissen, Troelstra en Ankersmit voor „Het Volk” en I. J. G. v. d. Veen voor de „Voorwaarts”, geschiedt bij acclamatie.

Eveneens worden herbenoemd de leden van de Commissie voor de geschillen: G. van den Bergh, Dr. G. A. Sloos en S. R. de Miranda en hunne plaatsvervangers P. Hoogland en G. H. Pieters.

Het verkiezingsprogramma.

Aan de orde is de behandeling van het ontwerp-verkiezingsprogramma en de daarop ingediende amendementen.

Het woord is allereerst aan WIBAUT, rapporteur der commissie, die alle stukken, op deze zaak betrekking hebbend, heeft onderzocht.

Hij zegt, dat een verkiezingsprogramma van sociaaldemocraten moet zijn principieel, dient te steunen op de beginsel- en strijdprogramma's der Partij. Maar het moet ook rekening houden met de omstandigheden van den tijd, waarin deze verkiezingen vallen, vooral met de nieuwe inzichten en behoeften, die in de arbeidersklasse zijn opgekomen.

Wat nu het ontwerp betreft, eerst moet aandacht worden gegeven aan het punt „Ontwapening”. Uwe commissie geeft allereerst in overweging in de eerste alinea van dat punt de actie voor de nationale ontwapening te plaatsen voor de internationale ontwapening. Vooral kleine naties die zich toch niet doeltreffend kunnen wapenen, kunnen in hun land krachtiger voor nationale ontwapening propageeren dan groote naties, die meer met internationale verhoudingen moeten rekenen. Bij ons dus de nationale ontwapening voorop.

Op de tweede alinea is een amendement ingediend door Amsterdam IV, strekkende om te lezen in plaats van ontwapening, „afschaffing van leger en vloot, opheffing der financieele en persoonlijke lasten van het militarisme”. De

commissie acht die wijziging een verslechtering en verzwakking, waarom zij intrekking van het amendement aanraadt. Gebeurt dat niet, dan adviseert zij het congres tot verwerping.

De commissie is evenwel tot het besluit gekomen, aan de ontwapeningsclausule in het verkiezingsprogram het volgende toe te voegen: „Vrijstelling van militairen dienstplicht voor ernstige dienstweigeraars”. De actie ervoor is reeds in gang en aan deze ernstige dienstweigering dienen wij de noodige aandacht te schenken. De voorstellen 11 en 12 kunnen dan vervallen. Die voorstellen gaan in dezelfde richting en spr. verwacht, na het voorstel van de commissie, dat zij zullen worden ingetrokken.

De opdracht aan de commissie strekte er verder toe een oordeel uit te spreken over de punten 3 tot 12 van den beschrijvingsbrief. Daaronder vallen dus ook de voorstellen 5, 6 en 8, die allen de sterke aansporing aan de partij bevatten in en buiten de partij intensief en elken dag propaganda tegen het militarisme te voeren. De commissie nam aan, dat de afdelingen, die deze voorstellen indienden, daarmee niet hebben willen uitdrukken, dat in de Kamer tegen het militarisme niet intensief en krachtig zou zijn opgetreden. Maar zij willen, dat deze propaganda ook in de afdelingen sterk tot uitdrukking komt en dat niet alleen op enkele dagen, maar altijd de propaganda tegen het militarisme zal worden gevoerd. Feitelijke bevatten deze voorstellen dus zekere zelfkritiek. De commissie gevoelde het meest voor het voorstel Laren-Blaricum.

Laren-Blaricum heeft haar reputatie gehandhaafd van wel eens een goed voorstel in te dienen. De commissie vestigt er de aandacht op, dat het afbakenen van ons standpunt tegenover de burgerlijke pacifisten niet hetzelfde is als hen te bestrijden.

Spr. behandelt dan het voorstel van Amsterdam 4, ter bestrijding van de nationalistische tendenzen in de schoolboeken. Dit voorstel behoort meer thuis in de nog bestaande commissie voor onderwijszaken.

Voorts is daar het voorstel van Zutphen voor dienstweigering en algemeene werkstaking in geval van mobilisatie. Spr. vraagt, dit voorstel thans niet te behandelen. De kwestie eischt studie en onderzoek. Het kan thans niet worden aangenomen, maar ook niet worden afgewezen. Wij willen het militarisme bestrijden met alle middelen, desnoods in bondgenootschap met den duivel.

De paragraaf „buitenlandsche politiek” vond algemeene goedkeuring in de commissie. Er is ook uit de afdelingen geen enkel amendement ingediend.

Op de paragraaf inzake de bedrijfspolitiek is een amendement van Weesp. Het wil de medezeggenschap alleen geven aan de vakorganisatie. Het is in zijn algemeenheid te exclusief. De plaats der vakorganisatie is volkomen duidelijk aangegeven in ons Socialisatie-rapport, n.l. volledige medezeggenschap wat de arbeidsvoorwaarden aangaat.

De landbouwparagraaf brengt het vraagstuk der socialisatie van den bodem aan de orde. De vrees is geopperd, dat de grond, door zet-boeren beheerd, niet op dezelfde wijze zou worden behandeld als de grond, beheerd door pachtboeren. Dat is niet juist. De bedoeling is dezelfde.

Aannemelijk is het amendement-Almelo tot opneming van het remissierecht. De commissie

wil het aldus lezen: „Betere regeling van het recht van pachtvergoeding bij schade.”

Nu de paragraaf „grondwetsherziening”. De commissie meent, dat de eerste alinea (wettelijke verbindendverklaring der collectieve arbeidsovereenkomsten) niet vastgesteld mag worden zonder overleg met de vakbeweging. Laat men de beslissing opschorten en het P. B. opdragen daarover eerst overleg te plegen met de vakbeweging. Precies zoo staat het met alinea 2, handelend over leekenrechtspraak voor deze zaak, die met par. 1 samenhangt.

Tenopzichte der paragraaf „Vrouwenbelangen” wil de commissie er, wat betreft de moederschapszorg aan toevoegen: wettelijke regeling der gemeentelijke bemoeiing met de moederschapszorg. De gemeenten zullen immers een groote taak in deze zorg krijgen en dienen daar wettelijk toe te worden verplicht.

Nu de Arbeidswetgeving. De commissie beveelt aan het amendement-Bussum om achter den eisch van ziekteverzekering te lezen: „zonder premiebetaling der arbeiders”.

Langdurig is gediscussieerd over de vraag, opgeworpen door het amendement van Amsterdam III, of de ziekteverzekering moet zijn staatszorg, dan wel onder wettelijke waarborgen kan worden overgelaten aan de organisaties van arbeiders en werkgevers. De partij heeft echter op haar laatste congres uitgesproken, dat zij zich tegen dit laatste niet verzetten zal, mits de waarborgen voor de rechten der arbeiders voldoende zijn. De commissie wil daarom invoegen dat de partij „uitsluitend” onder die voorwaarde met het plan Kupers-Posthuma kan meegaan.

Vervolgens is daar de zorg van de ouden van dagen. Onze actie voor staatspensioen moet voortgezet. Daarom stelt de commissie voor, achter de desbetreffende paragraaf te lezen: „met handhaving van den eisch van staatspensioen.”

Geen aanbeveling verdient het amendement van Amsterdam III inzake een rechtspositieregeling voor ambtenaren. De ambtenaarswet komt nog in deze parlementaire periode in behandeling en dit program dient voor de komende periode. Op dien grond is opname van een dergelijken wensch overbodig.

Bestrijding van de tuberculose behoeven wij niet apart te noemen. Wij willen alle groote volksziekten, geesels der menschheid, met kracht bestrijden. Maar door de tuberculose apart te noemen, zou men den schijn wekken de anderen te willen verwaarloozen.

Spr. handelt dan over de paragraaf „Werkloozenzorg”. De werkloosheid is een gevolg van den oorlog, maar niet minder van de wijze, waarop de vrede is gesloten. De gemeenschap dient de werkloozen zooveel mogelijk te steunen. Verschaffing van „productieven arbeid” zal slechts op beperkte schaal mogelijk zijn. Doch waar dit mogelijk is verdient het de voorkeur boven werkloosheidsuitkeering.

Inzake de paragraaf „Woningnood” is er een amendement-Baarn, dat echter ontraden wordt.

De paragraaf „Financiën” is in de commissie onveranderd gebleven. Er is een amendement van Amsterdam IV — een vruchtbare afdeling! — betreffende belasting van goederen in de doode hand. Maar het klinkt wat dramatisch voor een verkiezingsprogram.

Dan de „Handelspolitiek”, tegenwoordig een strijdpunt in de Partij. Behoud van vrijhandel wordt in het ontwerp-program onbeperkt en ge-

biedend op den voorgrond gesteld en geen der commissie-leden was er tegen.

De afd. Bussum wil de 2de en 3de alinea dezer paragraaf doen vervallen (voorkeur voor binnenlandsche producenten bij overheidsopdrachten en kredietverschaffing aan bedreigde, reeds voor den oorlog levensvatbare industrieën). Bussum meent namelijk, dat men daarmee inbreuk maakt op het beginsel van den vrijhandel.

Spr. is het daarmee niet eens. Ons vrijhandelsstandpunt is zóó sterk, dat wij tegen eenige buitengewone maatregelen in dezen buitengewone tijd geen bezwaar hebben. Zijnde en blijvende principieele en practische vrijhandelaars, kunnen wij toch erkennen, dat wij in dezen tijd van valuta-concurrentie over buitengewone tijdelijke maatregelen te spreken zijn. Voor buitengewone kwalen, buitengewone geneesmiddelen. Zij zullen wat geld kosten, doch werkloosheidsuitkeering kost óók geld.

Bussum heeft in de commissie gesproken over de moeilijkheid der toepassing van deze twee punten. Het is droevig, maar zonder moeilijkheden is het leven nu eenmaal niet. Het komt er op aan, die moeilijkheden te overwinnen.

Wel moet er voor worden gezorgd, dat uit deze buitengewone maatregelen geen extra ondernemers-winsten voortvloeien. Men moet zich beperken tot de maatregelen, noodig om het bedrijf in gang te houden, zoo mogelijk te doen dienen tot verruiming van werkgelegenheid.

Wat den financieelen steun aan levensvatbare bedrijven betreft, wij willen geen onnatuurlijk uitgegroeide oorlogsindustrieën op de been houden, doch aan industrie behouden, wat gezond is en geheel in overeenstemming is met de economische structuur van ons bedrijfsleven voor den oorlog.

Zullen deze maatregelen langdurig toegepast moeten worden? Het is mogelijk. Als de mate van onverstand der overwinnende landen constant blijft, dan zal die valuta-concurrentie nog lang kunnen duren. Doch hier en daar is er reeds verandering van inzicht. Er is hier en daar een randje licht in het duistere zwerk. Men gaat in de overwinnende landen inzien, dat de eigen industrieën ten zeerste lijden onder de vredesvoorwaarden. De noodmaatregel zal moeten duren, lang of kort, zoo kort of zoo lang als de noodtoestand bestaat. De commissie stelt dus voor de beide door Bussum bestreden alinea's te behouden. Maar toch is eenige wijziging wenschelijk. Ankersmit heeft daarvoor een ontwerp gemaakt, en wil de 2e en 3e alinea aldus lezen:

„Tot behoud of uitbreiding van werkgelegenheid kan, voorzover de valuta-concurrentie zich ernstig doet gevoelen: 1e. bij opdrachten van overheidswege aan binnenlandsche producenten de voorkeur worden gegeven; 2e. aan levensvatbare bedrijven kan onder overheidscontrole crediet door den Staat verleend worden.

Spr. licht de zinsnede over de controle op het bedrijf toe. Wordt financieele steun door het Rijk verleend, dan is het redelijk, dat van rijkswege toezicht wordt geoefend. Is dat toezicht goed, dan kan men ook steun in anderen vorm dan crediet overwegen.

De aldus gewijzigde paragraaf beveelt spr. namens de commissie bij het congres aan.

Bij de behandeling van de paragraaf „Onderwijs” konden wij genieten van de voorlichting van den voorzitter der partij-commissie voor het

onderwijs. Daaraan is het te danken, dat wij voorstellen, deze paragraaf met nog drie punten uit te breiden. Zij luiden:

„1e. Wettelijke verplichting voor de gemeenten tot inrichting van voorbereidend onderwijs, waar dit verlangd wordt.”

Een toelichting hierop is niet noodig. De bedoeling is voor ieder duidelijk.

„2e. Verplicht voortgezet onderwijs gedurende drie jaren.”

„3e. Invoering van de democratische schoolinrichting”.

Ook tegen de opname van deze bepalingen zal geen bezwaar bij het congres bestaan. In onze pers zijn over de invoering van de democratische school uitnemende betoogen geleverd. Voorts wil de commissie, naar aanleiding van ingekomen amendementen nog openen een punt: Bevordering van versterking van middelbaar- en hooger onderwijs aan begaafde kinderen van onbemiddelden en uitbreiden een ander punt: Verbetering van de opleiding tot onderwijzer ook voor vak- en nijverheids-onderwijs.

Onbegrijpelijkerwijze is in het ontwerp geen paragraaf opgenomen inzake drankbestrijding. De afd. Enschede heeft echter een goed ontwerp aan de hand gedaan: Bestrijding van het alcoholisme o.a. door invoering van een wet op de Plaatselijke keuze.

SUZE GROENEWEG: Er is al zoo'n wet. De Eerste Kamer moet er nog over beslissen.

WIBAUT: De commissie meent dat dit aandrang niet uitsluit. De beslissing is aan het congres.

Nu de koloniale paragraaf. De commissie adviseert te lezen, dat de voorbereiding der onafhankelijkheid dient te geschieden „onder inheemsche leiding”. Voorts moet worden geëischt: wettelijke gelijkstelling der rassen, voor zover dit met de eigen gesteldheid in overeenstemming is te brengen; een sterke progressieve winstbelasting; krachtige bevordering der volksgezondheid. Dit laatste vooral naar aanleiding van de actie van den heer Tillema.

Nadat spr. nog de aanneming van eenige amendementen had ontraden, zette hij uiteen, dat het verkiezingsprogram door de behandeling in de commissie verbetering heeft ondergaan. Het was al goed, maar nu is het perfect. De niet overgenomen amendementen kunnen gerust ingetrokken worden. En zij, die lust mochten gevoelen ze nog te verdedigen, mogen bedenken, dat het soms beter is te zwijgen dan te spreken. (G e l a c h e n a p p l a u s.)

De discussie wordt geopend. Er zijn 24 sprekers ingeschreven.

De VOORZITTER dringt er op aan, herhalingen te voorkomen. Toch zal het zonder rantsoenering niet gaan. Laat ons beginnen, om ieder 10 minuten te geven.

RONNER (Amsterdam I) spreekt over de personeele belasting. Het is wenschelijk actie te voeren, om haar in overeenstemming te brengen met de tegenwoordige huren. Spr. wensch overigens het onderwijs ook dienstbaar te maken aan de opleiding van a.s. leiders der gesocialiseerde bedrijven. Hij zal zijn denkbeelden daaromtrent in het Populair Wetenschappelijk weekblad uiteenzetten.

BOEKMAN (Amsterdam III) acht de kwestie van de ziekteverzekering van voldoende beteekenis om ook na de afwijzing door de program-commissie het voorstel van Amsterdam III te verdedigen. Dit voorstel is niet, zooals Wibaut meende, in strijd met het besluit van

het vorig congres op dit punt. Veel meer kan dit van de program-paragraaf gezegd worden.

TROELSTRA: Na de wijziging niet.

BOEKMAN: Die wijziging is slechts een versterking, geen herziening van den oorspronkelijken tekst. Het vorig congres sprak uit, dat de fractie eerst beelissen kan, als het ontwerp-Ziektewet voor de eindstemming gereed ligt. Dat is nog niet het geval. Men spreekt zich in het verkiezingsprogram echter uit over een plan... dat nog niet eens gepubliceerd is, dat men nog niet kent. Het is totaal overbodig, dat plan in het verkiezingsprogram speciaal te vermelden. Voor iedere regeling der ziekteverzekering moet men dezelfde eischen stellen. Noemt men alleen dit plan, dan wordt het objectief bezien van eventuele wijzigingen in de ziektewet-Talma moeilijker en geeft men ook geen kans aan nieuwe plannen. Over deze zaak bestaat in de partij een diep meningsverschil. Het was niet noodig dit plan te noemen. Men had alleen de eischen voor een ziekteverzekering moeten formuleeren en het daarbij moeten laten. Thans vormt hetgeen het verkiezingsprogram bevat omtrent de ziekteverzekering het eenige niet-reëele punt van het program. Men wijzige het alsnog.

SANNES spreekt over het voorstel-Zutphen over opvoeding tot massale dienstweigering en algemeene werkstaking in geval van oorlog. Wat Wibaut hierover zei, is ook door mij in de commissie aanvaard. Maar volledigheidshalve zij nog een enkele opmerking gemaakt. Het gaat in dit voorstel om den strijd tegen den oorlog met buiten-parlementaire middelen. Welnu, daarbij dient bedacht, dat onze strijdluizen van ontwapening is gebouwd juist op buiten-parlementaire middelen, met name op de economische actie der internationaal georganiseerde arbeiders. Wij hebben in ons strijdprogram dan ook de bevordering van en de deelneming aan de nationale en internationale actie tegen den oorlog opgenomen en met groote spanning hebben wij in het afgelopen jaar de ontwikkeling der actie van de internationale vakbeweging tegen den oorlog gevolgd.

Wat nu de opvoeding tot dienstweigering en werkstaking tegen den oorlog betreft, wij mogen, gegeven de grondgedachte van onzen strijd tegen den oorlog, het voorstel-Zutphen niet verwerpen. Maar wij kunnen het hier evenmin aannemen. Hier heeft ook de vakbeweging „een woordje mee te spreken“...

SCHAPER: Zij is er het allereerst bij betrokken.

SANNES: Ik ben het volkomen met je eens. Daarom moet er eerst overleg zijn met de vakbeweging, voor en aler een volgend congres in deze zaak zal kunnen beslissen. (A p p l a u s.) De discussie in onze partij moet intusschen over deze geheele materie aan de orde gesteld worden, om klaarheid in onze eigen rijen te brengen. Wanneer wij de zaak zóó zien, zal Zutphen het best doen, zijn voorstel thans in te trekken. En Zutphen kan dit doen in het besef, dat de paragraaf in ons strijdprogram over de actie tegen den oorlog een stevigen grondslag biedt voor onze propaganda. (L u i d a p p l a u s.)

BOOMSMA (Utrecht) juicht de toevoeging toe, dat er wettelijke plicht voor de gemeenten moet komen, inzake de moederschapszorg, met de bedoeling deze zaak te helpen uitvoeren. Maar dan moeten de gemeenten daartoe ook financieel in staat gesteld worden door

het Rijk. Spr. dient daarvoor een amendement in. Spr. bepleit verder de opneming van een paragraaf inzake de drankbestrijding. De „machthebbers“ in de partij geven wel eens den indruk, dat men ten opzichte van de drankbestrijding „iets moet doen, voor z'n fatsoen“. Spr. neemt deze zaak echter ernstiger en dringt op invoering van zulk een paragraaf aan. (A p p l a u s.)

KOOL (Rotterdam I) geeft het congres in overweging, om het oude standpunt te handhaven en de dienstweigering noch direct noch zijdelings te steunen.

ANKERSMIT: De grondwet is na haar laatste wijziging reeds verder!

BEGO (Rotterdam II) vraagt de meening der commissie over de houding tegenover de vrijwillige dienstneming. Wat de ziekteverzekering aangaat, de partij kent de kwestie. Laat men het plan Kupers-Posthuma in onze pers uiteenzetten en dan een referendum er over houden. Spr. doet daartoe het voorstel.

De VOORZITTER: Zulk een voorstel diende op den beschrijvingsbrief te staan.

RODRIGUES (Amsterdam IV) meent, dat de paragraaf inzake het militarisme, niet ten volle onzen principieelen eisch uitdrukt. Deze lezing heeft niemand onzer bevredigd. Vandaar het amendement van spr.'s afdeeling, dat is afgewezen. Het drukt beter uit wat wij willen, al is het geen ideale formule.

De belasting op de doode hand is niet dramatisch bedoeld. Maar als het niet wenschelijk is of technisch moeilijk, dan staat spr. niet op het amendement.

De formuleering der afdeeling inzake de gemeentebemoeiing met de moederschapszorg is duidelijker en beter dan het voorstel der commissie.

SUZE GROENEWEG komt op tegen de voorstelling van zaken door Boomsma inzake de drankbestrijding gegeven. Steeds stond onze partij voor deze zaak op de bres. Niet om iets te doen voor ons fatsoen, maar uit overtuiging, in het belang der zaak.

Dat de plaatselijke keuze niet op het program staat, komt niet voort uit vergeetachtigheid of zoo. Maar de Tweede Kamer heeft het wetsontwerp voor de plaatselijke keuze reeds goedgekeurd. De Eerste Kamer moet nu nog een stootje krijgen. En dit kan bij de verkiezingen gebeuren, mede door de drankbestrijdersorganisaties zelf.

BOOMSMA interrumpeert.

SUZE GROENEWEG: Ik begrijp niet, dat Boomsma twijfelt aan mijn goede trouw. (R u m o e r.)

BOOMSMA: Ik had het niet over u, maar over de „machthebbers“ in de partij.

TROELSTRA: Deze „machthebbers“ hebben in de Kamer meegewerkt aan de indiening van het ontwerp op de Plaatselijke Keuze, gewerkt ook voor zijn aanneming. Als het zóó staat, is het hoogst onaangenaam verwijten als van Boomsma te hooren. (A p p l a u s e n i n t e r r u p t i e s.)

De VOORZITTER neemt de uitdrukking van Boomsma niet tragisch. Maar het is een staaltje van het terrorisme, door drankbestrijders uitgeoefend tegen hen, die wel deelnemen aan den strijd tegen het drankmisbruik, zonder persoonlijk tot de konsekwentie der onthouding te komen.

STEMMEN: Zéér juist. (T e g e n s p r a a k.)

SUZE GROENEWEG trekt uit dit incident de conclusie, dat de drankbestrijders wat tactischer moeten optreden. Spr. mag dit zeggen, wijl zij zelf geheelonthoudster is. (A p p l a u s e n t e g e n s p r a a k.)

Een woord over de Moederschapszorg. Wij moeten dit punt op het verkiezingsprogramma niet uitwerken zoals de commissie voorstelt, en daardoor misverstand wekken. Ons doel is in de komende 4 jaren een afzonderlijke wet regelende de premievrije moederschapszorg voor ons te krijgen. Gaat men eenmaal aan het uitwerken der zaak in het programma, dan moet men het volledig doen. Laten wij ons bepalen tot het aangeven van de groote lijnen. Wij kunnen op verkiezingsvergaderingen spreken over de uitvoering, maar het is beter alvast bepaalde artikelen van de gewenschte weg niet in dit programma te zetten. (A p p l a u s)

HIEMSTRA (Kamerlid) heeft een opmerking over de landbouwparagraaf, met name over de instelling van pachtcommissies, die de pachtsom zullen moeten vaststellen en eventueel te lijden schade waarmee de pachtsom kan worden vermindert. Zoo wordt aan de landbouwondernemers een verzekerd bestaan gewaarborgd. Moet men dan de landarbeiders zulk een verzekerd bestaan niet evenzeer waarborgen?

Wij moeten den nadruk meer leggen op de socialisatie van den bodem, die alleen de plattelandsbevolking een verzekerd bestaan kan waarborgen.

Spr. vraagt verder naar aanleiding van de paragraaf, of men het eerst den armen bodem wil socialiseeren en de betere gronden, waarop het groot- en middelbedrijf het meest wordt aangetroffen, daarvan wil uitsluiten. Spr. geeft in overweging, te lezen, dat voor socialisatie in aanmerking komen ook gronden, die niet door den eigenaar met zijn gezin worden bebouwd.

De ROOY (Zwolle) vreesst, dat door de maatregelen tegen de valuta-concurrentie de vrijhandel zal worden geschaad. Spr. geeft in overweging, met de betrokken alinea's zeer voorzichtig te zijn.

Mevr. TILANUS (Bond van soc.-dem. Vrouwenclubs) vreesst van de voorgestelde toevoeging inzake de moederschapszorg geen misverstand. De premie-vrije uitkeering staat reeds duidelijk in het programma, dit is een uitkeering aan de kraamvrouw. Daarnaast, geheel los er van moet staan de uitkeering aan de gemeente voor de hygiënische zorg voor moeder en kind. Want een uitkeering aan de kraamvrouw is niet voldoende, men weet haar niet altijd goed te gebruiken, men is in sommige streken des lands nog zeer achterlijk. Daar doet men nog jenever in de zuigflesch, drinkt de kraamvrouw hier om borstvoeding te kunnen geven! Welnu, hygiënische voorlichting en de kraamverzorging, waarin door de gemeenten moet worden voorzien, dient eveneens wettelijk te worden voorgeschreven. Er zijn reeds ervaringen op dit punt opgedaan. Amsterdam vooral, is een goed voorbeeld. Daarom juicht spr. de door de commissie voorgestelde toevoeging toe. Misverstand zou echter kunnen ontstaan door de toelichting door Wibaut. Spr. meent echter, dat er aan toegevoegd moet worden, dat het rijk voor de financiën moet zorgen, anders gebeurt er niets. Spr. beveelt daarom het amendement-Amsterdam IV en federatie Utrecht aan.

Spr. betoogt verder, dat de partij er tegen

op moet komen, dat de dienstweigeraars als misdadigers behandeld worden.

VAN DER WAERDEN (Kamerlid) maakt een opmerking over de handelspolitiek. Met het voorgestelde kan spr. zich niet vereenigen, met name niet met de tweede en derde paragraaf. Spr. heeft met verbazing de artikelen van Wibaut in „Het Volk” over deze aangelegenheden gelezen. Zij waren in strijd met de redevoering door Wibaut op 28 Juni 1921 voor het N. V. V. gehouden. Daar heeft hij zich verklaard tegen tijdelijke maatregelen tot steun der binnenlandsche industrie.

WIBAUT: Ik had het daar over anti-dumping.

VAN DER WAERDEN: Ik zal u de volle maat geven. Spr. leest de 4e stelling voor en zegt, dat dezelfde bezwaren, die daar tegen „wettelijke maatregelen” worden aangevoerd, ook tegen de voorgestelde paragraaf gelden. Zeker, er zijn groote nadeelen verbonden aan de werkloosheid en demoraliseerende werking der uitkeeringen. Maar zelfs na de verbetering der redactie van de paragraaf, legt zij belemmeringen in den weg aan den vrijen invoer. Zij gaat in tegen het principe van den vrijhandel en men weet daarom niet waar het einde is. „Voorkeur” kan niet anders beteekenen, dan dat veel duurder binnenlandsch fabrikaat zal worden gekocht, fabrikaat dat 20 en meer procenten duurder is dan het buitenlandse. Immers nu reeds wordt 15 pCt. verschil toegestaan en daar zijn de ondernemers niet mee tevreden. Natuurlijk zullen de ondernemers ervan profiteren, want een beslissing van geval tot geval is een illusie; er zal een algemeene regel getroffen worden, d.w.z. zooveel tot zooveel procent meer dan noodig is. Wat beteekent b.v. „redelijke winst”? Op deze wijze kan men goedkope waren uit het buitenland keeren.

Zou het bovendien helpen wat men voorstelt? Zal het vooral op den duur helpen? In de oostelijke landen zal men nog goedkoopere moeten produceeren en het loon daar nog meer drukken... Kan ik nog 5 minuten krijgen?

SANNES: Geen protectie! (Vreugde.)

VAN DER WAERDEN: De voorgestelde maatregelen moeten werken als tijdelijke protectie. Men weert de goedkope producten uit het buitenland en houdt zodoende het economisch herstel tegen. Zeker, de toestand is buitengewoon slecht in de wereld. Doch Wibaut heeft zelf gezegd, dat er een straatje licht komt in de internationale verhoudingen; in het herstel van het gezond verstand. Waarom zouden we dan juist nu meedoen aan invoering van maatregelen van protectionistische strekking?

Het congres wordt geschorst tot 2 uur.

Middagzitting.

Het verkiezingsprogramma.

DEELNAME AAN DE REGERING.

De VOORZITTER heropent het congres en deelt mede, dat het Partijbestuur de volgende, door Troelstra ontworpen, motie voorstelt:

„Het Congres,

ten opzichte van eventueele deelneming aan de Regeering verwijzende naar de daaromtrent in het verkiezingsprogramma voor 1918 gestelde voorwaarden,

besluit, indien omstandigheden dit vraagstuk te eeniger tijd urgent mochten maken, de beslissing hieromtrent in handen te leggen van een buitengewoon congres der Partij, nadat aan de vakbeweging de gelegenheid tot overleg daaromtrent is gegeven."

Deze motie wordt dadelijk in behandeling genomen.

De in de ochtendzitting afgebroken discussie wordt voortgezet. Er zijn nog 14 sprekers ingeschreven.

VAN DER KIEFT (Bussum) stelt de vraag hoe de partij tegenwoordig staat tegenover eventuele mobilisatie-credieten. Brengt ons nieuwe standpunt ten aanzien van het militarisme mede, dat onze Kamerleden tegen zullen stemmen?

Nu de handelspolitiek. Er zit een belangrijke financiële kant aan de zaak. Onze propagandisten, meestal gedalleste jongens, plegen, als zij op het podium staan, nogal makkelijk met de miljoenen om te gaan...

SCHAPER: Dat is een eigenschap van gesjochten jongens. (V r e u g d e.)

VAN DER KIEFT: Toch mag men dien kant dier zaak niet vergeten.

De valuta-concurrentie zal zijn van langen duur. Neem een vak als de typografie. Wil men dat vak in stand houden tegenover de buitenlandse concurrentie, dan zullen er heel wat miljoenen voor noodig zijn.

MASEREÛW: Het is onmogelijk!

VAN DER KIEFT: Ziezoo, dat is een deskundige, die dit zegt.

Precies zoo staat het met de diamantindustrie, die ligt onder den lagen stand van den Belgischen franc.

Als een gemeentelijk electriciteitsbedrijf lampen noodig heeft en een goedkope aanbidding krijgt uit Duitschland, moet zij die afwijzen?

Zoo is er meer. Steunt men de particuliere industrie, dan moet men controleeren. Dat is misschien mogelijk in Amsterdam, maar lang niet overal elders. Wibaut sprak teveel als Amsterdamsch magistraat.

Utopistisch was de bewering van Wibaut, dat door eventueelen steun de fabrikanten-winst niet mag worden verhoogd. Zij zullen er voor danken te werken zonder winst. Zij zeggen tegenwoordig al allemaal: ik verdien geen rooien cent. Misschien heb ik het zelf ook wel eens gezegd. (V r o o l i j k h e i d.)

Het woord „credieten" kan ook een verkeerden indruk geven. Hoe zal het in de practijk gaan? De „kosjere" credieten zullen zijn voor de Rotterdamsche bank, de „treife" credieten voor de staatskas. Men moet zulken steun dan wel beschouwen als gegeven „à fonds perdu".

Neen, die twee alinea's moeten grondig gewijzigd worden.

Zeker, het geven van uitkeeringen aan de werklozen is inproductief en werkt demoraliseerend. En ook wil ik niet worden de laatste der Mohikanen van den vrijhandel.

Men bepale zich tot een vage aanduiding. Spr. geeft de volgende formule aan de hand: „Als noodmaatregel kan, zoolang de valuta-concurrentie zich ernstig doet gevoelen, tot behoud of uitbreiding van werkgelegenheid, steun aan bedrijven onder scherpe contrôle der overheid, worden verleend."

Dat is het maximum waartoe den vrijhandelaar kan gaan. (A p p l a u s.)

VAN KOL deelt mede, dat van de door het P.B. benoemde Commissie binnenkort is te wachten de

verschijning van een koloniaal beginselprogram der sociaal-democratie, met een daarop gebaseerd strijdprogram. Onze strijd op koloniaal gebied zal nieuwe vormen moeten aannemen. Want eindelijk is in Indië een volksbeweging ontstaan, georganiseerd in de „Sarekat Islam". Die beweging maakt haar kinderziekten door. Maar nu de geesten eenmaal ontwaakt zijn, is er geen inslapen meer mogelijk.

Ook moeten wij rekening houden met de eigenaardigheden van het Indische volk, rekening houden met „de Ziel" van Oosten".

Niet alles wat hier goed is, zal dáár bruikbaar wezen. Het is best mogelijk, dat de industriële ontwikkeling daar langs andere wegen zal gaan dan hier. Spr. denkt hier aan coöperatie e.d. Inmiddels moet de strijd tegen de industriële uitbuiting worden voortgezet. Ook moeten de rassen op gelijke wijze behandeld worden. Thans is dit niet zoo. Men spreekt in Indië nog altijd over „de bruine sloebers". Maar de bruine rassen zijn menschen als wij, met harten, die haten en beminnen kunnen. Zeer zeker, er zijn in Indië nog achterlijke rassen, maar die moeten worden opgeheven. Verder is steeds toenemende democratisering der Staatsinrichting dringend noodzakelijk ook voor West-Indië. Spr. doet daarom het voorstel in alinea 2 van de koloniale paragraaf in te voegen achter „Volksraad": „en van de vertegenwoordigende lichamen in Suriname en Curaçao".

Spr. vestigt nog de aandacht op de opiumbestrijding, meer noodig nog dan den drankstrijd hier.

Spr. stelt voor in het program een zinsnede daarover op te nemen.

De bevordering der Inlandsche groot-industrie zal een machtigen factor blijken voor politieken en economischen vooruitgang, voor de intellectueelen en democratische ontwikkeling der massa; daardoor zal een proletariaat ontstaan en een strijd van belangen tusschen kapitaal en arbeid.

De klassenstrijd zal, aldus, ook in Indië komen, zij het in andere vormen dan in Europa. De Inlander ziet tot heden minder zijn klassebelang, dan wel dat hij verlangt naar vrijheid, snakt naar verlossing uit de vreemde heerschappij. En wij moeten hem daarbij steunen!

Wij kunnen de koloniën niet opeens loslaten, want wij hebben daar een historische taak te vervullen, een oude schuld af te doen. Maar onze taak daar moet niet te lang meer duren. Spr. rekent daarbij minder op den steun van de Nederlandsche volksvertegenwoordiging, dan wel op den bevrijdingsarbeid der Indische volksbeweging zelve.

De Nederlandsche sociaal-democratie heeft 25 jaren lang haar plicht gedaan op het gebied der koloniale politiek en zij zal het in de toekomst doen, beter en krachtiger dan ooit. (L u i d a p p l a u s.)

LOPES DIAZ (Hilversum) klaagt over den geringen tijd van voorbereiding van het program. Spr. behandelt dan het woningvraagstuk. Men moet op dit gebied buitengewoon voorzichtig zijn. Wij hebben vooral sterk te waken voor handhaving van het woningpeil. Men neme een punt van dien aard op.

Spr. vraagt inlichtingen over de paragraaf inzake de fianciën, namelijk wat betreft het nemen van winst uit de openbare bedrijven. Wij moeten precies zeggen, wat wij op dit stuk willen. (A p p l a u s.)

VAN VEEN (Akkrum) wilde verduidelijking der alinea, waarin afschaffing der geheime diplomatie wordt gevraagd. Thans is misverstand mogelijk.

Wat het Staatspensioen betreft, wij moeten daarbij spreken van „premiëvrij".

De steun aan werklozen moet zich niet bepalen tot de crisis-werklozen, maar dient aan alle werklozen verleend te worden.

SCHUTTER (Assen) meent, dat de landbouwparagraaf niet met den noodigen ernst door het P. B. is ontworpen. Speciaal heeft spr. bezwaar tegen verplichte ruilverkaveling en de instelling van pachtbureaux. Daarvoor diende nog een deskundige commissie te worden benoemd.

POST (Kampen) wijdde eenige woorden aan de huisindustrie. De nieuwe Tabakswet laat de huisindustrie in de komende drie jaren voor het sigaren-bedrijf bestaan. Er zijn echter veel meer bedrijven, waar de huisindustrie voor komt.

Wanneer we dus, — wat toch wenschelijk is, ook uit gezondheids oogpunt — een verbod van huisarbeid vragen, voor alle bedrijven, zou dit misschien, wanneer het spoedig kwam, ook nog voor de sigaren-industrie van toepassing gemaakt kunnen worden. Spr. pleitte daarom voor den eisch van een wettelijk verbod van huisindustrie, en gaf de commissie in overweging dit alsnog in het verkiezingsprogram op te nemen.

NOORDIJK (Heerlen) is het er mee eens, dat het ontwerp-program wat vroeger had dienen te verschijnen. De beschrijvingsbrief zou er dan wellicht anders hebben uitgezien. Wellicht had men dan de voorstellen uit het Zuiden over het onderwijs als amendementen kunnen behandelen.

De VOORZITTER: Deze voorstellen moeten verwezen worden naar de partij-commissie voor het onderwijs.

NOORDIJK sluit zich aan bij het standpunt van Amsterdam III inzake de ziekteverzekering. Er is omtrent deze zaak nog te veel verschil van meening, om zich thans reeds vast te leggen.

Omtrent den woningbouw is nog iets te zeggen. De premiebouw bezorgt den bouwondernemers grove winsten. Het P.B. schenke daar aandacht aan.

NES (Oostwoud) pleit voor de tuinders, die zeer onder de valuta-concurrentie lijden.

ANKERSMIT: Wij zullen spreken van „bedrijven”.

NES: Best. Dan is het mogelijk, het tuindersbedrijf meer op de been te brengen. Spr. prijst de landbouwparagraaf. Zij voldoet aan de behoeften van het platteland, in het bijzonder inzake het pachtstelsel.

Spr. bepleit het candideeren van een partijgenoot uit het tuinbouwbedrijf, die de belangen van den tuinbouw kan verdedigen. Dan gaan wij de verkiezing met vertrouwen tegemoet.

VAN DUUREN (Den Haag II) spreekt over de Ziekteverzekering. Hij meent te mogen zeggen, dat het plan Posthuma-Kupers bij de arbeiders in het algemeen niet leeft. Het heeft ook aan eenige voorlichting door de vakcentralen geheel ontbroken. Zelfs de plaatselijke bestuurders der vakverenigingen kennen de bijzonderheden niet. Zelfs eenig overleg met de bestuurdersbonden uit de groote plaatsen heeft niet plaats gehad. Wij moeten met dit plan voorzichtig zijn. Leest men wat de heer Van Hettinga Tromp, wat jhr. Smislaert schrijven, dat ziet men, dat die heeren heel de sociale verzekering op die nieuwe, onderlinge manier willen regelen.

Op het jongste verzekeringscongres te Utrecht is deze zaak behandeld. „De Strijd” heeft naar aanleiding daarvan ons Kamerlid Duys „den pias van het verzekeringscongres” genoemd. Spr. meent, dat zulk een strijdmethode niet geoorloofd is te achten en dat de arbeid door Duys ten opzichte van de sociale verzekering verricht, recht geeft op meer waardeering dan waarvan het bijschrift blijkt geeft. Spr. beveelt namens de Haagsche afdeelingen en afd. Scheveningen het amendement van Amsterdam III aan. (A p p l a u s.)

GIES (Zutphen), het amendement zijner afdeeling inzake het militarisme behandelend, neemt genoegen met een bestudeering dezer kwestie door de partij. Spr. hoopt, dat dan het volgend kongres over het voorstel kan beslissen.

Spr. wenscht voorts, dat de partij de individueele dienstweigeraars zal steunen. (A p p l a u s.)

S. HARTOG (Amsterdam V) vraagt of de kwestie der persoonlijke dienstweigering wel zoo sterk in de partij leeft, dat er iets van moet staan in het verkiezingsprogram. Wij zien geen enkel nut van persoonlijke dienstweigering. Wij mogen de dienstplichtigen daartoe niet drijven, omdat wij de verantwoordelijkheid er niet van kunnen dragen.

STEMMEN: Zeer juist!

HARTOG: In onze kringen heeft men er nooit iets van verwacht. Uit onze kringen is nimmer nog een dienstweigeraar voortgekomen. De commissie neme daarom haar amendement terug. (A p p l a u s.)

Inzake de Ziekteverzekering wordt de Kamerfractie door het verkiezingsprogram méér gebonden dan tot nu toe. Het is beter dat wij volkomen vrij staan, onder de leuze: „Eerst zien, dan beslissen.” (A p p l.)

TROELSTRA constateert, dat zijn inleiding geen enkele bestrijding heeft ondervonden. Hij heeft te antwoorden op een categorische vraag, door Van der Kieft ten aanzien der ontwapening gesteld. Hij vraagt, hoe staan wij thans tegenover eventueele mobilisatie-credieten. Die duidelijke vraag moet duidelijk beantwoord worden. In 1914 stond de partij op het standpunt der militaire landsverdediging. Op dien grondslag heeft zij vóór de mobilisatie-credieten gestemd. De partij heeft haar standpunt sedert gewijzigd. Zij verwerpt thans voor ons land de militaire landsverdediging als onmogelijk en daarom een gevaarlijke illusie. Zij is vóór ontwapening. Welnu op dien grondslag kan de Kamerfractie in de toekomst haar stem slechts tegen eventueele mobilisatie-credieten uitbrengen. (L u i d a p p l.)

Spr. komt nu tot de vraag van eventueele deelname aan de regeering. Dat punt is nog vaag. Er behoeft nog geen bepaalde opinie over een concreet voorstel te worden uitgesproken. Allereerst moet de Partij den verkiezingsstrijd met alle kracht voeren. Of de Partij moet deelnemen aan de regeering is een vraag, die eerst kan worden beantwoord als de uitslag der verkiezingen bekend is en de dan geschapen situatie kan worden overzien. Daarom stelt het Partijbestuur de door den voorzitter reeds voorgelezen motie. De motie stelt zich principieel op het standpunt, reeds in 1918 ingenomen. Dit eischt een regeeringsprogram, waarin op voldoende wijze met bepaalde belangrijke eischen rekening wordt gehouden en vrijheid onzerzijds als soc. arbeiderspartij. Voor een eventueele beslissing op een buitengewoon congres, zal met de vakbeweging overleg gepleegd worden, opdat zij haar invloed kan doen gelden. De partij kan slechts deelnemen aan de regeering, als zij den steun der vakbeweging geniet, maar daarvoor dient deze eerst te worden geraadpleegd. (A p p l.)

WIBAUT zal kort de gemaakte opmerkingen beantwoorden. Over de ontwapeningsclausule is door Amsterdam V gezegd, dat het onverantwoordelijk is, de toegevoegde bepaling omtrent de dienstweigering op te nemen. Rotterdam II zei en Amsterdam V sloot zich daarbij aan, dat wij altijd de dienstweigering hebben afgewezen en dat wij de jongelieden, die daartoe over mochten willen gaan niet mogen aanmoedigen in hun pogen.

Bij de grondwetsherziening is thans mogelijk gemaakt vrijstelling van militairen dienstplicht voor ernstige dienstweigering. Dat wil de commissie in het verkiezingsprogram plaatsen, niet meer, maar ook niet minder. Wat is daartegen?

De vraag of de dienstweigering iets kan beteekenen in den strijd tegen het militarisme is altijd ontkennend beantwoord. De partij staat nog op dat standpunt. Maar dat wil niet zeggen, dat wij aan dit punt onder de veranderde omstandigheden geen aandacht moeten schenken. Wat nu kan gebeuren volgens de grondwet is het wegnemen van een onredelijkheid...

SCHAPER: Het is niet noodig.

WIBAUT: Tot mensen uit verschillende deelen van het land heeft de dienstweigering veel gezegd. Waar nu de kans bestaat dat op dit terrein iets gebeurt, moeten wij in het verkiezingsprogram dit punt opnemen en spr. raadt het commissievoorstel aan te nemen.

Amsterdam IV hield vol, dat zijn lezing beter was dan die, door de commissie gesteld. Spr. blijft er bij dit onjuist te vinden, de redactie van de commissie is beter, duidelijker en vollediger. Ook de oorlogsactie door vliegtuigen en gassen vallen onder het commissievoorstel.

Bij buitenlandsche politiek wil Akkrum zien gelezen in plaats van „dóór” „en”. Spr. meent echter dat de verandering geen verbetering is en handhaaft het commissievoorstel.

Inzake den landbouw is een verzuim te herstellen. Toen spr. over de amendementen sprak, heeft spr. niet over de verplichte ruilverkaveling gesproken. Dat amendement-Almelo is echter door de commissie overgenomen. Een deskundige commissie is daarvoor niet noodig. Het staat sedert jaren op onze programs en ook stedelingen kunnen er over oordeelen. Het is een zuiver productiebelang, waarover men niet zoo geheimzinnig behoeft te doen. (V r e u g d e.)

Spr. verzuimde te verklaren waarom het voorstel-Almelo inzake de regeling van den tusschenhandel niet is overgenomen. Het is niet noodig, omdat een ander deel van het program, paragraaf 3 van de bedrijfspolitiek „In voedings- en kledingsbedrijven, overheidsregeling betreffende productie, aanvoer, distributie en prijsvorming ter voorbereiding der socialisatie”, ook de regeling van den tusschenhandel omvat.

Hiemstra beklagde zich over de opneming der pachtcommissies en wilde ook de landarbeiders beschermen. Daar gaat het echter niet om; zoolang er zoo iets als grondrente bestaat, hebben wij ook de kleine grondgebruikers te beschermen tegen uitbuiting. Een bepaling daaromtrent is volkomen op zijn plaats in een verkiezingsprogram.

Gronden, die niet door den eigenaar worden bebouwd, komen natuurlijk ook voor socialisatie in aanmerking. Inzake de geleidelijkheid der socialisatie, staat het zoo, dat wij het tempo zullen versnellen, zoodra de machtsvorming der arbeiders grooter is geworden. Er is echter in het socialisatieprogram hieromtrent geen misverstand. Ook de middel- en groot-bedrijven met zetboeren komen in de eerste plaats in aanmerking...

HIEMSTRA meent toch dat het niet duidelijk genoeg is geformuleerd.

WIBAUT zegt, dat het program is geschreven voor menschen, die lezen kunnen.

HIEMSTRA, het voorstel voorlezend, blijft bij zijn meening.

WIBAUT zegt: laat ons nu eens aannemen dat het socialisatie-rapport op dit punt niet duidelijk genoeg was, dan is door deze discussie ieder misverstand toch verder uitgesloten. De uitleg die Hiemstra geeft komt toch in strijd met den geheelen verderen inhoud van het socialisatie-rapport, van de conclusies en van de toelichting. De tegen-

stelling is er evenwel niet, spr. houdt dat ten stelligste vol.

Wat de grondwetsherziening betreft, oorspronkelijk was die niet opgenomen. Bij de bespreking in het P. B. is door Troelstra voorgesteld d het er in te brengen. Sannes redigeerde het punt en het P. B. keurde het goed. Er schijnt evenwel iets aan te haperen. Na overleg met Troelstra en Sannes stelt de commissie voor deze clausule aldus te lezen:

„Uitvoering van de grondwettelijke bepaling omtrent toekenning van verordenende bevoegdheid aan nieuwe, bij de wet in te stellen organen, met name regelende de positie der arbeiders in het bedrijf.

Deelneming van leeken aan de rechtspraak over de toepassing der bedoelde verordeningen.”

Spr. stelt het congres voor deze lezing te accepteren.

De bepalingen omtrent de moederschapszorg werden niet voldoende geacht. Men wil voorschriften omtrent de gemeentelijke bemoeiingen en de kosten opgenomen zien. Spr. zou Utrecht willen zeggen, dat in de financieele paragraaf een afdoende regeling van de financieele regeling tusschen rijk en gemeente is neergelegd en het zou niet goed zijn in andere paragrafen daarop terug te komen. Dat is niet noodig en niet wenschelijk.

Suze Groeneweg vond het beter te spreken van een afzonderlijk wetsontwerp. De commissie heeft geen bezwaar tegen die vermelding.

Verscheidene sprekers kwamen terug op de ziekteverzekering en meenden, dat wij ons door dit program vastlegden op een bepaald stelsel. In de resolutie van 1921 omtrent de ziekteverzekering, waaraan wij zoo goed als Boekman ons willen houden, stond, dat de partij niet principieel en afwijzend tegenover dit standpunt Kupers-Posthuma behoeft te staan, onder voorwaarde, dat voor iedere arbeider uitkeering onder alle omstandigheden gewaarborgd is. In het program is dat in kortere woorden overgenomen.

Boekman en zijn medestanders meenen, dat wij ons op het voorontwerp vastleggen. Neen, zegt spr., wij kennen nog geen ontwerp. Wij leggen ons vast op een stelsel. Op een stelsel, dat de georganiseerde arbeiders achter zich heeft en dat onder alle omstandigheden de noodige uitkeeringen waarborgt. Méér zeggen wij niet. Over een bepaald voorstel spreken wij ons niet uit en na dezen laatsten uitleg denkt spr. dat Boekman c.s. hun oppositie zullen staken. Als er een ontwerp komt, zullen wij het onder de loep nemen. Dat is een voldoende waarborg. Bovendien staat vast, dat ons verkiezingsprogram niet treedt in de plaats van de resolutie van het Paaschcongres. Die resolutie is te lang voor een verkiezingsprogram en daarom in zij verkort in dit program weergegeven.

Spr. acht hiermee de opmerkingen omtrent de ziekteverzekering voldoende weerlegd.

Akkrum wilde handhaving van aktie voor premievrij Staatspensioen. Dat is onnoodig. Wij spraken nooit anders dan van premievrij Staatspensioen. Het is nooit anders opgevat en de bijvoeging is overbodig.

Hilversum sprak over den woningnood en wil spreken van: met handhaving van een behoorlijk woningpeil. De commissie neemt dit gelukkige denkbeeld over.

Met den premiebouw is hier en daar nogal wonderlijk rondgesprongen. Het besef daarvan schijnt ook bij de regeering door te dringen en men schijnt ook daar in te zien, dat, zooals deze premies nu worden gegeven, niet moet worden voortgegaan. Men geeft nu stelselloos premies aan particulieren in gemeenten, waar men den gemeentelijken en vereeni-

gingsbouw niet meer wil bevorderen, omdat er een onvoldoend aantal bouwarbeiders zijn.

Er is bij de financieele paragraaf: „Versterking der rijksmiddelen uit openbare bedrijven zonder belasting van levensbehoeften” een vraag gesteld omtrent wat al of niet levensbehoefte zijn. Gesteld, dat wij eens moe werden van de tabakswetten, tot dusverre aangenomen, en er kwam een rijksbedrijf voor de tabaksindustrie. Spr. meent, dat uit zulk een bedrijf financieel voordeel zou mogen worden getrokken. Een levensbehoefte is het niet. (T e g e n s p r a a k.)

Hilversum wil weten hoe gehandeld moet met overschotten van gemeentelijke bedrijven. Als Hilversum met schoone lei voor de inrichting van een gemeentelijk bedrijf staat, laat hij het dan zoo inrichten, dat uit het bedrijf een zoo groot mogelijk gerief voor alle ingezetenen wordt getrokken. Er zijn echter historisch gegroeide toestanden. Als te Amsterdam of Rotterdam uit de gemeentelijke bedrijven, gedurende een reeks voorafgaande jaren, een paar millioenen werden getrokken, kan men die winst dan plotseling afschaffen en leggen op de reeds te hooge inkomstenbelastingen?

v. d. Waerden herinnerde aan een rede van spr. voor het Vakverbond. Dat is nog geen oude pluñje. Ik voel mij er nog in thuis, al is het niet zoo erg, eens een stukje oude pluñje weg te bergen. Spr. staat nog op het standpunt, dat zoogenaamde anti-dumping-maatregelen de binnenlandsche verbruikers belasten, feitelijk niet anders zijn dan verhooging van invoerrecht, met het groote gevaar van blijvend karakter. „Dumping” is invoer bevorderd door uitvoerprijs onder leiding van kartels. Thans echter wordt uitvoer, die niet door premies wordt bevorderd, vrijwel alle uitvoer, ook dumping genoemd. Spr. zegt zich echter tegen alle valuta-toeslagen nog altijd te verzetten. Er schuilt gevaar in, dat dergelijke toeslagen, hoe ook geregeld, voor de industrieën zullen moeten gehandhaafd, ook al is de toestand overigens gewijzigd.

v. d. Kieft sprak over de moeilijkheden van de uitvoering van „voorkeur bij opdrachten” van overheidswegen. Ik denk mij de zaak zoo. Als de spoorweg-directies noodig hebben een aantal goederenwagens en „Werkspoor” die voor f 13.000 per stuk kan leveren, terwijl Duitsland ze levert voor f 10.000 per stuk, dan dient nagegaan of in die f 13.000 ondernemerswinst zit. Blijkt dat ze voor f 11.000 zonder ondernemerswinst gemaakt zullen kunnen worden, dan krijgt „Werkspoor” de opdracht tot f 11.000.

Het dreigement van sluiting van het bedrijf dient niet al te ernstig genomen te worden...

VAN DER WAERDEN: Ik wil vrije mededinging van het buitenland behouden.

WIBAUT: Als wij voor f 11.000 deze wagens aan „Werkspoor” gunnen, verhinderen wij den invoer voor het oogenblik. Maar niet als blijvenden maatregel. Wij kunnen er mee ophouden zoodra wij willen en zullen dat doen.

Voor verwatering van beginselen, iets waarvoor v. d. Waerden vroeger nogal bevreesd was, behoeft niemand bang te wezen. Wij blijven principieele en consequente...

STEMMEN: Er zijn er meer zoo. (V r e u g d e.)

WIBAUT: Misschien geldt dat ook voor mij. Maar wij kunnen niet in de meest abnormale tijden, star en dogmatisch zijn, zonder met de werkelijkheid te rekenen.

Aan Van der Kieft kan spr. hetzelfde zeggen als aan v. d. Waerden. Hij komt nu met een voorstel, dat hij in de plaats van dat der commissie wil stellen

en zegt, dat alleen als noodmaatregel zoiets kan worden aanvaard.

Deze vredespijp kan de commissie niet rooken. Dit voorstel is veel minder goed, dan wat de commissie wil. v. d. Kieft neemt aan, dat alle credieten verloren zijn. In Engeland, waar men ze geeft, wordt er wel op vrelolen en spr. gelooft ook niet dat ze hier alle terugbetaald zullen worden. Maar zoo erg als Van der Kieft meent, is het niet. Hij sprak over de gemakkelijkheden, waarmee velen onzer over millioenen beschikken. Wij willen den vrijhandel behouden, verzetten ons tegen anti-dumping en invoerverboden. Maar wij zijn niet blind voor de verhoudingen, en het „laissez faire, laissez aller”, willen wij niet tot lijfspreuk maken. Er dient in sommige gevallen geholpen. Want de stabilisatie van de markt is nog niet in orde. Is zij er, dan worden de credietmaatregelen ingetrokken en spr. vertrouwt, dat Van der Kieft en zijn medestanders hun voorsel zullen intrekken. Mocht dat niet gebeuren, dan hoopt spr., dat het congres het voorstel zal verwerpen en dat der commissie aannemen.

Dan is er nog de drankbestrijding. De commissie wil over den strijd tegen het alcoholisme iets opnemen, ook al ligt er bij de Eerste Kamer een wet op de plaatselijke keuze.

Ten opzichte van de koloniën deed Van Kol enkele voorstellen. Er is geen enkele reden deze voorstellen af te wijzen. De commissie neemt ze over.

Hiermee heeft spr. de amendementen besproken.

RODRIGUES: Punt 70 is nog niet behandeld.

WIBAUT: Daar zal de voorzitter wat van zeggen. Spr. eindigt met aanneming van het program, zooals het door de commissie is gewijzigd, warm aan te bevelen in het belang van het socialisme en de partij.

De VOORZITTER: Thans behandelden wij die amendementen, die niet zijn overgenomen en niet zijn ingetrokken.

Spr. brengt in stemming de clause omtrent de dienstweigeraars. Zij wordt met groote meerderheid van stemmen g o e d g e k e u r d.

De landbouwparagraaf wordt na eenige stemmingen onveranderd g o e d g e k e u r d.

De VOORZITTER waarschuwt tegen de toevoeging aan den eisch van moederschapszorg, dat de gemeenten door de wet verplicht moeten worden hun deel van die zorg op zich te nemen. De gemeenten zullen dan wachten op de wet. Het is een aardige kapstok voor de tegenstanders.

WIBAUT is het niet met Vliegen eens en verwijst naar zijn verdediging.

VLIEGEN: Het gaat om de gemeenten, waar nog om de zaak gevochten moet worden.

De toevoeging inzake de wettelijke taak der gemeenten in de moederschapszorg, wordt bij meerderheid van stemmen v e r w o r p e n.

Het amendement van Amsterdam III inzake de Ziekteverzekering wordt v e r w o r p e n met 41 tegen 27 stemmen.

BOEKMAN vraagt stemming bij oproeping.

Dit voorstel wordt v e r w o r p e n met 15 stemmen voor.

De andere paragrafen worden goedgekeurd.

Het gansche verkiezingsprogram wordt aangenomen met algemeene stemmen (L u i d a p p l a u s.)

De VOORZITTER constateert, dat dit programma bevat alle groote actueele eischen van het Nederlandsche proletariaat.

Het is een prachtige grondslag voor een geduchte en succesvolle propaganda. (T o e j u i c h i n g.)

De resolutie van het P.B. inzake de eventueele deelneming aan de regeering, wordt onder applaus g o e d g e k e u r d met algemeene stemmen.

De rest van den beschrijvingsbrief kan wegens tijdsgebrek niet meer behandeld worden. De resteerende voorstellen zullen echter in het P.B. alsnog behandeld worden.

Spr. beveelt aan het plan-R. Kuyper inzake de socialistische week. De bedoeling is in de vrije natuur vroolijk bijeen te zijn en die bijeenkomst tevens te doen dienen tot geestelijke ontwikkeling en lichamelijke ontspaning der deelnemers.

Slotwoord.

De VOORZITTER spreekt een slotwoord.
Wij gaan uiteen met het plan, goede verkiezingen te maken, de macht van het Nederlandsche prole-

tariaat te versterken. Het resultaat hangt af van onze energie, onze takt, ons inzicht. Wij staan gezond en sterk te midden van een chaos. Nooit waren wij zóó vast aaneengesloten als thans. Het proletariaat heeft geen keuze. Het moet bij ons zijn. Wij willen blijven een strijdende partij, vertegenwoordiging eener strijdende klasse. Wij gaan naar de mannen en ook tot de vrouwen. Wij zullen versterkt uit den strijd komen, met meer invloed op de arbeidersklasse, meer invloed op de tegenstanders.

Wij gaan terug naar de troepen, om hen aan te voeren tot nieuwen strijd, tot nieuwe overwinning. (Het Congres rijst in geestdrift op en zingt de „Internationale“.

Dan gaat het uiteen onder den kreet „Leve de S. D. A. P.!”

CONGRESBESLUITEN.

VERKIEZINGSPROGRAMMA.

ONTWAPENING.

Actie voor nationale en internationale ontwapening.

Stelselmatige en snelle beperking der persoonlijke en financiële militaire lasten, om ten spoedigste tot volledige ontwapening te geraken.

Vrijstelling van militairen dienstplicht voor ernstige dienstweigeraars.

Afwijzing van alle militaire overeenkomsten.

BUITENLANDSCHE POLITIEK.

Bevordering der omvorming van den Volkenbond tot een democratisch organisme tegen imperialisme en militarisme, met toelating van alle naties.

Medezeggenschap der volksvertegenwoordiging in de samenstelling der delegatie naar den Volkenbond, met vertegenwoordiging daarin van de politiek georganiseerde arbeidersklasse.

Afschaffing der geheime diplomatie door openbaarmaking van alle verdragen en overeenkomsten en verzekering eener grondige parlementaire contrôle op het buitenlandsch beleid.

Streven naar een spoedige oplossing van het Nederlandsch—Belgisch geschil met loyale erkenning der wederzijdsche economische belangen.

BEDRIJFSPOLITIEK.

Socialisatie van bedrijven, die in algemeene behoeften voorzien en waar beheer of prijsvorming monopolistisch zijn of dreigen te worden.

In voedings- en kledingbedrijven overheidsregeling, betreffende productie, aanvoer, distributie en prijsvorming, ter voorbereiding der socialisatie.

Wettelijke medezeggenschap der hand- en hoofd-arbeiders in het bedrijf.

Openbare contrôle op het bedrijfsleven in het belang van arbeiders en verbruikers.

LANDBOUW.

Geleidelijke socialisatie van den grond, in de eerste plaats van: gronden, die door gebrekkige afwatering of door nalatigheid der eigenaren minder productief zijn dan mogelijk is; woeste gronden die voor ontginning of bebossching in aanmerking komen; gronden die niet door of vanwege den eigenaar worden bebouwd; gronden, die door overlijden van kinderlooze eigenaren vrij komen.

De onteigende groot- en middenbedrijven worden in eigen beheer genomen onder bedrijfsboeren, de kleinere voorloopig verpacht zoodat den pachter bij goed beheer een ongestoord gebruiksrecht verzekerd is.

Stichting van gemeenschaps-landbouwbedrijven.

Wettelijke pachtcommissies aan wier beslissing pachtvoortzetting, pachtsom en vergoeding voor den vertrekkenden pachter onderworpen zijn.

Verleening van het jachtrecht aan den landgebruiker.

Vervallen der heerlijke jachtrechten.

Afschaffing van bod- en strijkgelden.

Verbetering en veralgemeening van het landbouwonderwijs.

Betere regeling van het recht op pachtvergoeding bij schade.

Verplichte ruilverkaveling.

UITVOERING DER GRONDWETSHERZIENING.

Uitvoering van de grondwettelijke bepalingen omtrent toekenning van verordenende bevoegdheid aan nieuwe bij de wet in te stellen organen, met name regelende de positie der arbeiders in het bedrijf.

Deelneming van leeken aan de rechtspraak over de toepassing der bedoelde verordeningen.

Vervanging der huidige sociale en economische staatscommissies en -raden, door een wettelijk ingestelden Centralen Economischen Raad.

VROUWENBELANGEN.

Wettelijke premie-vrije moederschapszorg voor allen, die haar behoeven, bij afzonderlijke wet.

Met het oog op de gezondheid van moeder en kind bescherming van arbeidsters.

Gelijke benoembaarheid voor mannen en vrouwen.

Gelijk loon voor gelijken arbeid in overheidsdienst voor mannen en vrouwen, gehuwden en ongehuwden.

Wijziging der huwelijkswetgeving, o. a. tot opheffing der achterstelling van de vrouw bij den man en tot verzekering voor de vrouw van medebeschikking over de inkomsten van het gezin.

ARBEIDSWETGEVING.

Krachtig tegengaan van alle reactie op sociaal gebied.

Spoedig loyale uitvoering der Arbeidswet. Bescherming van den landarbeid.

Ratificatie der arbeidsverdragen van Washington, Genua en Genève.

Wettelijke regeling der ziekteverzekering zonder premie-betaling van de arbeiders met volledige waarborging der uitkeeringen voor alle arbeiders onder alle omstandigheden. Aanvaarding uitsluitend op dezen grondslag van een uitvoering door de gezamenlijke centrales van arbeiders en werkgevers. Voldoende regeling der ziekteverzorging.

Verbetering en uitbouw van de gemeenschapszorg voor ouden van dagen, handhaving der actie voor Staatspensioen.

WERKLOOZENZORG.

Wettelijke regeling der werkloosheidsverzekering met vorming van een Rijksfonds voor crisiswerkloosheid.

Spoedige en omvangrijke verschaffing van productieven arbeid; waar dit niet mogelijk is, steun aan alle crisis-werkloozen, zoodanig, dat behoorlijk levensbestaan is gewaarborgd.

WONINGNOOD.

Onverkorte uitvoering der woningwet door krachtige en onafgebroken bevordering van den woningbouw, vooral door bouwverenigingen en gemeenten met handhaving van een behoorlijk woningpeil.

FINANCIËN.

Verhooging van het onbelastbaar bestaansminimum in de inkomstenbelasting.

Heffing der grondbelasting naar de verkoopwaarde, waarbij de kleine boer dient te worden ontzien.

Invoering van staatsrecht.

Versterking der rijksmiddelen uit openbare bedrijven, zonder belasting van levensbehoeften.

Afdoende regeling der financieele verhouding van rijk en gemeenten.

Krachtige bezuiniging door doeltreffende organisatie der huishouding van den staat, mits de sociale voorzieningen daaronder niet lijden.

Verzet tegen alle buitenparlementaire inmenging in regeerbeleid van groot-kapitalistische belangengroepen

HANDELSPOLITIEK.

Behoud van den vrijhandel, mede ter zoo spoedig mogelijke overwinning der internationale crisis.

Tot behoud of uitbreiding van werkgelegenheid kan, zoolang de valutaconcurrentie zich ernstig doet gelden,

1e. bij opdrachten van de overheid en semi-overheidsbedrijven aan binnenlandsche producenten bij redelijke prijzen de voorkeur gegeven worden,

2e. aan levensvatbare, doch bedreigde bedrijven, onder overheidscontrole op het bedrijf, crediet of steun door den staat verschaft worden.

ONDERWIJS.

Verplicht onderwijs gedurende 9 jaren van het 6e tot het 15e jaar. Tegengaan van de versplintering der scholen met behoud van de financieele gelijkstelling.

Lichamelijke opvoeding van jongens en meisjes, zonder verband met het militarisme.

Wettelijke verplichtingen der gemeentebesturen tot lichamelijke verzorging der leerlingen.

Salarieering der onderwijzers op denzelfden grondslag van de rijksambtenaren.

Verbetering van de opleiding tot onderwijzer, ook voor vak- en nijverheidsonderwijs.

Bevordering van verstrekking van middelbaar en hooger onderwijs aan begaafde kinderen van onbemiddelden.

Wettelijke verplichting der gemeenten tot inrichting van voorbereidend onderwijs waar dit verlangd wordt.

Verplicht voortgezet onderwijs gedurende drie jaren.

Invoering van de democratische schoolinrichting.

Uitbreiding van het nijverheids- en vakonderwijs, mede ter opleiding van arbeiders tot medezeggenschap in het bedrijf.

Bevordering van proefscholen voor nieuwe onderwijs-methoden (Arbeidsschool, Montessori).

ALCOHOLISME.

Bestrijding van het alcoholisme o. a. door invoering van een wet op de Plaatselijke Keuze.

KOLONIËN.

Ontwikkeling in de richting van zelfbestuur onder inheemsche leiding ter voorbereiding der onafhankelijkheid.

Wettelijke gelijkheid voor alle rassen voor zoover met de eigen gesteldheid van elk ras is overeen te brengen.

Democratisering van den Volksraad en van de vertegenwoordigende lichamen in Suriname en Curaçao, en uitbreiding hunner bevoegdheden.

Wettelijke waarborgen voor een ongestoord verenigingsleven.

Sterke uitbreiding van het onderwijs.

Invoering van een moderne arbeidswetgeving.

Krachtige bevordering der volksgezondheid.

Beperking van aanmaak en verkoop van opium om geleidelijk tot een algemeen opiumverbod te komen.

Wettelijk verbod van het gebruik van alcoholhoudende dranken voor de niet-Europesche bevolking.

Gouvernements-exploitatie der natuurlijke rijkdommen des lands.

Sterk progressieve winstbelasting.

Krachtige bevordering van het inheemsche bedrijfsleven

RESOLUTIES.

Het Congres, ten opzichte van eventueele deelneming aan de Regeering verwijzende naar de daaromtrent in het verkiezingsprogram voor 1918 gestelde voorwaarden, besluit, indien omstandigheden dit vraagstuk te eeniger tijd urgent mochten maken, de beslissing hieromtrent in handen te leggen van een buitengewoon congres der Partij, nadat aan de vakbeweging de gelegenheid tot overleg daaromtrent is gegeven.

ONVEREENIGBAARHEID VAN FUNCTIES.

Het congres verklaart onverenigbaar:

Het Tweede Kamerlidmaatschap met het wethouderschap van een der vier grootste steden en met het burgemeesterschap van een belangrijke gemeente. Welke gemeenten dit zijn, wordt in ieder speciaal geval door het Partijbestuur en zoo noodig, door den Partijraad beslist.

Dit besluit geldt niet voor de reeds bestaande gevallen, welke op dezelfde wijze naar omstandigheden worden beslist.

BENOEMINGEN.

Gekozen werden tot leden van het Partijbestuur:

W. H. Vliegen, voorzitter; C. Werkhoven, secretaris, W. Drop, penningmeester; F. M. Wibaut en A. B. Kleerekoper, allen leden van het Dagelijksch Bestuur; J. A. Bergmeijer, F. v. d. Goes, Suze Groeneweg, R. Kuiper, Jos. Loopuit, mr. G. W. Sannes, J. H. Schaper en mr. P. J. Troelstra.

COMMISSIE VAN GESCHILLEN.

Herkozen tot leden der commissie van geschillen: mr. G. v. d. Bergh, S. R. de Miranda, dr. D. A. Sloos; plaatsvervangers P. Hoogland en G. H. Pieters.

HOOFDREDACTIE VAN „HET VOLK” EN DE „VOORWAARTS”.

Mr. P. J. Troelstra en J. F. Ankersmit werden herbenoemd tot hoofdredacteur van „Het Volk”; IJ. G. v. d. Veen tot hoofdredacteur van de „Voorwaarts”.

BESCHRIJVINGSBRIEF.

MOTIE VAN ORDE.

1. Afd. Amsterdam V.

Nadat het Congres door den voorzitter geopend is, benoemt hij een commissie van 9 leden, waarvan 2 leden van het Partijbestuur moeten zijn.

Deze commissie heeft tot taak congresvoorstellen, welke geen principiële of tactische kwesties bevatten, te behandelen en aan het congres hare conclusies mede te deelen, waarna het congres deze voorstellen aanneemt of verwerpt zonder verdere discussie.

In overleg met het congres, wijst de voorzitter die punten van de agenda met de daarbij behorende amendementen aan, welke naar deze commissie verwezen zullen worden.

De afdelingen hebben het recht schriftelijke toelichtingen op hun voorstellen bij deze commissie in te dienen.

A m e n d e m e n t e n .

1. Te lezen: „commissie te benoemen door het Congres”.

Afd. A'dam I.

Te vervangen door: Schriftelijke en mondelinge toelichtingen.

Afd. Werkendam.

MOTIE VAN ORDE.

Het Congres besluit voorstellen, inzake vervullen van meer dan een belangrijke functie door een persoon, op de tweede zitting van het Congres te behandelen.

Afd. A'dam IV.

2. Afd. Rotterdam 5.

Het Congres, kennis genomen hebbende van het besluit van het P.B. voorkomende in „Het Volk” van 27 October l.l. waarin wordt medegedeeld, dat een candidaat voor de functie van een penningmeester, door het P.B. als zodanig is benoemd en in functie gesteld,

acht zulks in strijd met het art. 32 onzer Statuten.

A m e n d e m e n t .

2. 3e Alinea bij te voegen:
en verzoekt het P.B. het Congres alsnog in staat te stellen een keuze te doen.

Afd. Den Haag I.

MILITAIRISME.

3. Afd. Zutphen.

Het Congres spreekt de noodzakelijkheid uit tot het voeren van meer intensieve propaganda tegen het militarisme en voor opvoeding van de arbeidersklasse tot massale dienstweigering en algemeene werkstaking in geval van mobilisatie en verzoekt het Partijbestuur en sprekers hiermede rekening te houden.

4. Amsterdam 4.

De Partij voere een intensieve contra-propaganda tegenover de propaganda der nationale militaristen; hierbij worde afgebakend het verschil van ons standpunt met dat der anarchistische anti-militaristische actie, zoowel als het verschil van ons standpunt met dat der communistische anti-pacifisten.

5. Afd. Amsterdam 3.

De Partij voere een intensieve propaganda tegen het militarisme. Hierbij worde afgebakend het verschil van ons standpunt met dat der anarchistische anti-militaristische actie, zoowel als het verschil van ons standpunt met dat der communistische anti-pacifisten.

6. Afd. Middelburg.

De Partij ijvere zoo krachtig mogelijk voor ontwapening, zóó, dat de actie daarvoor niet alleen in het Parlement, maar ook daarbuiten zal gevoerd worden.

7. Afd. Laren-Blaricum.

De Partij voere een intensieve propaganda voor de verwezenlijking van onzen ontwapeningseisch; men bakene daarbij scherp haar standpunt af, zoowel tegenover de burgerlijke pacifisten als de communisten en anarchisten.

8. Amsterdam 4.

De propaganda van geen man en geen cent worde ingevoerd; door cursus en andere vergaderingen en het verspreiden van instructieve geschriftjes, opdat het begrip van ons standpunt algemeen doordringe onder de massa en vooral de juiste samenhang worde beseft van het militarisme met het kapitalistisch stelsel.

9. Afd. Amsterdam 4.

De Partij verklare zich voor het houden van cursussen voor lichamelijke opvoeding, indien ieder verband tusschen de cursussen en militaire dienstplicht vervalt.

10. Amsterdam 4.

De Partij stelle een onderzoek in naar school- en leerboeken, in verband met het besluit van het vorig congres, om het volksonderwijs vrij te maken van elk streven naar nationalisme en militarisme.

11. Amsterdam 4.

De Partij trede krachtig op voor de vrijlating van de ernstige dienstweigeraars, op de gronden ontwikkeld in het artikel „Een Uitweg” in „Het Volk” van 17 Augustus l.l.

12. Afd. Haarlem.

De S.D.A.P. komt op voor de onmiddellijke vrijheidstelling van alle dienstweigeraars, althans zoolang tot het wetsontwerp betreffende de dienstweigeraars behandeld is.

„HET VOLK” (Redactie).

13. Afd. Leeuwarden III.

De Redactie van „Het Volk” geve meer artikelen over Drankbestrijding.

A m e n d e m e n t.

13. Het voorstel te lezen:

„Het Volk” opene een vaste rubriek „Drankbestrijding” in den geest als ook „Voorwaarts” heeft en wijze daartoe een specialen medewerker aan.

Afd. Rotterdam I.

14. Afd. Zutphen.

In „Het Volk” worde, evenals in de „Voorwaarts” een rubriek geopend ter bespreking van verschillende geestelijke stroomingen.

15. Afd. Wijdenes.

Het Congres besluite in „Het Volk” een plaatsruimte van minstens twee kolommen beschikbaar te stellen, teneinde onder redactie van een bevoegd partijgenoot een wekelijksche rubriek te openen, waarin pgn. van het platteland hun belangen naar voren kunnen brengen.

A m e n d e m e n t.

15. Het Congres besluite, dat in „Het Volk” een plaatsruimte beschikbaar wordt gesteld, onder redactie van een bevoegd partijgenoot, waarin de partijgenooten van het platteland hun meening naar voren kunnen brengen.

Afd. Akkrum.

16. Afd. Ede.

Het Congres besluite, voortaan meer ruimte beschikbaar te stellen, voor vraag en aanbod betrekkingds.

17. Afd. Groningen.

In „Het Volk” worde spoedig opgenomen een rubriek „Uit de Staatscourant”.

18. Afd. Amsterdam VI.

Het Congres besluite „Het Volk” uit te breiden met een algemeen populair-wetenschappelijk bijblad.

A m e n d e m e n t.

18. Toe te voegen: „terwijl de inzender der artikelen rekening moet houden, dat de artikelen zooveel mogelijk in haar geheel worden geplaatst, deze inplaats van Zaterdags, Vrijdags te doen verschijnen, om zodoende het Zaterdagnummer meer voor de propaganda geschikt te maken.”

Afd. Heerlen.

19. Afd. Epe.

Het dagblad „Het Volk” wordt beschouwd als een blad voor het volk en men make het meer begrijpelijk door al die vreemde woorden te vervangen door echt Hollandsche.

A m e n d e m e n t e n.

19. Te lezen voor: „Door al die vreemde woorden te vervangen door echt Hollandsche”: „door de Hollandsche verklaring er achter te laten volgen.”

Afd. Rotterdam III.

Toe te voegen: „Het dagblad „Het Volk” wordt beschouwd als een blad voor het volk en men make het meer begrijpelijk (door achter de vreemde woorden tusschen haakjes de Hollandsche beteekenis te plaatsen).”

Afd. Rotterdam IV.

Te lezen: „Het dagblad „Het Volk” wordt beschouwd als een blad voor het volk en make het meer begrijpelijk, door al die vreemde woorden te vervangen door echt Hollandsche er achter te plaatsen tusschen haakjes.

Afd. Wvns.

„HET VOLK” (Exploitatie).

20. Afd. Breda.

De afdeeling Breda, van oordeel, dat de prijs van „Het Volk” te hoog is, noodigt het Partijbestuur uit een commissie te benoemen, om te onderzoeken het abonnement van „Het Volk” te verminderen.

21. Afd. Lonneker IV.

Het Partijbestuur stelde alle pogingen in het werk, om tot verlaging van den abonnementsprijs van „Het Volk” over te gaan.

22. Afd. Culemborg.

De afd. Culemborg stelt voor, den abonnementsprijs van „Het Volk” te brengen op f 0.20 per week, inplaats van tot uitbreiding over te gaan.

23. Afd. 's Hertogenbosch.

Het Congres besluite aan die partijgenooten die werkloos zijn en daarvoor in aanmerking wenschen te komen, „Het Volk” gratis te verstrekken.

A m e n d e m e n t.

23. Het Congres besluite aan alle abonnees die werkloos zijn — als zij het wenschen — „Het Volk” voor 10 cent per week te verstrekken.

Afd. Zuilen.

24. Afd. Epe.

Er worde uitgegeven bij het dagblad „Het Volk” een extra Zaterdagavond-editie van eenige pagina's, met een overzicht der week en men stelde dit afzonderlijk verkrijgbaar tegen een matigen prijs.

25. Afd. Langendijk II.

Er verschijne als bijvoegsel van „Het Volk” een blad, behandelende speciaal de toestanden op het platteland en stelde tevens hiervoor de gelegenheid open tot het nemen van een afzonderlijk abonnement.

26. Fed. Utrecht.

Het Congres verzoekt het Partijbestuur den directeur van „Het Volk” op te dragen zoo spoedig mogelijk in overleg met de betrokken personen een regeling te treffen aangaande de rechtspositie voor de agenten.

„VOORWAARTS”.

27. Afd. Rotterdam VII.

Het populair-wetenschappelijk bijvoegsel van het dagblad „Het Volk” ook te doen verschijnen bij het partijorgaan „Voorwaarts”.

A m e n d e m e n t.

27. Het Congres spreekt de wenschelijkheid uit tot meerdere samenwerking tusschen „Voorwaarts” en „Het Volk” betreffende artikelen over wetenschappelijk socialisme.

Afd. Rotterdam VII.

28. Afd. Papendrecht.

Het Congres draagt de directie van het partijblad „Voorwaarts” op, om plaatsen met een klein aantal abonnees niet uit te sluiten tot het plaatsen van haar toegezonden berichten in de „Voorwaarts”.

PROPAGANDA.**29. Afd. Gorssel.**

De afd. Gorssel dringt er bij het P.B. op aan om de artikelen van W. v. d. Sluis inzake het onderzoek der toestanden in de landbouwbedrijven, welke in „Het Volk” verschenen zijn, in brochurevorm te doen verschijnen, zijnde uitstekend materiaal onder de plattelandsbevolking om daarmee propaganda te maken.

30. Afd.-groep Schagen.

Ten behoeve van de propaganda voor de a.s. verkiezingen, wordt door het P.B. een landbouwblad uitgegeven, dat wekelijks verschijnt, onder redacteurschap van W. v. d. Sluis.

31. Afd. Eibergen.

Het Congres drage het Partijbestuur op de artikelen van v. d. Sluis, indertijd verschenen in „Het Volk”, uit te geven in brochurevorm.

32. Afd. 's-Hertogenbosch.

Het Congres noodige Schaper uit, evenals vroeger, weer een handboekje te schrijven over den politieke strijd in de afgeopen 4 jaren, voor de verkiezingen van 1922.

33. Afd. Rotterdam 5.

Het Congres dringt er bij het P.B. op aan, dat voor de komende verkiezingen een handleiding worde verstrekt ten dienste der propagandisten en huisbezoekers.

34. Afd. Eibergen.

Het Partijbestuur geve dit jaar uit een brochure, waarin de belangrijkste werkzaamheden van de Staten-Generaal in de laatste 4-jarige periode zijn aangegeven en de houding van de verschillende politieke groepen bij de behandeling van de wetsvoorstellen.

35. Afd. Eibergen.

Het Partijbestuur zorge, dat de voornaamste verkiezingslectuur verschijnt vóór 1 April '22.

36. Afd. Vlissingen.

Het Congres besluite den dag der opening der Staten-Generaal weder den rooden Dinsdag in te stellen ter betooging voor socialisatie en ontwapening.

37. Afd. Breda.

Het Congres noodigt het Partijbestuur uit voor de a.s. Kamerverkiezing een landelijke betooging te houden in een der Zuidelijke provinciesteden, bij voorkeur in Noord-Brabant als centrum van het Zuiden.

38. Afd. Leeuwarden III.

Het Congres drage het Partijbestuur op om de mogelijkheid te onderzoeken, om door middel van een reizenden bioscoop met films, betrekking hebbende op onze beweging, een pakkende propaganda voor de partij te voeren.

39. Afd. Voorburg.

Het Congres besluite, dat voortaan aan sprekers voor de afdeeling de gemaakte verblijfkosten worden vergoed door de afdeelingen aan de sprekers zonder meer.

40. Groep Nieuwolda.

Het Congres spreekt de wenschelijkheid uit van te komen tot het oprichten van een schriftelijken cursus, als bedoeld wordt in het artikel van partijgenoot Kuyper in het P. W. B. van 11-12'20 en draagt het P. B. op, de mogelijkheid van oprichting van een dergelijken cursus te overwegen.

41. Afd. Zutphen.

Het Congres draagt het Partijbestuur op, de mogelijkheid te onderzoeken van het houden van een landelijke demonstratie in Den Haag, liefst in samenwerking met het N. V. V. ter gelegenheid van de opening der Staten-Generaal in 1922, en verzoekt de afdeelingen hiervoor eventueel tijdig reiskassen te vormen.

42. Afd. Den Haag I.

Het Congres verzoekte het P. B. belangrijke artikelen van verweer in „Het Volk” tegenover de burgerpers, zooveel mogelijk in brochurevorm te doen verschijnen en deze tegen kostprijs ter beschikking van de afdeelingen te stellen.

42a. Afd. Werkendam.

Het Congres draagt het Partijbestuur op gedurende de maanden November, December en Januari een paar propagandisten beschikbaar te stellen voor de propaganda op kleine plaatsen. De reis- en verblijfkosten komen voor rekening van het P.B. terwijl de afdeeling, die dan aldus vrij gemakkelijk sprekers uit kan noodigen het logies en andere kosten draagt.

A m e n d e m e n t.

42a. Te lezen: Januari, Februari en Maart voor het jaar 1922 en volgende jaren, waarin een verkiezing plaats heeft, November, December en Januari voor andere jaren.

Afd. Werkendam.

STATUTEN.**43. Afd. Rotterdam VII.**

Art. 28 aan te vullen met: i. een afgevaardigde der gewestelijke en een der stedelijke federaties;

j. de officieele propagandisten, voor zoover niet uit anderen hoofde op het Congres tegenwoordig;

k. tegenwoordig alinea i.

REGLEMENT.**44. Afd. Rotterdam VII.**

Art. 53 huishoudelijk reglement als volgt te lezen:

Er bestaat een commissie tot beslechting van geschillen tusschen de redactie van het hoofdorgaan der Partij, het partijorgaan „Voorwaarts” en partijgenooten inzenders. De Commissie voor het hoofdorgaan bestaat uit 3 personen, gekozen uit een voordracht van 6 personen, door het Partijbestuur opgemaakt. De Commissie voor het partijorgaan „Voorwaarts” bestaat uit 3 personen, gekozen uit een voordracht van 6 personen, opgemaakt door de stedelijke federatie Rotterdam.

Het Congres heeft het recht zoowel de Commissie voor het hoofdorgaan als voor het partijorgaan „Voorwaarts” aan te vullen. De voordrachten moeten minstens vier weken voor het

congres met de congresvoorstellen gepubliceerd worden.

Redacteuren van het hoofdorgaan en van het partijorgaan „Voorwaarts” kunnen geen lid van een dezer commissies zijn.

De niet gekozenen zijn plaatsvervangers. Zij treden op bij vacatures in volgorde van het verkregen aantal stemmen.

45. Afd. Aalsmeer.

Van art. 31 van het huish. reglement alinea 4, vervallen de twee laatste woorden „en leidt” en wordt een nieuwe alinea aan toegevoegd: „De groep kiest voor elke groepsvergadering zijn eigen voorzitter”.

46. Afd. Scheveningen.

Afd. Scheveningen stelt voor de vergoeding voor de afgevaardigden voor het Congres vast te stellen op minstens tien gulden.

47. Afd. Beverwijk.

Inplaats van het zegelstelsel worde het kaart-systeem ingevoerd.

48. Afd. Langendijk II.

De contributie bedrage voor hen, wiens inkomen minder dan f 20 per week bedraagt 7 ct. per week en zoo man en vrouw beiden lid zijn 5 cent per week. Overigens de contributieregeling onveranderd.

49. Groep Niewolda.

Het Congres neemt het besluit, om van vrouwelijke leden, waarvan de man lid is van de Partij, halve contributie te innen.

50. Afd. Bellingwolde.

Voor de plattelandsafdeelingen worde ingevoerd een lagere contributieklassse dan thans. Evenzoo voor de vrouwen, welker mannen lid der Partij zijn.

51. Afd. Voorburg.

Het Congres besluite, dat in het vervolg iedere afdeeling weer één afgevaardigde mag zenden, die evenals voorheen stemrecht heeft en aan de discussie kan deelnemen.

A m e n d e m e n t e n .

51. Toe te voegen: „en bepaalt, dat aan de afgevaardigden uit de partijkas alleen de verblijfkosten worden vergoed, terwijl de reiskosten voor rekening der betrokken afdeeling komen.”

Afd. Bellingwolde.

Te lezen tusschen: „afdeeling” en „weer”: „Tenminste tellende 50 leden”, en achter te voegen: „afdeelingen, minder dan 50 leden tellende, kunnen zich tot groepen van afdeelingen van 59 leden of meer vereenigen.”

Afd. Heerlen.

De afd. Wyns sympathiseert met het voorstel afd. Voorburg, doch wil hieraan toevoegen, dat de afdeelingen zooveel mogelijk overgaan tot het stichten van reiskassen, opdat de partij daar ook voordeel bij zal hebben.

Afd. Wyns.

52. Afd. 's-Hertogenbosch.

Art. 38 al. 4 huishoudelijk reglement als volgt te lezen. Bij herstemming zijn gekozen, die de meeste stemmen op zich vereenigen; bij staking van stemmen is degene gekozen, die het langste partijgenoot is.

ONVEREENIGBAARHEID VAN FUNCTIE.

53. Den Haag I.

Het Congres besluit het tegelijkertijd vervullen van de functies van Kamerlid met die van Burgemeester, Wethouder of Gedeputeerde eener plaats van meer dan 20.000 inwoners, te verbieden.

Het Congres besluit voorstellen inzake vervullen van meer dan een belangrijke functies door een persoon, op de tweede zitting van het Congres te behandelen.

A m e n d e m e n t .

53. Al. 1. Voor het woordje „Kamerlid” te lezen: „Tweede Kamerlid”. Voor 20.000 te lezen 30.000.

Afd. Roermond.

54. Afd. Werkendam.

Daar het bedenkelijk absentisme van ons 2e Kamerlid Oudegeest, in verband met zijne functie in het I.V.V. hem onmogelijk maakt als candidaat voor de Tweede Kamer voor de gewesten Noord-Brabant en Zeeland, vervange men hem door een vrouw, b.v. Suze Groeneweg, vooral daar deze bekend is in die gewesten. Dit in verband met het vrouwenkiesrecht.

A m e n d e m e n t e n .

54. Toe te voegen: „Terwijl in het algemeen personen, waarvan te voorzien is, dat zij door waarneming van andere belangrijke functies het Kamerlidmaatschap niet naar behoren zullen waarnemen, niet voor plaatsing op de candidatenlijsten in aanmerking komen.”

Afd. Roermond.

Daar ons Kamerlid Oudegeest, in verband met zijn functie in het I. V. V. herhaaldelijk genoodzaakt was in de Tweede Kamer af te zigen, zorge het P.B., dat bij aanvulling van de groslijst, zij er van verzekerd is, dat de nieuwe candidaten zich ten volle aan deze functie kunnen geven.

Afd. Rotterdam V.

55. Afd. Leiden.

De Tweede Kamerleden treden in dienst der Partij. Zij verrichten geen vaste bezigheden buiten het werk der Kamer zonder toestemming van het Partijbestuur. Het Partijbestuur legt jaarlijks verantwoording af aan het congres van de gevallen, waarin deze toestemming is verleend.

56. Afd. 's-Hertogenbosch.

Het Congres besluite, wanneer het salaris van de Kamerleden op minstens f 5000 wordt gebracht, zij zoo mogelijk geen andere functies zullen waarnemen.

WETGEVING.

ONDERWIJS.

57. Groep Heerlerheide.

De Partij spreke zich uit voor de toepassing der Onderwijswet door verschillende gemeenteraden, goedgekeurd door Provinciale Staten, als zijnde in strijd met de bedoeling der wet; zoodat worde voorkomen, dat de openbare school zonder noodzaak worde verkwaanseld aan de bijzondere.

58. Afd. Heerlen.

Het Congres drage het Partijbestuur op eischen te stellen aan de Regeering, waardoor worde voorkomen, dat door de uitvoering der Lager Onderwijswet het volksonderwijs wordt geschaad.

59. Afd. Delft.

Het Congres draagt het P.B. op om nauwlettend toe te zien of ergens in het land het openbare onderwijs door clericale gemeentebesturen wordt verwaarloosd en te overwegen of in een dergelijk geval het neutrale volksonderwijs gebaat zou zijn, door het stichten van een neutrale bijzondere school op initiatief van het P.B. of de plaatselijke afdeeling, of door den Bestuurdersbond ter plaatse.

BELASTINGEN.**60. Afd. Loosduinen.**

Het Congres verzoekt de Kamerfractie voorstellen bij de Regeering in te dienen om den aanvang der belastingschuldigheid voor de Rijksinkomstenbelasting te brengen van f 800 op f 1000.

A m e n d e m e n t e n .

60. Te lezen inplaats van f 1000 : f 1200

Afd. Amsterdam I.

Aan te vullen met: „en om die bedragen genoemd in de art. 12 en 13 § 1 en 18 der Wet op de Personeele Belasting 1876 zoodanig te verhoogen, dat zij komen in overeenstemming met de geldende huurprijzen.”

Afd. Amsterdam I

61. Afd. Rotterdam I.

De Partij overwege welke middelen aangevend kunnen worden om de arbeiders, die noodzaak zijn buiten hun woonplaats hun geregelden arbeid te vinden, te ontheffen van de drukkende forensenbelasting.

A m e n d e m e n t .

61. Achter te voegen: „voor zoover zij tot geen hooger bedrag dan f 5000 zijn aangelaagen in de Rijksinkomstenbelasting.”

Afd. Heerlen.

62. Afd. Amsterdam VI.

Het Congres besluite als een onzer eischen op het verkiezingsprogram te stellen: „Intrekking der Tabaksbelasting”.

KIESWET.**63. Afd. Beverwijk.**

Het Congres draagt de Kamerleden op bij een eerstvolgende behandeling der Kieswet in de Tweede Kamer deze wet zoodanig te wijzigen, dat leden door hun (haar) politieke partij in de Tweede Kamer, Staten, Gemeenteraden gekozen, van hun (haar) zetel moeten afzien, zoodra zij als lid van hun politieke partij bedanken, omdat zij genoemde partij vertegenwoordigend, in hun nadeel zou kunnen werken.

ZIEKTEWET.**64. Groep Heerlerheide.**

De partij spreke zich uit over de Proeve Ziektewet Kupers-Posthuma, zoodat bij de arbeiders klaarheid dienaangaande kome.

A m e n d e m e n t e n .

64. Het Congres draagt het P. B. op pogingen tot volledige publicatie der „Proeve” aan te wenden.

Afd. Den Haag I.

Te lezen: „de partij spreke zich uit tegen de invoering van de Proeve van de Wet Posthuma-Kupers.”

Afd. Heerlen.

ARBEIDSWET.**65. Afd. Lonneker IV..**

Het Congres draagt de Kamerfractie op tegen elke poging, die tot verzwakking van de wettelijke achturen-dag leidt, krachtig stelling te nemen.

A m e n d e m e n t .

65. „en met het N. V. V. in overleg te treden om eventueel een algemeene proteststaking van 24 uur te proclameeren.”

Afd. Losser.

WONINGWET.**66. Afd. Delft.**

De afd. Delft draagt het Congres op, om met alle middelen, die haar ten dienste staan, gezien de toepassing en den steeds stijgenden woningnood, de circulaire van de regeering van 1 Juni ingetrokken te krijgen.

67. Groep Heerlerheide.

De partij spreke zich uit over den Premiebouw, als zijnde een belemmering der Volkswoningvoorziening en bepaalt haar houding aan te nemen door onze vertegenwoordigers in Openbare Lichamen.

OUDERDOMSZORG.**68. Afd. Texel.**

De afd. Texel verzoekt het Congres aan het Partijbestuur op te dragen, aan de regeering eischen te stellen voor een volledig staatspensioen, waarvan de versleten arbeider zijn laatsten levensavond zonder zorgen kan leven.

A m e n d e m e n t .

68. De afd. Wyns sympathiseert voor zoo ver met het voorstel der afd. Texel, dat zij het Staatspensioen premievrij wenschte te zien.

Afd. Wyns.

69. Fed. Haarlem.

Het Congres, van oordeel, dat de verzorging van ouden van dagen nog veel te wenschen overlaat, drage het Partijbestuur op met de hem ten dienste staande middelen bij de regeering aan te dringen op een betere voorziening in de behoefte van de ouden van dagen.

70. Afd. Amsterdam IV.

De Kamerfractie zorge er voor, dat zoo spoedig mogelijk een wetsontwerp wordt ingediend, regelende de pensioenrechten der nabestaanden en van den persoon, welke met gevaar voor eigen leven, dat van een ander tracht te redden en zelf daarbij het leven laat of invalide wordt.

71. Afd. Dronrijp.

De afd. Dronrijp stelt voor om het armhuiswezen zoodanig te verbeteren, dat de ouden van dagen bij aankomst in het armhuis niet meer worden gescheiden, doch dat er zooveel mogelijk gezinnen worden gevormd, zooals dit thans

het geval is in eenige particuliere stichtingen o.a. Copersburg te Akkrum.

72. Afd. Dronrijp.

De afd. Dronrijp stelt voor, dat de Ouderdomsverzekering zonder premiebetaling met al onze krachten dient worden voortgezet.

DRANKBESTRIJDING.

73. Groep Roordahuizum.

Het Congres spreekt de wenschelijkheid uit, dat de Partij meer dan tot nu toe, propaganda maakt voor de zaak der drankbestrijding.

74. Afd. Groot-Schermer.

Afd. Groot-Schermer stelt voor, dat leiders of voormannen geheelonthouder of lid van Plaatselijke Keuze behooren te zijn.

DIVERSEN.

75. Afd. Lonneker IV.

Het Congres draagt het Partijbestuur op, om onze sprekers eens terdege op 't hart te drukken, dat zij de verzoeken van de afdelingen om een spreekbeurt te vervullen, een beetje spoediger beantwoorden, en tevens, dat verzoeken van kleine afdelingen door de vooraanstaande partijgenooten niet altijd worden afgevozen.

76. Afd. Loosduinen.

Het Congres legde den Partijleden, welke direct of indirect hun inkomsten geheel of ten deele trekken uit een of meer functies waarin zij de S.D.A.P., een vakorganisatie of anderszins vertegenwoordigen, de verplichting op, het bedrag waarmede de totale inkomsten dier functies de f 6000 te boven gaat, af te staan ten bate der Partijkas.

Ontheffing van dezen partijplicht kan in ieder afzonderlijk geval door het congres worden verleend.

77. Groep Venhuizen.

De groep Venhuizen stelt het Congres voor het daarheen te leiden, dat bij de volgende verkiezing op de kandidatenlijst een zoodanige plaats voor een vertegenwoordiger van het platteland, speciaal het klein- en tuinbouwbedrijf, wordt ingeruimd, dat hij een zekere kans van slagen biedt.

78. Den Haag I.

Het Congres verzoekt het Partijbestuur referaten van belangrijke onderwerpen betreffende, vóór het Congres aanvangt in druk te doen verschijnen, opdat voor de discussie meer tijd beschikbaar komt.

79. Afd. Langendijk II.

Het Congres spreke de wenschelijkheid uit, dat onze partijgenoot H. H. van Kol in het belang van den strijd voor de vrijmaking van de Indische volkeren weder in de Tweede Kamer terugkeert.

80. Langendijk II.

De brochurehandel herzie hare provisieregeling zoodanig, dat het ook voor kleine afdelingen mogelijk is om zonder verlies, met succes den brochurehandel ter hand te nemen.

81. Afd. Rotterdam IV.

Het Congres drage het P.B. op meer dan tot nu toe, de ontwikkeling onder partijgenooten ter hand te nemen.

NAGEKOMEN VOORSTELLEN.

82. Afd. Delft. Het Congres besluite om op plaats, waar een agentschap van „Voorwaarts” en „Het Volk” gevestigd is, dit agentuur te verbinden tot een, om zodoende de exploitatie van beide bladen zoo voordeelig mogelijk te maken.

Afdeling Amsterdam VI.

Op Hoofdstuk „Arbeidswetgeving”, de laatste alinea te lezen:

„Verbetering en uitbouw van de gemeenschapszorg voor ouden van dagen.”

Op Hoofdstuk „Belastingen” (Financiën) als alinea 1. te lezen:

„Afschaffing van alle belastingen op levensmiddelen en -behoeften (zout, geslacht, suiker), zomede in trekking van de Tabaks-wet.” Afd. Amsterdam VI.

Het Partijbestuur geeft na de Kamerverkiezing in 1922 een artistiek uitgevoerde plaat uit, bevattende alle portretten van de gekozen soc-dem. Tweede en Eerste Kamerleden. Afd. Groningen.

Amendementen.

53. In te vullen achter „inwoners” de woorden: „in den regel”.

Toe te voegen achter „verbieden”: „Afwijkingen op dezen regel behoeven de goedkeuring van het P.B.” Afd. Zaandam.

69. Toe te voegen: „en de ten heden speciaal op het platteland bestaande mistoestanden op te heffen, omdat ons bekend is, dat thans menschen aangeslagen in de Vermogensbelasting ouderdomsrente trekken.” Groep Zuylen.

Verkiezingsprogram.

Bedrijfshervorming. Te lezen achter „wettelijke medezeggenschap der hand- en hoofdarbeiders in het bedrijf”: „door middel der vakorganisatie”. Afd. Weesp.

Vrouwenparagraaf.

Het Rijk verplicht de gemeenten tot het inrichten van een voorlichtingsdienst en een voorziening in moederschapszorg en stelt haar daartoe financieel in staat. Fed. Utrecht.

Arbeidswetgeving. Te lezen tusschen „wettelijke regeling der ziekteverzekering” en „met volledige waarborging”: „zonder premiebetaling der arbeiders”.

Te doen vervallen „gezamenlijke centrales van arbeiders en werkgevers” en toe te voegen: „spoedige invoering van staatspensioen”. Afd. Bussum.

Handelspolitiek. Schrapping van het gedeelte beginnend bij „Bij opdrachten der overheid” en eindigend bij „zich ernstig doet gelden.” Afd. Bussum.

Bestrijding van het alcoholisme. Fed. Utrecht.

Toe te voegen „Bestrijding van het alcoholisme, o.a. door invoering van een wet op Plaatselijke Keuze”. Afd. Amsterdam VIII.

Opname in de drankwet van:

a. Regeling van den kleinhandel in alcoholhoudende, niet sterke dranken.

b. Het beginsel van Plaatselijke Keuze.

c. Uitbreiding van het tapverbod aan personen beneden 16 jaar tot personen beneden 18 jaar.

d. Het aantal zaken met „verlof”-biervkoop wordt aan een maximum gebonden.

e. Voor het recht van verlof wordt een verlofgeld betaald. Afd. Rotterdam VII.

ONTWERP=VERKIEZINGSPROGRAM VAN HET P. B. MET AMENDEMENTEN.

ONTWAPENING.

Actie voor internationale en nationale ontwapening.

Stelselmatige en snelle beperking der persoonlijke en financiële militaire lasten om ten spoedigste tot volledige ontwapening te geraken.

Afwijzing van alle militaire overeenkomsten.

BUITENLANDSCHE POLITIEK.

Bevordering der omvorming van den Volkenbond tot een democratisch organisme tegen imperialisme en militarisme, met toelating van alle naties.

Medezeggenschap der volksvertegenwoordiging in de samenstelling der delegatie naar den Volkenbond, met vertegenwoordiging daarin van de politiek georganiseerde arbeidersklasse.

Afschaffing der geheime diplomatie door openbaarmaking van alle verdragen en overeenkomsten en verzekering eener grondige parlementaire controle op het buitenlandsch beleid.

Streven naar een spoedige oplossing van het Nederlandsch-Belgische geschil met loyale erkenning der wederzijdsche economische belangen.

BEDRIJFSPOLITIEK.

Socialisatie van bedrijven, die in algemeene behoeften voorzien en waar beheer of prijsvorming monopolistisch zijn of dreigen te worden.

In voedings- en kleedingbedrijven overheidsregeling, betreffende produktie, aanvoer, distributie en prijsvorming, ter voorbereiding der socialisatie.

Wettelijke medezeggenschap der hand- en hoofdarbeiders in het bedrijf.

Openbare controle op het bedrijfsleven in het belang van arbeiders en verbruikers.

LANDBOUW.

Geleidelijke socialisatie van den grond, in de eerste plaats van: gronden, die door gebrekkige afwatering of door nalatigheid der eigenaren minder produktief zijn dan mogelijk is; woeste gronden die door ontginning of bebossching in aanmerking komen; gronden die niet door of vanwege den eigenaar worden bebouwd; gronden, die door overlijden van kinderlooze eigenaren vrij komen.

De onteigende groot- en middenbedrijven worden in eigen beheer genomen onder bedrijfsboeren, de kleinere aldus verpacht, dat den pachter bij goed beheer een ongestoord gebruiksrecht verzekerd is.

Wettelijke pachtcommissies, vergoeding aan den vertrekkenden pachter van de aangebrachte verbeteringen.

Stichting van gemeenschaps-landbouwbedrijven.

Verleening van jachtrecht aan den landgebruiker.

Vervallen der heerlijke jachtrechten.

Afschaffing van bod- en strijkgelden.

Verbetering en veralgemeening van het landbouwonderwijs.

A m e n d e m e n t e n .

Toe te voegen aan al. 2: „de kleine voorloopig verpacht”. Inplaats van al. 3: „Wettelijke pachtcommissie's, aan wier goedkeuring de pacht is onderworpen en die beslissen of de pachter moet vertrekken; zij stellen de vergoeding vast aan den vertrekkenden pachter voor de aangebrachte verbeteringen.”

Nieuwe alinea toe te voegen:

a. Regeling van het remissierecht.

b. Verplichte ruilverkaveling.

c. Regeling van den tusschenhandel.

En in plaats van al. 4 te lezen: „Ge meenschappelijk beheer van drooggelegde gronden.”
Afd. Almelo.

De Partij ijvere voor afschaffing van bod- en strijkgelden en dringe er op aan, dat het notarisambt een rijksbetrekking wordt.

Groep Schouwen en Duiveland

UITVOERING DER GRONDWETS- HERZIENING.

Wettelijke regeling der verbindend verklaring van de collectieve arbeidsovereenkomsten.

Deelneming van leeken aan de rechtspraak over de toepassing dier regeling.

Vervanging der huidige sociale en economische staatscommissies en raden, door een wettelijk ingestelden Centralen Economischen Raad.

VROUWENBELANGEN.

Wettelijke premie-vrije moederschapszorg voor allen, die haar behoeven.

Met het oog op de gezondheid van moeder en kind bescherming van arbeidsters.

Gelijke benoembaarheid voor mannen en vrouwen.

Gelijk loon voor gelijken arbeid in overheidsdienst voor mannen en vrouwen, gehuwden en ongehuwden.

Wijziging der huwelijkswetgeving, o.a. tot opheffing der achterstelling van de vrouw bij den man en tot verzekering voor de vrouw van medebesikking over de inkomsten van het gezin.

A m e n d e m e n t .

Bij 2e al. bijvoegen:

Het Rijk verplicht de gemeenten voorlichting te geven en voorzieningen te treffen, ten behoeve van den moederschapszorg. De kosten worden geheel of gedeeltelijk door het Rijk gedragen.

Afd. Amsterdam IV.

ARBEIDSWETGEVING.

Krachtig tegengaan van alle reaktie op sociaal gebied.

Spoedige loyale uitvoering der Arbeidswet. Bescherming van den landarbeid.

Ratifikatie der arbeidsverdragen van Washington, Genua en Genève.

Wettelijke regeling der ziekteverzekering met volledige waarborging der uitkeeringen voor alle arbeiders onder alle omstandigheden. Aanvaarding op dezen grondslag van een uitvoering door de gezamenlijke centrales van arbeiders en werkgevers. Voldoende regeling der ziekteverzorging.

Verbetering en uitbouw van de zorg voor ouden van dagen.

A m e n d e m e n t.

In hoofdstuk „Arbeidswetgeving” te doen vervallen:

1e. den zin: „Aanvaarding op dezen grondslag van een uitvoering door de gezamenlijke centrales van arbeiders en werkgevers”.

2e. te lezen in plaats van: „Verbetering en uitbouw van den zorg voor ouden van dagen”: „spoedige invoering van staatspensioen”.

3e. Na de laatste alinea van Hoofdstuk Arbeidswetgeving er aan toevoegen: „Spoedige invoering van een rechtspositie-regeling voor ambtenaren”.

Afd. A'dam III.

WERKLOOZENZORG.

Wettelijke regeling der werkloosheidsverzekering met vorming van een Rijksfonds voor krisisswerkloosheid.

Spoedige en omvangrijke verschaffing van produktieven arbeid; waar dit niet mogelijk is, steun aan alle krisisswerkloozen, zoodanig, dat behoorlijk levensbestaan is gewaarborgd.

WONINGNOOD.

Onverkorte uitvoering der woningwet door krachtige en onafgebroken bevordering van den woningbouw, vooral door bouwverenigingen en gemeenten.

A m e n d e m e n t.

Ten einde beheer (en) of fraude bij gemeentelijken- en vereenigings-woningbouw te voorkomen, worde van rijk (en) of gemeente verscherpt toezicht uitgeoefend.

Is de exploitatierekening van eenig boekjaar van een woningcomplex, met rijk (en) of gemeente steun gebouwd, finantieel ongunstiger dan bij de in-exploitatie-name werd vastgesteld, dan kan alleen in zulk een geval eventuele huurverhooging plaats vinden, doch mag die huurverhooging niet meer bedragen dan noodig is om dit (verhoogde) financieele tekort op te heffen en in den vervolge te voorkomen.

Afd. Baarn.

FINANCIËN.

Verhooging van het onbelastbaar bestaansminimum in de inkomstenbelasting.

Heffing der grondbelasting naar de verkoopwaarde, waarbij de kleine boer dient te worden ontzien.

Invoering van staats erfrecht.

Versterking der rijksmiddelen uit openbare bedrijven zonder belasting van levensbehoeften.

Afdoende regeling der financieele verhouding van rijk en gemeenten.

Krachtige bezuiniging door doeltreffende organisatie der huishouding van den staat, mits de sociale voorzieningen daaronder niet lijden.

Verzet tegen alle buitenparlementaire inmenging in regeerbeleid van groot-kapitalistische belangengroepen.

A m e n d e m e n t.

Na de derde alinea bijvoegen:

„Het belastingplichtig maken van de goederen in de „Doode Hand en de Kroon domeinen.”

Afd. Amsterdam IV.

HANDELSPOLITIEK.

Behoud van den vrijhandel, mede ter zoo spoedig mogelijke overwinning der internationale krisis.

Bij opdrachten der overheid en van Semi-overheidsbedrijven, kan tot behoud van werkgelegenheid aan binnenlandsche producenten bij redelijke prijzen, de voorkeur gegeven worden, zoolang de valuta-konkurrentie zich ernstig doet gelden.

Kredietverschaffing ten behoeve van levensvatbare, door valuta-konkurrentie bedreigde industrieën.

A m e n d e m e n t.

Te lezen bij Handelspolitiek 2a: „de voorkeur moet gegeven worden”.

Afd. Enschede.

ONDERWIJS.

Verplicht onderwijs gedurende 9 jaren van het zesde tot het 15e jaar. Tegengaan van de versplintering der scholen met behoud van de financieele gelijkstelling.

Lichamelijke opvoeding van jongens en meisjes, zonder verband met het militarisme.

Wettelijke verplichting der gemeentebesturen tot lichamelijke verzorging der leerlingen.

Salarieering der onderwijzers op denzelfden grondslag van de Rijksambtenaren.

Verbetering van de opleiding tot onderwijzer.

Uitbreiding van het nijverheids- en vakonderwijs ter opleiding van arbeiders tot medezegenschap in het bedrijf.

Bevordering van proefscholen voor nieuwe onderwijs-methoden (Arbeidsschool, Montessori).

A m e n d e m e n t.

Aan hoofdstuk Onderwijs toevoegen: „Wettelijke regeling van het Bewaarschool-onderwijs”.

Afd. A'dam III.

KOLONIËN.

Ontwikkeling in de richting van zelfbestuur ter voorbereiding der onafhankelijkheid.

Demokratiseering van den Volksraad en uitbreiding zijner bevoegdheden.

Wettelijke waarborgen voor een ongestoord vereenigingsleven.

Sterke uitbreiding van het onderwijs.

Invoering van een moderne arbeidswetgeving. Gouvernements-exploitatie der natuurlijke rijkdommen des lands.

Krachtige bevordering van het inheemsche bedrijfsleven.

BALANS, WINST- EN VERLIESREKENING OVER 1921.

FINANCIEELE TOESTAND OP 1 JANUARI 1922.

<i>Ontvang- en Betaalkas.</i>	
Saldo rekening-courant.....	f 6373.50
<i>Postcheque- en Girodienst.</i>	
Saldo rekening-courant	" 33543.81 ⁵
<i>Kassa.</i>	
Saldo in kas 31/12.....	" 1329.64 ⁵
<i>Interest.</i>	
n/t ontv. dividend en vooruitb. interest accepten	" 598.52 ⁵
<i>Effecten.</i>	
Aand. „Ontwikkeling” en Coöp. pro memori: 3 aandelen en 2 opr. bewijzen „Voorwaarts”.....	" 12196.—
<i>Diverse drukwerken.</i>	
Voorraad diplomaboekjes enz.....	" 409.20
<i>Verspreide leden.</i>	
Contributie n/t ontvangen.....	" 600.76 ⁵
<i>Afdeelingen.</i>	
Contr. 4e kwartaal enz.	" 26942.49 ⁵
<i>Kantoormeubilair.</i>	
Waarde na afschrijving.....	" 3500.—
<i>Verkiezingsfonds.</i>	
Meer uitgegeven dan ontv.....	" 4360.22
<i>Voorschotten.</i>	
Intern. Bureau	f 581.81
Diversen.....	" 1599.28 ⁵
	" 2181.09 ⁵
<i>Kapitaalrekening.</i>	
Tekort 1/1 1921	f 8558.25 ⁵
Voord. saldo 1921.....	" 8380.81 ⁵
	" 177.44
	<u>f 92212.70</u>

<i>4½% Obligatieleening 1917.</i>	
Per resto.....	f 4040.—
Af in portefeuille.....	" 2855.—
	f 1185.—
Uit te loten obligaties.....	" 4000.—
<i>Accepten.</i>	
Te betalen aan „Vooruitgang” ...	" 2575.—
<i>Interest.</i>	
N/t bet. coupons oblig.....	" 207.40
<i>Pensioenfond.</i>	
Nog beschikbaar saldo.....	" 1482.09 ⁵
<i>Uitbreidingsfonds Het Volk.</i>	
Nog af te dragen.....	" 17795.62
<i>Ver. S. D. Gemeenteraadsliden.</i>	
Beschikbaar saldo.....	" 956.53
<i>Drukkerij „Vooruitgang”.</i>	
Nog te betalen.....	" 16406.58 ⁵
<i>N. V. „Ontwikkeling”.</i>	
Nog te betalen	" 266.18 ⁵
<i>Gewestelijke Federaties.</i>	
N/t bet. contr. aand. 4e kwartaal	" 4603.55 ⁵
<i>Contributies en subsidies.</i>	
N/t betalen contr. Int. Bureau....	" 2400.—
„ „ subs. B. v. S. D. Vr. C.	" 450.—
Reservé tekort „De Daad”.....	" 500.—
<i>Inzamelingen.</i>	
Nog af te dragen voor:	
Monument Jaurès.....	" 81.10
Veenarbeiders	" 35903.96 ⁵
Metaalbewerkers.....	" 876.38
Steun hongerend Rusland.....	" 1967.87 ⁵
<i>Diverse posten n/t betalen,</i>	
Huur en onderh.....	f 344.04
Bureaunkosten	" 62.47
Archief.....	" 148.90
	" 555.41
	<u>f 92212.70</u>

Aldus door mij opgemaakt uit de boekhouding:

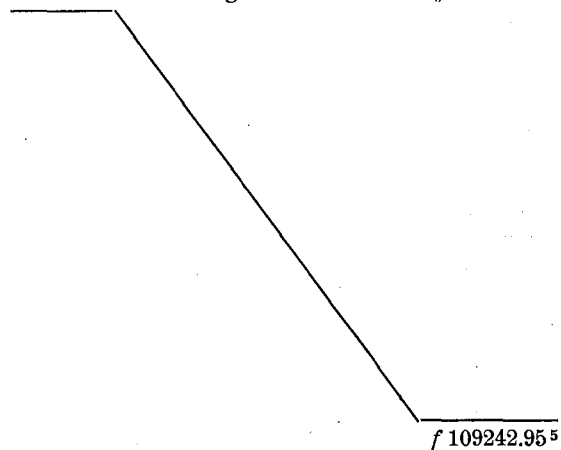
(w. g.) H. J. WEGERIF,
Accountant.

Amsterdam, 25 Maart 1922.

JAARREKENING OVER 1921.

Afschrijving Meubilair	f	979.24
„ Effecten	„	150.—
„ Afdeelingen	„	157.48
Interest	„	611.67 ⁵
Huur, onderhoud en belasting.....	„	2605.90
Contributies en subsidies	„	15729.74
Steunverleeningen	„	290.25
Salarissen	„	18753.55
Propaganda	„	34924.19
Congres	„	9328.83
Int. congres en bijeenkomsten	„	1051.05
Bureaunkosten	„	5438.46
Kosten Kamerfractie.....	„	113.72
Vergaderingen partijbestuur.....	„	2890.75
Archief.....	„	816.22 ⁵
Partijcommissies	„	1219.53 ⁵
Partijraad	„	635.15
Jeugdraad	„	72.85
Inwendige organisatie	„	2099.—
Vrouwenpropaganda	„	142.12
Expl. saldo partijgeschriften	„	1389.34 ⁵
Diverse kosten en baten	„	1463.08
Voordeelig saldo 1921.....	„	8380.81 ⁵
		<u>f 109242.95⁵</u>

Winst op levering diploma- en administratieboeken	f	1008.55
Bijzondere bijdragen.....	„	16081.76 ⁵
Contributie verspreide leden	„	329.20
Contributie afdeellingsleden.....	„	91823.44

Amsterdam, 25 Maart 1922.

Aldus door mij opgemaakt uit de boekhouding,
(w.g.) H. J. WEGERIF, Accountant.

RAPPORT ACCOUNTANT EN CONTROLE-COMMISSIE.

Amsterdam, 25 Maart 1922.

Aan het Bestuur der Soc.-Dem. Arbeiderspartij,
Amsterdam.

W. P.,

Hiernevens doe ik U toekomen de balans met jaarrekening, door mij per 31 December 1921 uit de administratie opgemaakt, nadat de Commissie van Contrôle de hulpboeken nagezien en in orde bevonden had. Ik stel U voor machtiging te verlenen de boeken diensvolgens, onder voorbehoud van goedkeuring door het Congres, af te sluiten.

Journal en grootboek over 1921 zijn door mij per kwartaal bijgehouden. Uit de balans is af te leiden, dat de opeisbare schulden de liquide kasmiddelen met ongeveer f 45000.— overtreffen.

In dit opzicht is dus de financiële positie, in vergelijking met die van het vorige jaar, nog zwakker geworden, in weerwil van het voordeelige saldo der jaarrekening.

Met partijgroet,

(w.g.) H. J. WEGERIF.

Amsterdam, 11 Mei 1922.

Ondergeteekenden, vormende de Contrôle-Commissie van de S.D.A.P. verklaren de kasbescheiden te hebben vergeleken met de gedaane betalingen en deze in orde te hebben bevonden.

(w.g.) J. DEN EXTER.

„ J. KOK.

„ J. DE SWARTE.

Jaarverslag van den Bond van Sociaal-Democratische Vrouwenclubs.

Van 1 Januari—31 December 1921.

Het afgelopen jaar is een jaar van intensieve propaganda geweest. Wij zullen bij de aanstaande verkiezingen zien, wat ons dit zal opleveren. Zonder eenigen twijfel zal de trouw, de ijver en de liefde, waarmee vele vrouwelijke leden van onze Partij getracht hebben de socialistische gedachte bij de groote massa der vrouwen uit de arbeidersklasse te brengen, hun goede gevolgen hebben. In vele hoeken van ons land, in vele groote plaatsen toch vindt men deze hardnekkige werksters (en ook enkele werkers die ons trouw ter zijde staan) vol toewijding, die zonder veel ophef onze geschriften en de „Prol. Vrouw” in de handen brengen van duizenden, tienduizenden vrouwen en deze opwekken onze vergaderingen te bezoeken. Onze partij zal dan ook moeten worden, niet eene, die alleen groeit in de breedte, maar een die dringt in de diepte. Deze arbeid brengt niet dadelijk zichtbaar succes, men ziet niet terstond resultaten. Toch is dit de eenige wijze om een hechten grondslag voor ons toekomstig huis te verkrijgen. De socialistische gedachte moet al ons werk gaan beïnvloeden.

Wat de voornaamste gebeurtenis betreft, die in dit jaar een bewijs geweest is van een sterke basis van socialistisch inzicht onder de vrouwen, is de uitslag der verkiezingen voor den gemeenteraad te Amsterdam, de eerste belangrijke Nederlandsche stad, die een verkiezing onder het Algemeen Vrouwenkiesrecht gehouden heeft.

Het kan niet anders dan het gevolg zijn van de taaie propaganda van de Amsterdamsche clubleden van af 1905 daarmede geregeld bezig.

De eerste schitterende Vrouwendagen in het „Paleis voor Volksvlijt”, de mooie vrouwen-demonstratie van den vrede in 1915, onze andere vergaderingen en niet in de allerlaatste plaats ons blad, hebben daartoe meegedragen.

Moge het een gunstig voorteken voor de komende verkiezingen van dit jaar zijn.

De belangstelling in de vrouw is door het kiesrecht sterk toegenomen.

Zij uit zich o.a. ook in allerlei enquêtes over de vrouwen: in beroepen, als kiezer of als studeerende enz. Overal wordt ze aan scherpe kritiek blootgesteld.

Zij heeft ongetwijfeld haar persoonlijke manier van handelen. Waar wij in den strijd dit ontmoeten, waar het mannelijk deel waardeering kan gevoelen ook voor de wijze van arbeiden van de vrouw, daar ontmoet men die kameradschappelijkheid tusschen het mannelijk en vrouwelijk deel in den strijd, die het streven naar de verovering van 't socialisme een dagelijkse bron van genot kan maken. Hoe meer overeenstemming en samenwerking tusschen

afdeelingen en clubs bestaat, hoe beter het werk kan geschieden.

Bij onze politieke tegenstanders zien we de noodzakelijkheid van aparte vrouwengroepen in de kiesverenigingen ontstaan. Er is nu bijna geen partij meer zonder een aparte vrouwenafdeeling.

Wat de Amsterdamsche sociaal-democratische vrouwen in 1905 reeds als noodzakelijkheid inzagen, is circa 20 jaar later algemeen erkend, toen het vrouwenkiesrecht veroverd was.

Ons nu in het bijzonder bepalende tot het werk dat door den Bond in ons land gedaan is, gaan wij allereerst zijn samenstelling na, om daarna tot een bespreking van de gevoerde propaganda te komen.

HET HOOFDBESTUUR EN DE JAARVERGADERING.

Op 1 Januari 1921 bestond het Hoofdbestuur uit:

M. Wibaut—Berdens van Berlekom, voorzitter.
L. Tilanus, secretares.
L. van Kuijkhof—Koedijk, penningmeesteres.
E. Sannes—Sannes, 2e voorzitter.
M. v. Kersen—v. Muylwijk.
L. Besuijen—Lindeboom.
A. Secrève—Bregman.

De Redactie van „De Prol. Vrouw” uit:
C. Pothuis—Smit.

De Administratie van dit blad uit:
S. van Gelder.

De 13e Jaarvergadering had op 26 Maart 1921 in het gebouw voor Kunsten en Wetenschappen te Utrecht plaats onder het voorzitterschap van M. v. Kersen—v. Muylwijk. Er waren 60 afgevaardigden, die 45 clubs en 8 propaganda-commissies vertegenwoordigden. Als uitgenoodigden woonden enkele vrouwelijke propagandisten en de secretarissen der gewestelijke commissies voor de propaganda onder de vrouwen de jaarvergadering bij.

De voornaamste punten die behandeld werden waren:

de noodzakelijkheid van propaganda onder de jonge arbeidsters;

de beteekenis van het verbod van arbeid voor de gehuwde vrouw (als regel) door Minister Aalberse in vooruitzicht gesteld, door een bespreking van M. Wibaut-B. v. B. toegelicht en ingeleid;

de vaststelling van een reglement voor de vertegenwoordiging der clubs in de gewestelijke vrouwenpropaganda-commissies;

de wenschelijkheid, dat de partij een cursus voor vrouwen organiseert;

het verlangen der vrouwelijke Raadsleden om haar financieel tegemoet te komen, zoodat zij het Raadswerk kunnen volhouden;

het houden van den aanstaanden Vrouwendag door middel van provinciale meetings;

de secretares zette de wenschelijkheid uiteen van aansluiting als Bond aan de Vereeniging van Geneeskundig onderzoek voor het huwelijk.

Aan het einde werden de twee volgende moties aangenomen en ter kennisgeving van de Regeering en het Parlement gebracht:

a. „De jaarvergadering van den Bond van Soc. Dec. Vrouwenclubs gehouden op 26 Maart 1921, verklaart met voldoening kennis te hebben genomen van het antwoord der Regeering op een desbetreffende vraag van 't Eerste Kamerlid C. Pothuis-Smit, dat de Regeering bij de regelingen voor verloskundige hulp aan niet-arbeidsters in het wetsontwerp-ziektenverzorging geen onderscheid wenscht te maken tusschen gehuwde en ongehuwde moeders,

spreekt haar verontwaardiging uit over de christelijke en katholieke vrouwenvereenigingen en de katholieke mannenvereniging „Voor Eer en Deugd”, die tegen moederschapszorg adresseeren uit angst voor gelijkstelling van gehuwden met ongehuwden en ongeacht het hooge sterftcijfer van onwettige kinderen zich verzetten tegen wettelijken steun aan de ongehuwde moeder,

protesteert echter tegelijkertijd tegen het standpunt, dat de Regeering blijft innemen ten opzichte van de premie-vrije moederschapszorg,

sluit zich geheel aan bij de woorden door bovengenoemde afgevaardigde gesproken over deze zaak in de Eerste Kamer op 4 Maart l.l., dringt nogmaals met alle kracht aan op de uitvoering van de motie-Suze Groeneweg inzake moederschapszorg ingediend in de Tweede Kamer der Staten-Generaal, dus op uitgebreide sociale voorzorg, die ver uitgaat boven het verzekeringstelsel in de Ziektewet en het wetsontwerp op Ziektenverzorging, besluit dit ter kennis der Regeering te brengen.”

b. „De jaarvergadering vestigt de aandacht op de plannen der regeering om de lichamelijke opvoeding als middel te gebruiken om, nu de dienstdag is verkort, toch de rijpere jeugd door dwang onder den greep van het militarisme te brengen,

waarschuwt er voor, dat op deze wijze sport of andere aantrekkelijke oefeningen, die op zich zelf, wanneer niet overdreven betracht, zeer goede opvoedingsmiddelen zijn, misbruikt worden om de jongelui in de verblindende sfeer van het militarisme te brengen,

wijst er op, dat de vrouwen en de moeders verantwoordelijk zijn voor de toekomst, dat zij daarom nu reeds strijden moeten om oorlog in de toekomst te voorkomen, door in de opvoeding haat en afschuw tegen den oorlog aan te kweken en geestdrift te wekken voor de vredesgedachte en de solidariteit der volken,

protesteert met kracht tegen het wetsontwerp voor lichamelijke opvoeding,

besluit dit ter kennis der regeering te brengen.”

In het Hoofdbestuur werden alle leden op één na herkozen. Tot onze spijt bedankte L. Besuyen—Lindeboom wegens haar drukken werkkring als bestuurslid van den Bond.

Wij spreken hierbij onzen dank uit voor de belangstelling, die zij als H.B.-lid toonde voor het werk van den Bond.

DE SAMENSTELLING EN HET WERK VAN DEN BOND.

De Bond telt thans 123 clubs of propaganda-commissies en 4269 leden. De clubs verkochten 37590 vlugschriften en brochures, 13000 losse nummers der „Prol. Vrouw”, 5000 abonnees werden als vaste lezeressen bezocht. Er werden 450 huishoudelijke, 94 openbare vergaderingen, waaronder feestvergaderingen gehouden.

De onderwerpen waren: De Raadsverkiezingen; Klassenstrijd; Ontwapening; Moederschapszorg; Algemeene politiek der S. D. A. P.; Verleden, Heden en Toekomst der Arbeidersklasse; de Vrouw en de Politiek; de Vrouw en het Socialisme; de Vrouw en de Maatschappij; de Vrouw en de Strijd; Wat de Vrouw die stemmen gaat weten moet; Verbod van Arbeid der Gehuwde Vrouw; de Vrouw en het Kiesrecht; Moeder, ga voor je kindje staan; Als de Vrouwen den Vrede willen; Onze Septemberleuzen; Wat is de Plicht der Vrouw in 't gemeenschapsleven?; De Plaats van de Vrouw; Onderwijs; Godsdienst en Socialisme; Opvoeding voor de geboorte; Drankbestrijding; Coöperatie, enz.

Er werden 80 cursusvergaderingen ook met velerlei onderwerpen gehouden. Er zijn 25 leesclubjes, 29 clubs gaan vast gemiddeld 4 maal per maand op straatpropaganda.

Het aantal leden neemt niet toe, de propagandistische kracht is desondanks sterk gegroeid.

Wij twifelen niet of bij de clubs voegen zich meer en meer alleen die vrouwelijke leden, die propaganda onder de vrouwen willen maken. Zij die niet actief willen deelnemen, trekken zich terug. De vrouwelijke partijgenooten, die zich alleen met de algemeene propaganda bezig houden, komen niet in den Bond. Meestal is te constateeren, dat de ijverigste vrouwelijke partijgenooten clubleden zijn of geweest zijn.

HET WERK VAN HET BONDSBESTUUR.

Het secretariaat van den Bond was gevestigd op het vroegere Partijsecretariaat, De Genestetstraat 16. In begin 1922 is dit verplaatst naar den Beurs van den Diamanthandel, Weesperplein 4.

De secretares heeft er evenals de administratrice der „Prol. Vrouw” een bureau.

Door de secretares zijn in 1921 verzonden 890 brieven en briefkaarten, 2450 gecyclostileerde brieven en drukwerken, 20 telegrammen en ontvangen 846 brieven en briefkaarten en 582 drukwerken.

Aan een twaalfstal propagandisten wordt tweemaal per week knipsels uit diverse couranten over onderwerpen, de vrouwen betreffende, ter doorzending gestuurd.

Met verscheidene clubleden werd over adressen en bespreking over gemeentelijke moederschapszorg gecorrespondeerd.

Op het partijsecretariaat hadden diverse conferenties plaats met het D. B. der Partij over de propaganda.

Het Bondsbestuur werd uitgenodigd door het „Comité van Actie tegen wettelijk verbod van fabrieksarbeid voor de gehuwde vrouw” om deel uit te maken van dit comité. In overleg met het Partijbestuur besloot het H.B. niet toe te treden. Het achtte het burgerlijk standpunt: „Vrijheid van arbeid”, gevaarlijk, omdat de gevolgtrekking hiervan zou kunnen zijn, dat

men tegen alle arbeidsbescherming ageerde. Als gevolg van een bespreking met het P.B. besloot de Bond als leuze op den Vrouwendag „Tegen het verbod van arbeid der gehuwde vrouw” toe te voegen aan de twee andere leuzen, waardoor wij vanzelf ook aktie voerden tegen minister Aalberse's dreigement in de Troonrede geuit om tot wettelijk verbod van fabrieksarbeid der gehuwde vrouw over te gaan. Ook werd het Bondsbestuur uitgenoodigd mee te onderteekenen een adres van een aantal vrouwenverenigingen tegen den eisch van Algemeene Dienstplicht in het wettelijk tot wijziging van de Grondwet. Dit adres vroeg de zee- en landmacht uitsluitend uit vrijwilligers te doen bestaan. Het Bondsbestuur verwees naar de nota van J. H. Schaper bij het rapport der staatscommissie, die de wijziging van de Grondwet behandelde. Daarin dringt onze partijgenoot er op aan door grondwetswijziging de mogelijkheid open te stellen tot **geheele afschaffing** van zee- en landmacht. Onze Partij gaat dus veel verder dan het adres beoogde. Het Bondsbestuur meende daarom aan dit adres niet te moeten meedoen.

Bij de begrafenis van onzen partijgenoot Van Kuijkhof, door wiens heengaan ons Hoofdbestuur lid Lucie van Kuijkhof zoo zwaar getroffen is geworden en de Partij zulk een uitstekend functionaris moest verliezen, was de Bond vertegenwoordigd met het vaandel en sprak onze Bondsvoorzitster een gevoelvolle rede uit.

Aan mevrouw Helsdingen betuigde de Bond ook deelname.

Bij de viering van den 70sten verjaardag van H. van Kol was de Bond vertegenwoordigd door ons Hoofdbestuur lid M. v. Kersen-v. Muylwijk.

Bij het jubileum van Aletta Jacobs en Nelly van Kol zond het Bondsbestuur gelukwensen; aan de eerste als pionierster voor de bevrijding der vrouw, aan de tweede als pionierster vooral voor de verbetering der kinderlectuur.

Voor de hygiënische tentoonstelling te Amsterdam werd de Bond uitgenoodigd door een aantal medici om een overzicht te geven van wat onze Bond deed voor de Moederschapszorg.

We hebben in een enkele week een aardig overzicht samengesteld van wat de Bond en onze vrouwelijke parlements-, staten- en gemeenteraadsleden in hun bestuurslichamen deden. Het geheel was in een sierlijke portefeuille bijeengebracht. Deze toonde duidelijk aan, dat de Moederschapszorg onze vrouwen tot optreden naar buiten prikkelt; onze beginselen en de motie inzake Moederschapszorg in de Tweede Kamer hadden we door een teekenaar in mooie letters voor den wand laten samenstellen.

Het Hoofdbestuur van de Nederl. Vereen. tot Afschaffing van Alcoholhoudende Dranken had een bespreking met ons D.B. tot meerdere samenwerking tusschen deze Vereeniging en den Bond.

Besloten werd aan de redactrice van „De Prol. Vrouw” te vragen een rubriek voor drankbestrijding te openen, aan Dora de Jong werd opdracht gegeven een vlugschriftje voor den Bond te schrijven en de clubs zouden worden aangemoedigd vergaderingen voor drankbestrijding te houden.

Op den herdenkingsdag van den wapenstilstand werd op verzoek van het H.B. door de redactrice van „De Prol. Vrouw” een manifest als hoofdartikel geschreven om de aandacht der vrouwen te vestigen op de propaganda voor de

ontwapening, die door de vrouwen in Amerika zou gevoerd worden.

Het aantal hoofdbestuursvergaderingen was 7 en het aantal dagelijksch-bestuursvergaderingen 24. Verder houden de leden van het dagelijksch bestuur bijna dagelijks voeling met elkaar.

DE GEWESTEL. VROUWENPROPAGANDA-COMMISSIES EN DE CLUBS.

Op de jaarvergadering werden reglementen aangenomen, die dienen moesten om de samenstelling der vrouwenpropaganda-commissies vast te leggen.

Deze commissies zijn nu samengesteld als volgt:

Friesland met pge. Gr. van Dijk als voorzitter en H. de Boer, Leeuwarden als secretaris.

Groningen met pge. De Vries—Bruins als voorzitter en D. Bartels, Groningen als secretaris.

Drenthe met D. Schutter, Assen als secretaris.

Overijssel met A. Leendertz—Ladenius als voorzitter en W. van der Sluis, Almelo als secretaris.

Gelderland met M. Wigerink—Lezer als voorzitter en P. Wiersum, Arnhem als secretaris.

Utrecht met B. J. J. Weijkamp, Baarn secretaris.

Noord-Brabant met pge. Neve—R. voorzitter en G. P. Lindeijer, Vlissingen secretaris.

Limburg met pge. Lindeman, voorzitter en H. van der Ploeg Jr., Heerlen secretaris.

Zuid-Holland met pge. Van den Berg—H. voorzitter en pge. C. Kellenbach, Rotterdam secretares.

Noord-Holland-Zuid met pge. M. Wagenfeld—M. voorzitter en pge. P. L. J. de Paauw, Bussum secretares.

Noord-Holland-Noord met pge. Dorjé voorzitter en J. Westerhof, Alkmaar secretaris; pge. M. v. d. Berg—De Groot, penningmeesteres.

Deze gewestelijke vrouwenpropaganda-commissies bestaan uit afgevaardigden der clubs en een D.B. zooals hierboven is aangegeven, in enkele gewesten met nog een paar leden vermeerderd. Jaarlijks komen deze commissies minstens tweemaal bijeen. Deze samenkomsten worden bijna altijd door een Hoofdbestuur lid, meestal de secretares bijgewoond.

Het D.B. van den Bond houdt voortdurend voeling met deze commissies.

De te voeren propaganda wordt op deze vergaderingen vastgesteld; er wordt o.a. bepaald welke groepen in plaatsen, waar nog geen vrouwenclubs zijn, propaganda zullen maken. In sommige gewesten gaan de vrouwen in elkaars plaatsen voor de eerste propaganda uit.

In overleg met de commissies worden propagandatochten georganiseerd, waar enkele vrouwelijke propagandisten zich beschikbaar voor hebben gesteld. Door het Partijbestuur in de gelegenheid gesteld aan deze propagandisten vergoeding voor tijdverzuim te geven, kon het Bondsbestuur het heele jaar iemand uitzenden. Het waren voornamelijk de partijgenooten Miedema en De Bie, die dit werk deden; verder ook partijgenooten Kersen en Blekkink. Wij

moeten een woord van zeer hartelijken dank brengen aan die wakkere vrouwen.

In de verslagen, die wij van de clubs ontvingen, merken wij hoe opwekkend en bezielend deze bezoeken op de vrouwen werken.

De bedoeling van het zenden van propagandisten voor de straatpropaganda is, leven te brengen onder de vrouwen in de kleine plaatsen en de werfkracht der vrouwelijke leden te versterken. De propagandisten wijzen aan hoe straatpropaganda gevoerd moet worden. In sommige plaatsen geschiedt zij met een kar, waarop deviezen staan, en een aantal vrouwen meegaan, die dan verkoopen. In enkele plaatsen gaat men met een koor, o.a. „De Stem des Volks” uit, dat eerst zingt en daarna worden bladen en geschriften verkocht. In andere steden en dorpen gaat de straatpropagandaclub met minder aantrekkingsmiddelen er op uit, maar heeft daarom toch ook goede resultaten. Elke club doet het, zooals de vrouwen het het liefst willen, daarnaar richten zich de propagandisten in. Waar onze partijgenooten Miedema en De Bie eenmaal geweest zijn, moeten de vrouwen het verder alleen doen, tenzij de afdelingen zelf de propagandisten nog eens uitnodigen.

DE VROUWENDAG.

De Vrouwendag werd door middel van 18 provinciale meetings gehouden, bezocht door circa 25.000 personen. Zij slaagden bijzonder goed; in enkele plaatsen werd ze vooraf gegaan of gevolgd door een straatdemonstratie, o. a. Leeuwarden, Utrecht, Haarlem, Stadskanaal enz.

De drie leuzen van dezen dag waren: „Voor Ontwapening”, „Voor Moederschapszorg” en „Tegen Verbod van arbeid der gehuwde Vrouw”.

Om het bezoek dezer meetings te bevorderen, werd bijtijds voorbereidende propaganda gevoerd en reiskasjes gevormd. Het bezoek door vrouwen is dan ook uitstekend geweest.

Als goed gevolg van den Vrouwendag kunnen we een vermeerdering der vrouwelijke leden boeken in een tijd, dat het met de Partij niet zoo best ging. Deze Vrouwendag heeft, evenals vorige jaren, een sterken invloed gehad op de propaganda. Naast de vele duizend exemplaren van de „Gouden Boot”, door onze bondsvoorzitter voor de Partij geschreven, werden nog vele duizenden onzer geschriften en „Proletarische Vrouwen” verkocht.

Op de meetings is de volgende motie aangenomen:

„Achtien nationale meetings, op den Vrouwendag gehouden door de Sociaal-Democratische Arbeiderspartij en den Bond van Sociaal-Democratische Vrouwenclubs, bezocht door 25.000 personen, drukken hun warme sympathie uit met de internationale vrouwenontwapeningsdemonstratie, te houden op den ontwapeningsdag op 11 November 1921”.

Deze motie werd gezonden aan het Nationale Vrouwenvakverbond in Amerika, te Chicago, 164 W. Randolphstraat.

Dit vakverbond van vrouwen had ons een oproep gezonden om onze adhaesie aan het bovengenoemde te betuigen. Wij meenden aan den oproep dezer georganiseerde vakarbeiders gehoor te moeten geven en dit het beste te kunnen doen door op deze meetings voor ontwapening op den Vrouwendag een telegram van instemming te zenden.

SCHRIFTELIJKE PROPOGANDA.

a. Brochures en vlugschriftjes.

Wij kunnen gelukkig verklaren, dat de schriftelijke propaganda uitstekend gaat. We kregen als nieuwe vlugschriftjes er bij:

„Als vader geen werk heeft”. „Houdt de wacht en werkt mede”. „Heilige Olie”. „De Klokkeluidster”. „De gezellige woning”. „De vrouw en de woning”. Voor de Amsterdamsche verkiezingen werd door ons een vlugschriftje geschreven: „Arbeidersvrouwen, op wie stemt gij?” en door Jans een ander: „De twintig vrijers”.

Er werden verkocht door afdelingen en clubs 51.648 brochures en vlugschriften.

Brochures:	
Vóór het spionnetje	2.934
Moederschapszorg	978
Het vrouwenjaar	581
Vlugschriften:	
Als vader geen werk heeft	12.038
Houdt de wacht en helpt mede	6.046
Hanna's wensch	5.901
Heilige Olie	5.104
Wat moeten onze vrouwen met haar kierecht doen?	4.518
Moeder en kind	4.262
De klokkeluidster	4.244
De Melkvoorziening	2.661
De gezellige woning *)	1.590
De vrouw en de woning *)	520

b. „De Proletarische Vrouw”.

Nadat we in het begin van het jaar een geringere oplaag moesten laten drukken, door de verhooging van het abonnement, is deze terugslag weer geheel overwonnen en de oplaag grooter geworden dan zij vóór de verhooging van het abonnement geweest is. Het gaat uitstekend met de krant. Van alle zijden wordt er steeds met veel voldoening over gesproken.

Voor een klein land als het onze is de oplaag een succes. Het bewijst, in een groote behoefte te voorzien.

Aan het hoofd van de administratie staat een commissie van beheer, waarvan, behalve het D. B. van den Bond, partijgenoot E. Hammel deel uitmaakt. Deze belaste zich tevens met het nazien der boeken. Een woord van hartelijken dank voor dit werk is hier ter plaatse, voor de regelmatigheid en zekerheid, waarmee zij die taak vervult. Ook partijgenoot H. J. Wegeff verdient een woord van dank voor het eveneens belangeloos jaarlijks nazien der boeken.

Op 1 Mei en op den Vrouwendag kwam ons blad met een goede plaat uit. Wij danken hierbij de tekenaars Smalhout en Hahn Jr.

Het kinderblad kreeg een aardig nieuw hoofd, ontworpen en geteekend door A. Lüske.

STUKKEN VOOR DE PERS.

Door de drukkerij Noordelijk Trio te Groningen kunnen we telkens een 30 à 40 overdrukken krijgen van artikelen, die we aan onze kleine pers en aan de vakverenigingsbladen zenden.

Wij kunnen niet opgeven hoeveel bladen deze plaatsen, omdat we de meeste bladen, niet-tegenstaande ons herhaald verzoek, niet in handen krijgen. De kleine pers neemt ze vrijwel geregeld op. De vakpers minder goed. Toch zijn er enkele bladen, als „de Schilder” en de

*) De beide laatste vlugschriftjes zijn slechts 2 maanden van 1921 in omloop.

„Metaalbewerker”, die ze tot ons groot ge-
noegen, altijd opnemen.

Er werd op deze wijze twintigmaal een stuk
gezonden aan 30 adressen.

DE ENQUÊTE.

De enquête over den toestand der kraam-
vrouwen is in 1921 voortgezet. Na te Amster-
dam in 1920, is deze te Den Haag en Twenthe
gehouden en nog eens na een half jaar in Am-
sterdam bij dezelfde kraamvrouwen, om te
kunnen vaststellen, hoe lang de borstvoeding
is voortgezet geworden.

Een 600 kraamvrouwen zijn bezocht gewor-
den. De enquête zal door de Partij worden uit-
gegeven en bevat tal van gegevens, voor hen,
die nauwkeurig het rapport zullen lezen.

DE INTERNATIONALE CORRESPON- DENTIE.

Nu er vele partijen uit de 2e Internationale
getreden zijn en bovendien Clara Zetkin com-
muniste is geworden, zij die het secretariaat
vormde van de socialistische Vrouwen-Inter-
nationale, is het contact verbroken. Men gevoelt
nu zeer het gemis van het internationaal ver-
band der socialistische vrouwen, dat met
Clara Zetkin verdwenen is.

De communistische vrouwen hebben een
eigen internationaal blad opgericht, onder lei-
ding van Clara Zetkin.

Door de secretares van den Bond werden
verslagen van onze jaarvergadering, Vrouwen-
dag en de uitslag der verkiezingen te Amster-
dam naar Duitsche, Oostenrijksche, Engelsche,
Amerikaansche, Fransche bladen gezonden, die
daar in werden opgenomen.

Wij zijn nu aan het slot van ons verslag ge-
komen. Het afgelopen jaar is van belang
voor het komende geweest, omdat, zooals wij
zeiden, voor 't eerst de vrouwen een keus zul-
len moeten doen, welke politiek zij zullen steu-
nen door hun stembiljet.

Voor de verkiezingen worden de geesten
wakker, de massa krijgt belangstelling in de
vragen van den dag, hetgeen dan ook maakt,
dat onze denkbeelden een gelegenheid hebben
zich gemakkelijker dan anders te verspreiden.

De drie leuzen voor de vrouwen, die we in
de verkiezingen, evenals met den Vrouwendag,
naar voren zullen moeten brengen, om de be-
langstelling der vrouwen te winnen, zijn:
Ontwapening, Moederschapszorg en Verzet
tegen verbod van den arbeid der gehuwde
vrouw.

Het eerste, de ontwapening, is de eisch die

het eenige middel is, om onze samenleving
tegen ondergang te behoeden.

De socialistische vrouwen zien dit in. Zij
kunnen hun menscheijk gevoel, door welke ver-
fijnde verstandsargumenten ook, niet laten
beheerschen en zien hun eigen klasse dupe
worden der nationalistische eischen van de
heerschende klasse voor bewapening van leger
en vloot.

De moederschapszorg door een Rijkswet vast-
gelegd als premie-vrije uitkeering aan de
kraamvrouw en als Rijksuitkeering aan de ge-
meente, met den eisch van gemeentelijke ver-
zorging, voeding en hulp aan kraamvrouw en
zuigeling is een sociale maatregel, waartoe de
vrouwen zich zeer aangetrokken gevoelen.

Het streven naar verbod van den arbeid der
gehuwde vrouw is een uitvloeisel van den re-
actionairen geest, die van de heerschende
klasse uitgaande, regeering en wetgeving
tracht te beheerschen, maar die bij de arbe-
dersklasse het gevoel van verzet sterk moet
doen opleven. Het streven naar verbod van
arbeid der gehuwde vrouw wekt juist bij de
denkende vrouwen der arbeidersklasse veront-
waardiging en tegenkanting, en zal haar poli-
tieke belangstelling versterken.

Vrouwen, clubleden, we moeten aanpakken.
Het socialisme komt niet vanzelf, het moet
gepropageerd worden, er moet voor gestreden
worden.

Die strijd sterkt ons karakter en staalt onzen
moed, het samengaan in het propagandawerk
leert ons met elkaar, met menschen buiten
onzen huiselijken kring, om te gaan. Elke erva-
ring die wij daarbij opdoen, moet ons hooger
opvoeren tot sterker karakterontplooiing. De
mogelijkheid tot een socialistische samenleving,
moeten wij ook bij ons zelf aankweken.

Vrouwen, clubleden, laten we in ons hart
allereerst socialiste zijn, dan kunnen we 't ook
het beste naar buiten brengen.

De vrouwen kunnen soms een kracht van
betoogen door hun sterk enthousiasme ten toon
spreiden, die onweerstaanbaar is.

Vrouwen, helpt daarom met al uw vlammende
liefde voor 't socialisme mee, om te maken,
dat het heele land met eerbied de groote pro-
pagandistische werfkracht der sociaal-demo-
kratische vrouwen voor de verkiezingen zal
kunnen waarnemen. Laat de uitslag van de
stembus ver boven onze toch bescheiden ver-
wachting, gunstig zijn. Dat de macht in het
Parlement van onze Partij versterkt worde
door uw onmisbare medewerking!

Op dan vrouwen, aan den slag, meer dan
ooit dit jaar!

De Secretares L. TILANUS.

FINANTIEEL VERSLAG van den Bond van Soc-Dem. Vrouwenclubs over 1921.

Inkomsten:

1. Subsidie Partij, inbegrepen salaris secretaresse	f 5650.—
2. Vergoed. aan propagandisten	- 690.—
3. Vlugschriftjes en brochures	- 1793.75½
4. Vrijwillige bijdragen	- 14.50
5. Reglementen	- 12.75

f 8161.00½

Nog te ontvangen:

1. Subsidie Partij	f 450.—
2. Vergoeding voor propagandisten.	- 90.—
3. Vlugschriften en brochures.	- 367.45

f 907.45

De ondergeteekenden verklaren het kasboek met de daarbij behorende stukken tot 31 Dec. 1921 vergeleken en accoord bevonden te hebben.

C. KOK—HILLEBRAND.

E. VAN MOPPES—HAMBURGER.

Amsterdam, 17 Maart 1922.

Uitgaven:

1. Nadeelig saldo op 1 Jan. '22	f 11.05
2. Salarissen en vacantiatoeslagen	- 2244.—
3. Vergoeding aan propagandisten	- 780.—
4. Steun propaganda	- 1436.58
5. Vlugschriftjes en brochures.	- 1418.83½
6. Perscommissie.	- 33.50
7. Jaarvergadering	- 65.20
8. Abonnementen	- 94.88½
9. Hoofdbestuursvergadering	- 213.76½
10. Masereeuw (drukwerk)	- 73.55
11. Ontwikkeling.	- 3.60
12. Vergoeding voor vlugschriften.	- 10.—
13. Advertenties.	- 21.—
14. Enquête	- 70.79
15. Kantoorhuur en onderhoud	- 368.30
16. Belasting.	- 21.22
17. Meubilaar	- 13.60
18. Vertegenwoordiging.	- 87.95
19. Lichtbeelden	- 39.10
20. Bureaunkosten	- 387.25½
21. Telefoon	- 71.35
22. Diversen	- 92.35
23. Kassaldo op 31 Dec.	- 603.12½

f 8161.00½

Nog te betalen:

1. Vlugschriften en brochures	f 326.53
2. Drukwerk Masereeuw.	- 19.—

f 345.53

L. J. VAN KUIJKHOF—KOEDIJK,
Penningm. Bond v. Soc.-Dem. Vr.Clubs.

BEGROTING VOOR HET JAAR 1922.

1. Propaganda	f 1500.—
2. Salarissen	- 2300.—
3. Drukwerk	- 100.—
4. Perscommissie	- 35.—
5. Abonnementen	- 100.—
6. Kantoor, huur en onderhoud	- 510.—
7. Vertegenwoordiging en lidmaat- schappen	- 100.—
8. Bureaunkosten, inbegrepen porti	- 450.—
9. Hoofdbestuursvergaderingen	- 215.—
10. Onvoorziene uitgaven	- 190.—

f 5500.—

Finantieel Jaarverslag van den 16en jaargang van „De Proletarische Vrouw”.

Van 1 November 1920—31 October 1921.

EXPLOITATIE-REKENING.

Inventaris (afschrijving) f	21.45	Abonnementen f	8.952.78
Saldo inningskosten	162.64½	Colportage	10.922.70
Druk- en verzendkosten	15.366.95	Advertentiën	519.34
Porti	189.85	Geb. Kinderblaadjes	7.31
Onkosten colportage	174.48		
Drukwerk	165.75		
Invalid. rentezegels	39.65		
Geplaatste advertenties	66.11		
Onkosten Administratie	136.56		
„ Redactie	139.45		
„ Vergaderingen	16.75		
Algemeene onkosten:			
Schoonh. kantoor f	153.10		
Brandstoffen	19.97½		
Div. kleine onkosten	28.87½		
	201.95		
Medewerking	70.—		
Salarissen en gratificaties:			
Redactie f	600.—		
Administratie	2082.50		
Hulp Administratie	516.—		
	3.198.50		
Bureaunkosten:			
Kantoorhuur f	180.30		
Telefoon	71.35		
	251.65		
Provisie advertenties	115.33		
Batig saldo	85.05½		
	f 20.402.13		f 20.402.13

VERLIES- EN WINSTREKENING.

Batig saldo f	618.33½	Steunfonds f	533.23
		Batig saldo exploitatie	85.05½
	f 618.33½		f 618.33½

BALANS PER 31 OCTOBER 1921.

Inventaris f	30.—	Nog te betalen:	
Kas	570.36½	Inningskosten f	29.89
Tegoed abonaementen	531.71	Druk- en verzendkosten	4.381.82
„ colportage	3.476.57	Telefoon	71.35
„ steunfonds	50.05	Onkosten colportage	31.30
„ advertenties	53.58	Provisie advertenties	9.20
Gebonden Kinderblaadjes	21.—	Kapit. saldo 31 Oct. 1920	35.25
Voorraad drukwerk	105.—	Batig saldo 31 Oct. 1921	618.33½
Vooruitbet. prov. adv.	54.87		
Druk- en verzendkosten, vooruit- betaalde porti	284.—		
	f 5.177.14½		f 5.177.14½

Goedgekeurd, na contrôle
namens de Commissie van
Beheer:

H. J. WEGERIF, Accountant.
Amsterdam, 27-2-'22.

Gecontroleerd en accoord
bevonden, namens de Com-
missie van Beheer:

E. HAMMEL.

De Administratrice:

S. VAN GELDER.

TOELICHTING

behoorende bij het Financieel Verslag der 16e jaargang van „De Proletarische Vrouw” loopende over het tijdvak 1 Nov. 1920-31 Oct. 1921.

Wij eindigden ons vorig verslag met de verwachting uit te spreken, dat de achteruitgang van circa 2000 lezeressen (als gevolg van de prijsverhoging en andere oorzaken) spoedig zou zijn ingehaald en in die verwachting zijn wij geenszins teleurgesteld. De **oplaag**, die op 1 November 1920 nog 14.500 bedroeg, bleef aanvankelijk de eerste maanden op dezelfde hoogte, doch kwam in Juni reeds weer op 16.000 en aan het eind van dezen jaargang op 17.000 ex. Wij gingen dus met ruim 3500 abonné's omhoog. (Op 1 Februari 1922 was de oplaag ruim 18.000.)

Het aantal **agentschappen**, dat het vorig jaar 135 bedroeg, steeg tot 143 en van 1 November tot 1 Februari weder tot 154. Wij krijgen tot in de kleinste dorpen en gehuchten van ons land aanknoopingspunten, wel een bewijs, hoezeer aan de krant voor de vrouwen behoefte wordt gevoeld.

Het **abonmentental** steeg in dezen jaargang van 5.030 op 7.100; thans, op 1 Februari 1922, zijn wij gekomen tot 7.577 postabonné's.

Bedroeg het aantal **colportagenummers** op 1 November 1920 rond 7.930 ex., op het einde van dezen jaargang werden tot dit doel 9.100 ex. verzonden. Hierop zijn niet alleen de nieuw opgerichte agentschappen van invloed, doch voornamelijk de aanwinst van nieuw verworven lezeressen, door middel van huisbezoek, straatpropaganda enz. in groote en ook kleinere plaatsen.

Voor **advertenties** werd dit jaar minder ontvangen dan het vorig jaar, omdat in de eerste 6 maanden, vooral met het oog op het winnen van plaatsruimte voor de redactrice, geen werk ervan werd gemaakt.

Toen echter de papierprijs ging dalen, werden opnieuw besprekingen gevoerd, om reeds vroeger gemaakte plannen ten opzichte van een aparten advertentieomslag te kunnen verwezenlijken.

Een begroting tot dit doel becijferd, bracht als resultaat, dat, indien alle 4 pagina's van dezen omslag met advertenties met een minimum prijs gevuld zouden worden, wij zonder verlies, zelfs met een kleine winst, hiertoe zouden kunnen overgaan. Het is dan echter noodzakelijk, dat het grootste deel der plaatsruimte met advertenties bezet wordt en nu zit juist de groote moeilijkheid hierin, dat de tijdsomstandigheden voor het winnen van advertenties voor onzen vertegenwoordiger thans zeer ongunstig zijn. Wij hopen echter binnen niet te langen tijd te zullen slagen en het zal ons verheugen, indien daardoor voor onze redactrice de plaatsruimte der laatste pagina geheel vrij komt.

De post der **druk- en verzendkosten** steeg dit jaar met f 1.080, niettegenstaande het feit,

dat de papierprijs daalde. De oorzaak ligt voornamelijk in de verhoogde portkosten, die sedert Maart 1921 hun invloed heeft doen gelden. Kostte de expeditie van de krant vroeger ½ cent, thans is dit (door de frankeering bij abonnement) gestegen tot 1 cent, wat reeds een verschil maakt van f 850 à f 900 per jaar. Hierbij komen dan nog de kosten van verzending der colportagenummers, die bijna verdubbeld zijn, wat voor elk nummer circa een bedrag van f 25 à f 30 is, f 750 per jaar vertegenwoordigt.

Gedurende den afgelopen jaargang verschenen 25 nummers, waarvan

4 met een oplaag van 14.500 ex.	is	58.000
2 " " " " 14.600 "	"	29.200
6 " " " " 15.000 "	"	90.000
3 " " " " 16.000 "	"	48.000
" " " " 16.350 "	"	65.000
" " " " 17.000 "	"	34.000
2 " " " " 17.550 "	"	35.100
1 " " " " 20.000 "	(1 Mei)	20.000
1 " " " " 22.000 "	(Vr.dag)	22.000

Totaal 401.300

gemiddeld per nummer 16.066 ex. tegen 15.435 het vorig jaar.

Aan het eind van dezen jaargang bedroeg de oplaag 17.000 ex., verdeeld als volgt:

Postabonnementen	7.100
Verzending medewerksters en agentschappen	9.100
Gratis en ruilnummers	170
Bewijs- en archiefnummers	30
Navraag	600

Totaal 17.000

Wij staan er gelukkig iets gunstiger voor dan de voorafgaande jaren, daar de balans een klein winstsaldo aanwinst. Indien wij echter bedenken, dat de verhoogde portkosten eerst over een tijdvak van 8 maanden deze balans hebben beïnvloed en dat het volgend jaar die meerdere kosten van 4 maanden (totaal ongeveer f 300 à f 350) dus daarbij gevoegd zullen moeten worden, dan zal er bij een gelijke oplaag nog slechts een heel klein winstsaldo naar voren komen. In ieder geval is het noodzakelijk, groote zuinigheid te blijven betrachten.

De samenwerking met de medewerksters was dit jaar wederom uitstekend. Bijna zonder onderscheid wordt met groote toewijding door onze vrouwen gewerkt. De belangstelling voor onze krant is alom groeiende. Nu de vrouwen van het verkregen kiesrecht binnenkort voor het eerst zullen gaan gebruik maken, komt bij haar duidelijk merkbaar het verlangen naar voren, om te weten. Aan ons, sociaal-democratische vrouwen, de taak te leeren, dat haar plaats is in onze rijen. Vol vertrouwen gaan wij met uw aller hulp de komende maanden tegemoet!

De Administratrice:

S. VAN GELDER.

VERSLAG KOMMISSIE VAN GESCHILLEN

VAN SEPT. 1920 TOT MAART 1922.

Op de 22ste September 1920 wendde het P.B. zich tot de leden van de voormalige kommissie van geschillen (welke leden wegens het bekende geschil met de Hoofdredaktie van „Het Volk” hun funktie hadden neergelegd) met het verzoek zich opnieuw voor het lidmaatschap van de kommissie beschikbaar te stellen. Het antwoord luidde, dat de voormalige leden hiertoe gaarne bereid waren, mits de beslissingen van de kommissie door de redaktie van „Het Volk” zouden worden geëerbiedigd. Nadat van de redaktie van „Het Volk” volkomen bevestigende toezeggingen hieromtrent waren verkregen, konden partijgenoten De Miranda, Sloos en ondergetekende op de 14e Oktober 1920 opnieuw het lidmaatschap van de kommissie aanvaarden.

De navolgende beslissingen werden door de kommissie in de loop van het tijdperk, waarvan verslag, genomen.

27 November 1920. Stuk van partijgenoot S. over loonaktie en lijdelijk verzet van overheids personeel. De redaktie achtte plaatsing ongewenst, omdat inzonder, lid van een ambtenaarsorganisatie, geen raad had te geven aan een andere organisatie. De kommissie kon zich met deze reden van weigering niet verenigen en besloot tot plaatsing.

10 Januari 1921. Stuk van J. M. over de samenwerking tussen vakvereniging en werkgeversorganisatie tot bestrijding der duurte door de zogenaamde volkswarenhuizen. De redaktie had de plaatsing geweigerd, omdat deze vakverenigingsaangelegenheid in het vakblad thuis behoorde. De kommissie besloot tot plaatsing, omdat ze deze zaak van groot algemeen belang achtte.

22 Januari 1921. Stuk van M., dat zich richtte tegen het ondersteunen door onze partij van subsidiëring van bijzondere leeszalen. De kommissie kon zich met de weigering van de redaktie verenigen, omdat het stuk zich richt tegen een standpunt van de partij, dat op kongresbesluiten steunt en de inzonder generlei argument tegen dit standpunt aanvoerde, maar uitsluitend met niet nader gemotiveerde beweringen kwam.

29 Januari 1921. Stuk van K. over vrijwillige ouderdomsverzekering. De kommissie verenigde zich met de weigering van de redaktie, omdat deze aangelegenheid reeds voldoende ter sprake was gekomen en het stuk geen nieuw gezichtspunt opende.

15 Februari 1921. Stuk van D. over drankaccijns. Werd door de redaktie geweigerd op grond van de onnodig scherpe en hatelike vorm van het artikel. De kommissie kon zich hier geheel mee verenigen.

23 Februari 1921. Stuk van v. d. V. Deze, een korrespondent van „Het Volk” klaagde over niet-plaatsing van een door hem als zodanig gezonden berichtje. De redaktie weigerde de plaatsing en de kommissie meende zich niet te moeten mengen in geschillen tussen redaktie en korrespondenten en refereerde zich dus aan het oordeel van de redaktie.

3 Maart 1921. Stuk van R. Bestrijding van een in een berichtje van „Het Volk” voorkomende opmerking over een minder geslaagd debat. De kommissie

van geschillen was met de redaktie van oordeel, dat het volkomen doelloos was over dergelijke noodwendig subjektieve opvattingen te gaan napleiten.

23 Maart 1921. Stuk van B. over ziekteverzekering naar aanleiding van de polemiek tussen Kupers en Boekman. De kommissie achtte het met de redaktie niet gewenst, dat, gezien de geringe plaatsruimte, derden zich in deze polemiek zouden mengen.

30 Maart 1921. Stuk van J. over de kontributieregeling. Met de redaktie was de kommissie van oordeel, dat plaatsing niet wel mogelijk was, waar vele andere principiële aard moesten voorgaan.

31 Maart 1921. Stuk van W. tegen het aanstellen van een niet-partijgenoot als korrektor bij „Het Volk”. De kommissie was met de redaktie van oordeel, dat het bij deze funktie op technische bekwaamheid aankwam en dat derhalve de bezwaren van W. ongegrond waren, zodat plaatsing niet nodig scheen.

17 April 1921. Stuk van K. over principiële partijtaktiek. De kommissie verenigde zich met de weigering van de redaktie wegens de onverantwoordelijke ondoordachtheid van het stuk.

17 Oktober 1921. Stuk van V. over werkvermindering aan de stadsdrukkerij. De kommissie was met de redaktie van oordeel, dat dit stuk meer voor de vakkers geschikt was, aangezien het een zeer speciaal onderwerp behandelde.

19 Oktober 1921. Stuk van V. over duurtebestrijding door de volkswarenhuizen. De kommissie besloot tot plaatsing, aangezien dit stuk naar haar mening getuigde van intuïtief, ernstig verzet tegen een vooral in zijn konsekwenties uiterst gewichtig experiment.

8 November 1921. Stuk van L. naar aanleiding van de nog in gang zijnde polemiek tussen partijgenoten Bijmholt en Kuiper over de godsdienst. Waar dit stuk geen enkel nieuw gezichtspunt opende, meende de kommissie met de redaktie de polemiek, altans voorlopig, tot de genoemden te moeten beperken.

8 November 1921. Stuk van E. S. over ziekteverzekering. Werd door de kommissie geweigerd op grond van geringe zakelijkheid en onevenredige uitvoerigheid.

21 November 1921. Stukken van K. en V. naar aanleiding van Kuyper's artikelen over de bezoldiging der Kamerleden. De redaktie was met soortgelijke artikelen overstelpt en had de twee, welke naar haar mening het meest in aanmerking kwamen, geplaatst, de overige geweigerd. De kommissie kon zich hiermee geheel verenigen.

29 November 1921. Stuk van K. over de bezoldiging der Kamerleden als repliek op de daarop geoefende kritiek. De redaktie achtte de plaatsing van Kuyper's uitvoerige beschouwingen inopportuun. De kommissie was daarentegen van mening, dat Kuyper recht had de op zijn artikel geoefende kritiek te beantwoorden en besloot tot plaatsing.

29 November 1921. Stuk van W. over de positie van onze wethouders te Amsterdam. De kommissie was met de redaktie van oordeel, dat plaatsing van dit stuk niet was in het belang van de partij.

29 November 1921. Stuk van V. over de verhouding tussen partij en typografen. De commissie was met de redactie van oordeel, dat dit stuk dermate onbelangrijk was, dat het niet voor plaatsing in aanmerking kwam.

23 December 1921. Nieuw stuk van E. S. over de ziekteverzekering. Werd door de redactie geweigerd op grond van het feit, dat zij discussie onnodig acht voor en aler een konkreet wetsontwerp is verschenen. De commissie kon deze mening niet delen; zij achtte het stuk van deze bij uitstek deskundige belangrijk en besloot tot plaatsing.

23 December 1921. Stuk van W. over uitlatingen van een partijgenoot over een teveel aan ambtenaren. De commissie was met de redactie van oordeel, dat de ietwat onvoorzichtige uitlatingen van de inzender over dit moeilijke en tere vraagstuk beter ongeplaatst bleven.

5 Januari 1922. Stuk van v. d. Z. over uitlatingen van partijgenoot G. over de bouwvakarbeiders. De commissie oordeelde, dat de weigering terecht was geschied, daar het niet gewenst is, gerechtvaardigde kritiek op handelingen van bepaalde groepen bouwvakarbeiders zo scherp te veroordelen.

5 Januari 1922. Stuk van d. J. over Kuyper's artikelen over de bezoldiging der Kamerleden. Geweigerd op dezelfde gronden, als boven vermeld, ten aanzien van de stukken van K. en V.

15 Januari 1922. Artikel van v. d. P. over verhouding van de partij tot de R.-K. Dit artikel was

uitdrukkelijk voor het Wetenschappelijk bijvoegsel bestemd. De commissie meende zich ten aanzien van dit zeer uitvoerige artikel, dat allermint het karakter van een ingezonden stuk droeg en ook niet beweeide dat te zijn, onbevoegd te moeten verklaren.

13 Februari 1922. Stuk van B., gericht tegen een in „Het Volk” overgenomen versje van Speenhoff. De commissie deelde de mening van de redactie, dat deze olike grap allermint de kritiek van de inzender rechtvaardigde.

17 Februari 1922. Stuk van S. over de verhouding van de partij tot koöperatie en de rol van deze in het vraagstuk der socialisatie. Geweigerd door de redactie op grond van plaatsing van een naar haar mening gelijksoortig artikel van Doorgeest. De commissie achtte het ingezonden stuk belangrijk en niet gedekt door het genoemde stuk, zodat ze tot plaatsing besloot.

23 Februari 1922. Stuk van het bestuur van de afdeling N. over het vergeefs uitnodigen van verschillende partijgenoten tot het voeren van debat op een bepaalde vergadering, waar een tegenstander optrad. Waar de redactie dit stuk reeds naar het P.B. had doorgezonden, meende de commissie, dat aan deze aangelegenheid genoeg aandacht was besteed.

De commissie behandelde derhalve in dit tijdsverloop 28 stukken, waarvan zij 21 weigerde, 6 plaatste, terwijl zij zich ten aanzien van één stuk onbevoegd verklaarde.

Namens de commissie,
G. VAN DEN BERGH, Sekretaris.

ELECTR. DRUKKERIJ „VOORUITGANG“
KEIZERSGRACHT 378 - AMSTERDAM
